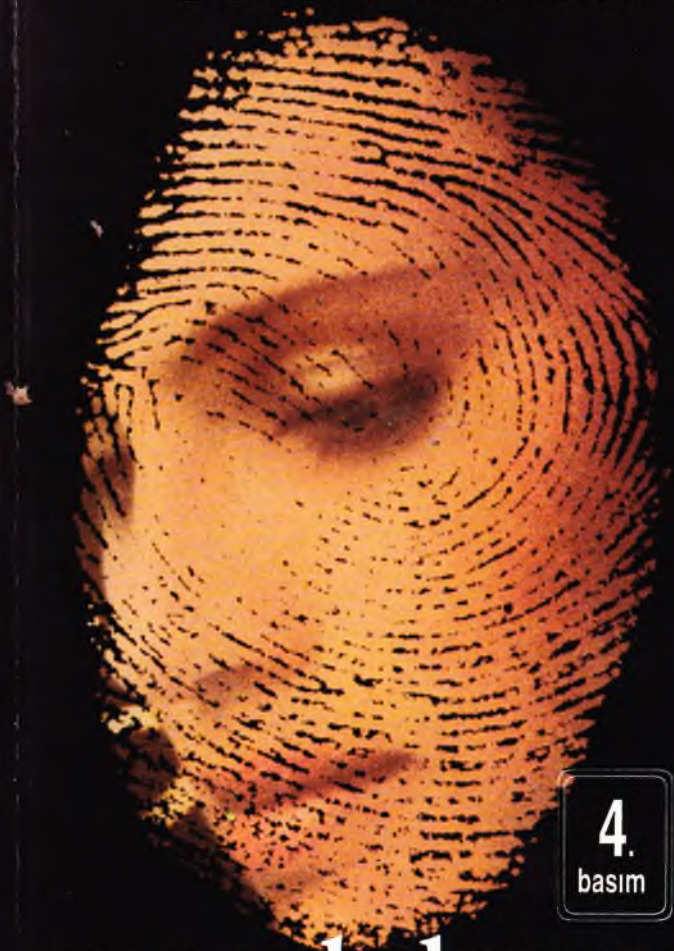
241
17

halikarnas balıkçısı parmak damgası

HALİKARNAS BALIKÇISI

BÜTÜN ESERLERİ · 17

4. basım

BİLGİ YAYINEVİ

parmak damgası

BİLGİ YAYINLARI : 241
HALİKARNAS BALIKÇISI, BÜTÜN ESERLERİ : 17

ISBN 975 - 494 - 127 - 0
98 06 . Y. 0105 1328

Birinci Basım 1986
İkinci Basım 1990
Üçüncü Basım 1994

Dördüncü Basım
Haziran 1998

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Caddesi, No: 46/A, Yenişehir 06420 / Ankara
Telf : (0-312) 431 81 22 - 434 12 71 - 434 49 98 - 434 49 99
Faks : (0-312) 431 77 58

http://www.bilgiyayinevi.com.tr
e-mail: info @ bilgiyayinevi.com.tr

BİLGİ KİTABEVİ
Sakarya Caddesi, No: 8/A, Kızılay 06420 / Ankara
Telf : (0-312) 434 41 06 - 434 41 07
Faks : (0-312) 433 19 36

HALİKARNAS BALIKÇISI

Bütün Eserleri

17

Parmak Damgası

Derleyen: **Şadan Gökovalı**

BİLGİ YAYINEVİ

kapak düzeni : fahri karagözoğlu

HALİKARNAS BALIKÇISI / BÜTÜN ESERLERİ

1. Aganta Burina Burinata *"roman"*
2. Turgut Reis *"roman"*
3. Mavi Sürgün *"yaşamöyküsü"*
4. Merhaba Anadolu *"deneme"*
5. Uluç Reis *"roman"*
6. Düşün Yazıları *"deneme"*
7. Ötelerin Çocukları *"roman"*
8. Anadolu'nun Sesi *"deneme"*
9. Altıncı Kıta Akdeniz *"deneme"*

* 10. Deniz Gurbetçileri *"roman"*

* 11. Ege'den Denize Bırakılmış Bir Çiçek *"öykü"*

* 12. Gençlik Denizlerinde *"öykü"*

13. Sonsuzluk Sessiz Büyür *"deneme"*

* 14. Anadolu Efsaneleri *"deneme"*

15. Anadolu Tanrıları *"deneme"*

* 16. Hey Koca Yurt *"öykü"*

17. Parmak Damgası *"öykü"*
18. Çiçeklerin Düğünü *"öykü"*
19. Dalgıçlar *"öykü"*
20. Arşipel *"deneme"*
21. Bulamaç *"roman"*

İÇİNDEKİLER

Halikarnas Balıkçısı (Hayatı) 7
Bu Derleme Üstüne (Şadan Gökovalı) 9

EGE KIYILARINDAN

Dalgıcın Parçaları 13
Gerçeğin Direkleri 17
Etrim Yolunda 22

EGE'NİN DİBİ

Pazen Don 29
Domino Ayşe 36
Karabulutoğulları 41
Fosforlu Handan 46
Dönmeyen 53
Haydut 58
Parmak Damgası 66
Ege'nin Dibi 73
Dört Kaptan 86
Hoşbulduk Selim Dede 93
Adadan Adaya 100
Yaşasın Atlar 105

GÜLEN ADA

Lebip Beyin Balıkçılığı 113
Aptal Memiş Efe 119
Aygır Zehra'nın Kurabiyeleri 128
Barbut 139
Hortlayan Bakış 145
Kara Gece 151

HALİKARNAS BALIKÇISI
1890-1973

"Tarih sahibi" Sadrazam Cevat Paşanın kardeşi, tarihçi–yazar–vezir Mehmet Şakir Paşa Girit'te sefirken*, eşi İsmet Hanım, 16/17 Nisan 1890 gecesi bir oğlan doğurdu. Çocuğa, anasının o gece düşünde Musa Peygamberi görmesi dolayısıyla "Musa", amcasının ve babasının adlarından ötürü "Cevat Şakir" adları verildi.

Musa Cevat Şakir'in çocukluğu, babasının atandığı Atina/Faleron'da, beş yaşından sonra İstanbul/Büyükada'da geçti. Bu yıllarda resim yeteneğiyle dikkati çeken M.C. Şakir, bir yandan özel dersler alırken, bir yandan Büyükada Mahalle Mektebinde okudu. İngilizceyi hayli iyi kavradığı için, hazırlık okumadan Robert Kolej birinci sınıfına alındı. Bu okulu, ilk mezunlarından biri olarak pekiyi dereceyle bitirdi.

Kendisi, kendini bildi bileli denizci olmak istiyordu. Ama ailesinin ısrarı üzerine İngiltere'nin Oxford Üniversitesine gönderildi. Orada *"Yakın Çağlar Tarihi"* bölümünde öğrenim gördü. Bu arada, Oxford'un ünlü kitaplığından yararlandı.

---

* Meydan Larousse (XI / 710 - a) *"Resmo kumandanı..."*; Osmanlı Tarihi (Enver Ziya Karal, VIII / 143) *"komiser"* diyor

Yurda dönünce İstanbul'da, çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yazdı, karikatür ve kapak resimleri çizdi.

Resimli Hafta dergisinin 13 Nisan 1925 günlü sayısında yayımlanan *"Hapishanede İdama Mahkûm Olanlar Bile Bile Asılmaya Nasıl Giderler?"* başlığı ve "Hüseyin Kenan" imzasıyla yayımlanan yazısı yüzünden üç yıl kalebentlikle Bodrum'a sürüldü. Cezasının son yarısını İstanbul'da geçirdikten sonra yeniden döndüğü Bodrum'da yaklaşık çeyrek yüzyıl kaldı. Bodrum'un Karia çağındaki adından esinlenerek *"Halikarnas Balıkçısı"* takmaadını kullanır oldu. Bodrum'un gelişmesine ve Anadolu uygarlığının tanınıp tanıtılmasına olağanüstü katkılarda bulundu.

Çocuklarının ortaöğrenimleri için 1947' de yerleştiği İzmir'de gazetecilik, yazarlık ve turist rehberliği yaptı. 13 Ekim 1973 Cumartesi günü saat 15.10'da İzmir'de öldü ve Bodrum'da, *"manevi oğlu"* Şadan Gökovalı ile birlikte seçtiği yerde gömüldü.

BU DERLEME ÜSTÜNE

Balıkçı'nın "Bütün Eserleri" dizisinde iki "öyküler" derlememiz çıkmıştı: "EGE'DEN Denize Bırakılmış Bir Çiçek" ve "Gençlik Denizlerinde." Bunlardan birincisi, Balıkçı'nın yayımlanmış öykü kitaplarından seçmeleri, ikincisiyse kitaplarına girmemiş öykülerden bir demeti içeriyordu.

"PARMAK DAMGASI", Balıkçı'nın üç öykü kitabından; ("Ege Kıyılarından", "Ege'nin Dibi" ve "Gülen Ada"), "EGE'DEN"e girmeyen öykülerden oluşuyor. İzleyecek ciltte, "Merhaba Akdeniz" ve "Yaşasın Deniz"den, "EGE'DEN"e girmeyen öyküler yer alacak. Böylece okur, Balıkçı'nın kitaplarına girmiş tüm öykülerini "Bütün Eserleri" dizisinde bulabilecek.

Öyküleri daktilo ederken, dizgi yanlışlarını düzeltik ve Balıkçı'nın sağlığındaki uyarılarına uyarak, eskimiş sözcükleri Türkçeleştirdik.

ŞADAN GÖKOVALI
İzmir, Ağustos 1985

EGE KIYILARINDAN*

* Tan Evi, Cep Kitapları Serisi 29, Neşreden: Sabiha Zekeriya Sertel, Fiatı: 10 Kuruş, İstanbul 1939. Bu kitaptaki dokuz öyküden altısı "EGE'DEN"e alınmıştı.

DALGICIN PARÇALARI

Motordaki kılavuz kaptan, denizin dibindeki dalgıca, kılavuz ipini sarsa sarsa işaret veriyordu:

– Tehlikedesin! Elli kulaçtasın! Çık, çık! Elli ikidesin şimdi! N'apıyorsun? Elli beştesin! Elli altı!...

Dalgıç, "Hava ver, hava ver!" diye karşılık verdi. Skafandar aygıtını çevirerek dalgıca hava yollayanlar, tekerleği alabildiğine döndürüyorlardı.

Kılavuz kaptan öfkeli öfkeli,

– Yahu delirdi mi bu adam? Kum saati bitti. Hem dipte çok gecikiyor, hem de bunca derine gitti! diye söylenerek, kılavuz ipine asıldı. Ama birden gözleri fal taşı gibi açıldı. Yerinden fırladı:

– Yahu ip boşta! Herif boğuluyor, aman arkadaşlar hava verin, hava! diye haykırdı.

Güvertede beklemekte ve dipteki kardeşinden sonra dalacak olan Mehmet'in benzi attı.

Marmaris-Bodrum kıyıları, yeryüzünün en korkusuz, en usta dalgıçlarını doğurur. Kiklad ve Sporad adalarındaki Rum sünger armatörleri

her yıl Bodrum'a gelip, ilk önce Dalgıç Ahmet'e başvurur, yalvarırlardı. Ona bol bol paralar önerirlerdi. O, on yıldır Suriye, Mısır, Kızıldeniz, Trablus, İtalya ve Yunanistan denizlerine dalmıştı. Ama Egeliydi; asıl Ege'ye tutkundu. Başka yerde ayda iki yüz liraya dalacağına, Ege'de alacağı elli lirayı yeğlerdi.

Çeyrek saat önce skafandar giysisi giymiş, miğferi başına takmış ve Mersincik açıklarındaki, üç yüz kulaçtan otuz kulaca kalkan bir sığın tepesine inmişti. Bu dev gibi şey, yemyeşil bir ay ışığında düş gören kocaman bir kente benziyordu. Hem ulu, hem korkunç ve korkunç olduğu oranda güzeldi. Sanki devler, dağları yüzyıllardır kat kat birbiri üzerine yığmış, anıt üstüne anıt, zindan üstüne zindan oturta oturta, denizin dibinde bin bir çeşit hayvana yurt olan, dört yüz metre yüksekliğinde bir Babil Kulesi yaratmışlardı. Bu sığın üzerinde garip garip deniz otları ve yaprakları, yelpazeler gibi açılıp kapanıyordu. Fidanlar vardı. Bunlar beşer altışar metrelik şamdanlardı. Uçlarında kandiller yerine, yeşil gözler kırpışıp işaretleşiyordu. Bir renk bayılıp sönerken, başka bir renk ayılıp yanıyordu.

Duru koyu yeşilin ininden minimini mavi fenerleri andıran balık yumurtaları, sessizlik içinde duyulan kulak çınlayışları gibi, dalgıcın gözleri önünden geçiyorlardı. Karanlık mağaralardan, dana gözlü vlahoslar, orfoslar başlarını çıkarmış bakıyorlardı. Kalabalık bir skaros alayı geçti. Bunların her biri en renkli kuşlardan daha renkliydi. Dalgıcın önünde bir renk kasırgası kopar-

dılar. Onların ardından bir deniz memesi pırıldayarak, bir çelenk gibi dolana dolana kayıverdi. Sanki karanlık derinlerin gördüğü bir düştü. Uyuyan enginin gülümseyişiydi.

Bu güzelliklerde başka bir dünyanın büyüsü vardı. Renkten renge kayıcı, yüzücü, geçici, değişici, sarıcı, sürükleyici bir durum vardı. Dalgıç şaşıyordu: "Acaba gördüm mü, yoksa bana mı öyle geldi?" diyordu. Enginde ona yalvaran, onu çağıran, şimdi koyu ve yemyeşil, şimdi moraran bir şey, öpmek isteyen bir güzellik vardı.

Adım adım, daha derinliyordu. Ona kollarını açan bilinmezin koynuna giriyordu. Ürktü, irkildi. Bir adım geriledi, ama korkudan gelen çekicilikle iki adım ilerledi. Özlüyor, kanıksıyordu. Tüyleri ürperdi. Başı dönüyordu. Fakat, kendisini çağıran kılavuz ipini artık istemiyordu. İpi belinden çözüp boşladı. Daha derine, gitgide alacakaranlıklara gömülüyordu.

Artık olanaksızı kucaklıyordu. Elleri göğsüne boş dönse bile, onları yine uzatıyordu. Korkuyor, korktukça seviyor, sevdikçe kendinden geçip derinliyordu. İçinde gizli bir yurtsama, bir özlem vardı. O, bu arayışı doyurmak istiyordu. Zindan gibi sular içine çöküp gitti.

Skafandar motorundakiler, kocaman bir tulumun denizin üstüne fırlayıp çıktığını gördüler. Kılavuz kaptan,

– Eyvah! diye dövünüyordu.

Otuz yıllık deneyimi, denizin dibinde nelerin olup bittiğini ona bildirmişti. Dalgıcı hemen içeri

çektiler. Ahmet hem boğulmuş, hem de şişmişti. Giysiyi bedeninden sıyırdılar. Ama şişen başı, miğferin içinden bir türlü çıkmıyordu. Boynunu kestiler. Başını, kafatasını parçalayarak parça parça çıkarabildiler. Parçaları denize attılar.

Skafandarın sermayesini sağlamış olan armatör,

– Çabuk olun! diye tepiniyordu.

Sünger avlamadan geçen her saat, liralarca zararı vardı. İnsan neye göz dikerse, ancak o da yalnızca kazancını görebiliyordu. Dalgıca hava götüren borunun patlamış ve hava kaçırmış olduğu anlaşıldı. Eski bir otomobil lastiği ve biraz solüsyonla hemen yamadılar.

Dalıp sünger çıkarma sırası, Ahmet'in kardeşi Mehmet'teydi. Kardeşinden çıkardıkları kanlı miğferi başına geçirdiler. Parayı veren armatör, *işaret* düdüğünü çaldı. Oğlan daldı. Aşağıya inerken, ağabeyinin kafa parçaları, pembe renkler salarak ve bir sağa, bir sola kayarak, kendisine eşlik ediyorlardı.

Güvertede sıra bekleyen dalgıçlar, bir sürü karabatak gibi sıraya dizilmiş dıdılıyorlardı.

Geçim savaşıydı bu...

GERÇEĞİN DİREKLERİ*

Altmışlık Hoca Tevfik Efendi, gerçekten iyi yürekli, ırz ehli bir adamdı. Denizden dört beş saatlik yürüyüşle varılan bir yamacın kovuğuna sığınmış bir tahtacı (Alevi) köyüne gidip, Kızılbaş Türkmenleri, Hanefi mezhebine sokmaya çalışacaktı.

Köy alanına geldi. Asmalardan altın renkli razakı ve misket salkımları; ağaçlardan mandalina, portakal ve narlar şekerleme kestiren insanların başı gibi sallanıyordu.

Hoca Tevfik Efendi, köye girerken, insana, birkaç kez başını döndürüp baktıracak denli göze çarpan genç, güzel ve gebe bir Türkmen kızına rastgelmişti. Hoca, orada duranlardan, bu kızın kimin karısı olduğunu sordu. Kimsenin karısı olmadığını öğrenince şaşaladı. Günah! Kızın yüzüne, gözüne ve sözüne iklim, kendi Ege zarifliğini salmıştı.

Hoca Tevfik Efendi, ahaliyi oracıkta başına topladı. Kızılbaşlıktan vazgeçmelerinden, sözgelimi gördüğü gebe kızın nikâhlanması gerektiğin-

* Aynı öykü "Merhaba Akdeniz"de (s. 101-104) de yer almıştır.

den ve dinin beş direğinden söz etti. Fakat vaaz ederken vecde geldi. Ağzı kızıştı. Vaaz kürsüsüne değil, küplere bindi. Dinin beş direğinin daha üçüncüsüne varmamıştı ki, "Çevreme şöyle bir göz gezdireyim" dedi. Bir de ne görsün! Sanki Türkmenler, hocanın anlattığı "bir dudağı yerde, bir dudağı gökte" cehennem zebanisinin topuzunu şimdiden tepelerine yemiş gibi, gözlerini yıldırıp şaşılaşmışlardı. Hele ön safta bağdaş kuran Türkmen kızının, Fuzuli Leyla'sı gibi, iki gözü de şehla olmuştu.

Hoca Tevfik Efendi, çok iyi yürekli bir adamdı. Sonradan kat kat pişman oldu ama, işte o dakikada baklayı ağzından çıkardı. Kıza demedik bırakmadı. Pür hiddet çıktı gitti. Kız da zavallı ihtiyara çok acıdı. Fakat olan olmuştu. Bir fırsat düşerse, ihtiyarcağızın gönlünü etmeye koşacaktı.

Kızın adı Kara Fadik'ti. Yeryüzünde kimseciği yoktu. Sıcak Ege yöresinde, daha çocukken, kızıl üzüm gibi, bir mevsimde kadınlığa erişip gelişivermişti.

Hoca Tevfik'in vaazından birkaç ay önce deniz kabukları, deniz boncukları toplamak için kıyıya inmişti. Kıyıda mermerden, Dorik stilde bir tapınak kalıntısı vardı. Kız yürüdü, yoruldu. Mermerlerin üzerine yan geldi. Ege Denizi, billur gibi parlak, yeşil dalgasının yumuşak ve apak köpüğüyle fısıldaya fısıldaya geliyor, kendi kızının ayakucunda ruhunu teslim ediyordu. Ama köpüklerin arasındaki bu ak şey neydi? Bir insan cesedi.

Denizin kıyıya attığı gemici daha ölmemişti. Kız, beline dek daldı, onu kumların üstüne getirdi. Onu canlandırmaya çalıştı. Olmadı, olmadı. Kara Fadik, bir insanı kurtarmak çabasıyla çırpınıyordu. Sonunda, genç adamın ilk iç çekişi kızın bir zaferi oldu. Gence, avucuyla su taşıdı. Isınması için ateş yaktı. Genç, enikonu dirildi.

Kız, kurtardığı adamı o gece yalnız başına bırakamazdı. Üç dört gün sonra da bırakası gelmiyordu. Yalnız kalıyorlardı. Fakat, kimse görmesin diye bir odanın içine kapanmış gibi yalnız değillerdi. Ufuktan koca bir ay çıkıyordu. İkisi de onca az ve onca pek çocuktular ki; birbirinin gözünde öteki bir melekti; dünya bir cennetti.

Kitaplardan aşk öyküleri okumamışlardı. Sevginin ne çeşit pandomimaları olması gerektiğini bilmiyorlardı. Sevginin duygusal pırıltısından da haberleri yoktu. Yemin etmediler, hayatı birlikte karşılamaktan söz etmediler. İkisinin duyduklarını daha çok masum kılmaya kalkışmak doğal çiçeği boyamaya benzerdi. Ancak, tenha yüksekliklerde kar, nur gibi ak olur.

Aradan bir eyyam (nice günler) geçti. Bir akşam, tapınağın eşiğinde oturuyor ve guruba bakıyorlardı. Bu, herkese derin bir hüzün çökerten bir saatti. Özellikle o akşam, nereden geldiği belli olmayan bir titreyiş, bir hüzün vardı. Pencere kıyısına asılı duran bir kemana, rüzgârın sürünmesiyle tellerin çınlaması gibi, yukarı sivrilen şamdan ışığının birden sallanması gibi, kızın bakışı güneşin gidici ışığında derinledi. Dudaklarında acılı bir bükülüş vardı. "Devam etse ya! Ama

ne mümkün!" dedi. Bir şey uzun uzun, cıızz diye öttü. Belki yüzyıllar, kalıntının sütunlarına, Mısır güneşinde ısınan koca Memnon heykelinin, akşam soğurken ıssız çöle saldığı derin inilti gibi bir müzik yeteneği vermişlerdi.

Aradan bir eyyam daha geçmişti. İşte o sırada, yani Kara Fadik gebeyken, Tevfik Hoca vaaz için köye gelmişti. Dört beş ay daha geçince, Kara Fadik, bir çocuk dünyaya getirdi.

Kara Fadik, hocanın kırılan gönlünü yapmak istiyordu. Çocuğunu sırtına yükledi. Omzuna da heybeyi astı. İçinde acı ot, kenger, sıra gibi, Egelilerin çok sevdikleri otlar vardı. Kara Fadik yoksuldu. Hocaya, gönlünü koparıp vermek isterdi ama, beş paracığı yoktu. Kendi eliyle dağdan topladığı ve burcu burcu dağ yamacı kokan bu otları getiriyordu.

Zaten armağan, bir insan gönlünü koparıp veremediği için, çağrıya uyamayanların yolladıkları mektup örneği, bir özür iletisi değil de nedir?

Yürüyeceği yol uzundu. Sular kararmazdan biraz önce kente vardı. Hocayı buldu. Çocuğu sırtından indirdi, havaya fırlattı, güneş ufka kaymıştı. Nur topu gibi çocuğun gövdesi güle güle havalanırken, güneşin son ışığını kapıyordu. Çocuk yükselerek parlayan güneş ışını oluyordu. Kara Fadik, hocanın beş direğini anımsadı. Hem gülüyor, hem de çocuğu havaya attıkça, "işte bir direk","işte iki", "al sana üç! Beş! Bin! Bir milyon! Bir milyar!" diyordu. Düşerken çocuğun

hiçbir yeri incinmiyordu. Çünkü, emeceği sütle bir kat daha kabarıp yumuşayan ana göğsüne iniyordu.

Kara Fadik'in ricası üzerine hoca, çocuğun adını "Tanyeri" koydu.

ETRİM YOLUNDA

İsa'dan bin, iki bin yıl önce Karya'ya başkentlik etmiş Etrim örenini gidip göreyim dedim. Rüzgâr elverişliydi. Kayığa atladım. Yelkeni açtım. On deniz milli gittikten sonra Orak Adalarına varacak ve adaların karşısındaki Çiftlik Koyuna çıkacak, dere tepe bir saat kadar yürüyünce kendimi örenin ortasında bulacaktım.

Dantel gibi girintili, çıkıntılı bir kıyı boyunda yüksek dağlar, yalçın uçurumlar sıralanmıştı. Bunlar Anadolu yaylasının çatık kaşlarıydı.

Karya Dağları, yani Pedasa Dağları işte bunlardı. Buralarda Dara'nın damadı *Darvises*, Karya'nın karşı koymasına rasgelmiş, Karyalı, Halikarnassoslu Herodotos'a göre savaş pek kanlı olmuş, İran ordusu parça parça edilerek, Darvises de içinde olmak üzere bütün İran tutsakları kılıçtan geçirilmiş. Bu Karyalılardan, Homeros, İlyada'da söz ediyor. Troya Savaşlarında kenti savunanlar arasındaymışlar. Dahası, bunların savaşçılığına hayran kalan Firavunlar, onlardan bir kısmını Mısır'a çağırmışlar ve Menfis kentinde onlara bir mahalle ayırmışlar.

Gezmek istediğim Etrim öreni, eski Suakela

ya da Suankela (Karya dilinde *Sua* mezar, *kela* da kral demekmiş) kenti, yani krallar mezarı, bir nekropolisti. Karyalılara adını veren Kral Kar'ın mezarı ordaymış. Texier, küçük Asya'sında bu kentin bulunmadığını yazıyordu. Fakat otuz yıl kadar önce bir Rus bulmuştu. Bu kent, yeryüzünün en eski kentlerinden birisi olduğu için, Amerika'daki Yale Üniversitesi, Profesör Wells'in başkanlığında bir kurul yolladı. Etrim, karadan dört saat uzaklıktaydı. Oysa, Büyük İskender'in savaş arabaları geçeliden beri, kentin sokakları üzerinde tekerlek dönmemişti. Bodrum Belediyesinin, yaşlı bir katırla çekilen biricik bir çöp arabası vardı. Kurul, Etrim'e bu çöp arabasıyla gitti (Şimdi düzgün şoseler üzerinde otomobiller mekik dokuyor).

Yolun o zaman ne durumda olduğunu bildiğim için, başımı alıp kayıkla gitmiştim. Kayık, sağa sola serpilen Orak Adaları arasından kaydı. Geniş kumsalın kıyısına vardı. Demiri attım. Yelkeni sardım. Palamarı bir kayaya iliştirdim ve dağ yolunu tuttum. Kış sonlarına doğruydu. Erkenci arılar, alçaktan vızıldayarak, erken ve ağır bir yazın haberini veriyordu. Güneş yakıcıydı. Kuru topraklar cehennem gibi yanıyor, ateş soluyorlardı. Kendime, kendimce bir gezi sözü vermiştim, ama ne havanın bunca kızgınını, ne de yolun bunca sarpını hesaba katmıştım. Kayalar üzerinde yağmur birikintilerine rasgelirim diye, yanıma su da almamıştım. Kayalar kupkuruydular.

Geçtiğim yerlerde her şey görkemli. Özellik-

le dikey büyüklükler, devlere taş çıkartacak ölçüde. Başka yerlerde dağ diye anılan tümsekleri, buradaki dağ yarlarının arasına sıkıştırıvermek olası. Bir kıyıda koca bir orman, insanın gözüne ufacık bir çalı kümesi gibi görünüyor. Yürüdükçe insanın üzerine abanan uçurumdan insan gözlerini ayıramıyor. Çünkü, bakışınızın korumasıyla desteklenmedikçe kayaların, yamaçların ve ormanların, paldır küldür üstünüze devrilivereceğinden korkuyorsunuz.

Neredeyse, çalılar arasından, yırtıcı naralarla, sorguçlu miğferli Karyalıların, kendi buluşları olan tunçtan silahlarını, iki kulplu kalkanlarını sallayarak üstüme fırlayacaklarını sanıyorum. Bu topraklar üzerinde vaktiyle Karyalılar, İranlılar, Misyalılar, Pelajlar, Fenikeliler, Lidyalılar, Lelegler yürümüşlerdi.

Karşıma, üç doruklu bir dağ çıktı. Dağın üç doruğu çevresinde Suakela kentinin duvarları görünüyordu. Enikonu dağ tırmanıcılığı yaparak, ıssız kentin içine daldım. Büyük dehlizlerle, garip kemerli mahzenlerle, üç sütunlu kubbelere rasgeldim. Dört bin yıl önce yok olmuş insanların, aşkların, kinlerin mezarı olan ölü binalar, çalılarla örtülü birçok yıkıntı, yerlerde serili duruyordu.

Kentin göbeğinde, kentin çoktan çapraz olmuş yüreğindeyim. Bin bir gece masallarında, insanları taş kesilmiş, put olmuş kentlerden söz edilir. Bu gibi öyküleri yazanların nerelerden esinlendiklerini anladım.

Örende sessizlik vardı. Ama, taş gibi, elle dokunulur, kulakla işitilir sessizlik. Sanki sessizlik ellerini dudaklarıma basıyor ve oradan yüreğimi bile kavramak istiyordu.

Yüksekçe bir duvarın üzerinden aşağıya bir taş düşürdüm. Taşın yankısı bana, derin kuyulara atılan taşları anımsattı. Gözle görülecek kadar belirli bir varlık olan sessizlik, taşın gürültüsü üzerine kavuşarak, onu kapadı. Bu, kuş uçmaz, kervan geçmez çöllerdeki ıssızlıklara benzemiyordu.

Örende bir uğursuzluk var. Siz yürüdükçe, ağır bir çamurun ayakkabılara yapışması gibi, kalıntılar insanın ayaklarına takılıyor. İnsan dolaştıkça duvarlar, can sıkıcı bir dolak bürgüsü gibi, insanın ruhu çevresine kat kat sarılıyor.

Her sütundan, her dehlizden sorulacak bin bir soru var. Fakat bu böyle olunca kim sorar, kim yanıt verir? Örenin kuşları da örene uygun... Tıpkı Çerkesçe "otur!" gibi bir "tis!" ediyorlar. Sessizliği bozmuyorlar.

Kent denince, insanın gözü önüne sokaklar, gülüşen, oynaşan çocuklar gelir. Bu örendeyse, insanın aklında en uzak şey, çocuklardır. Allah göstermesin, çocuklar buraya gelmesin. Çünkü gelip de bir köşe kapmacâ oynasalar, köşeler çocukları kapar ve sindirir. Saklambaç oynasalar dehlizler çocukları gizler de, sonsuza dek göstermez. Suakela'yı anlatmak, bir kâbus anlatmaya benziyor. Burasının pek sapa bir yer olduğuna şükretmeli.

Duvardan baktım. Dağ eteğinde, topraklar arasında toprak gibi sürünen küçük Etrim köyünü gördüm. Vakit geç idi. Köye gidecek zaman kalmamıştı. Yine deniz yolunu tuttum. Niyetim, Suakela'nın beni kovalayan sessizliğinden kaçmaktı. Akşam, nerden fırladığı belli olmayan bir rüzgâr, uçurumlar üzerinden aşarken, Suakela ve Karya hakkında tuhaf tuhaf şeyler anlatıyordu.

Bu Pedasa Dağları halkı ne acaip insanlardı. Minerva'ya* tapanları vardı. Herodotos'a göre, memleketin başına bir felaket gelince, Minerva Tapınağı başrahibesi çenesine upuzun bir sakal takar ve herkese öylece görünürmüş. İşte bunu düşünüyor ve nedenini anlamaya uğraşıyordum.

Bir de önümde ne göreyim? Kısa boylu, patlak gözlü, upuzun sakallı bir insan var. Bu cücemsi insan, birdenbire, öyle bir çığlık salıverdi ki, iliklerime kadar donuyorum sandım. Herif bu kez makaraları koyvererek kahkahalarla gülmeye başladı. Dağ başında başıboş gezen bir deliye çatmıştım. Böyle uygunsuz bir yol arkadaşının yanımsıra yürümesini istemiyordum. Kaşlarımı çattım. Bir Seyitbattal Gazi narası saldım. Bizim nara, herifin çığlığından baskın çıktı. Şimdi hem kaçıyor, hem gülüyordu. Delinin kahkahası, Pedasa Dağları uçurumlarında yankılar bıraka bıraka uzaklaştı.

---

* Athena; akıl ve hikmet tanrıçası.

EGE'NİN DİBİ*

* Yeditepe Yayınları, 1. baskı 1952, II. baskı 1971, İstanbul. Balıkçı bu kitabının adının "Ege Diplerinde" olması gerektiğini söylerdi.

PAZEN DON

Şu Daktilo Gülşen, Bay Haşmet'in hoşuna gitmiyor değildi. Bay Haşmet, iki dünya savaşının arasında ve borsanın kara ve akında, başka insanlar gibi topraktan değil, banknot hamurundan yoğrulmuş bir insandı. Hiç onun gibi iki büklüm enseli, göbekli ve ciddi bir adama yakışır mıydı ki, para, pul, mevki ve onur konularını bir kıyıya fırlatsın? Daktilo kız, idarehanede yerini bilmeli ve şımartılmamalıydı. Çok şükür idarehane dışında, birçok lüks kokot vardı. Onlar fiyatlarını yükselte yükselte kutsallığa ulaştırmışlardı. Onlarla ilişkide bulunmak, insana şan ve şeref sağlardı. Çünkü Bay Haşmet, fukaralıktan başka hiçbir şeyden utanmazdı.

Bunun böyle olduğunu bilmesine karşın, acaba neden Daktilo Gülşen'in getirip de bürosuna koyduğu mektuba kayıtsız kalıyordu? A canım, iç odada o kıpkırmızı dudakları, badem gözleri, ekmek ayvası memeleri, kısacası bütün o sıcacık gövdesiyle fıkır fıır fıkırdayan ve şimdi o ipince becerikli parmaklarıyla daktiloyu tıkır tıkır tıkırdatan Gülşen dururken, o dört köşeli ve ablak çehreli tatsız tuzsuz okunur muydu hiç?

Acaba Gülşen daktiloda "tak, tak!" ederek, "5 Nisan Osmanlı Bankasına vasıl olan kredi mektubunuz" diye mi yazıyordu, yoksa mors abecesiyle "ah cicim, ciğerim seni seviyorum" diye kendisine telgraf mı çekiyordu? Gülşen'i çağırdı. Ona "şu mektubu alınız ve uygun bir dille hay hay diye cevaplayınız" dedi.

Bir gün kendisine uğrayan muzip arkadaşları ona, "Daktilo kızını tebrik ederiz! Gülümsemesi çok çekici" dediler. Bay Haşmet, kendine bir Don Juan payesi verilmesine bayılmıştı. Kulağı hep kirişte olan Gülşen de, bunun üzerine koca patronunu alt etmek yolunda ilk silah olarak gülümsemesini kullanmayı tasarladı. Fakat nasıl gülümsemeliydi? O zamana kadar rasgele çeşit çeşit gülümsemişti. Bunun renkli pudralar, sabah ve akşam tuvaletleri gibi mevsimine, saatine ve insanına göre olanı yoktu ki, ona göre gülümsesin? Evde tomar tomar yığınla sinema dergilerini gözden geçirdi. Onların arasında Miss Dimplecheek'in, bir milyon dolar değer biçilen gülümsemesi vardı. Onu uzun uzun inceledi ve aynanın karşısında denedi. Dudakları bir yana kayıyordu; kendi dudaklarıyla kendi kulağına ıslık çalıyormuş gibi oluyordu. Bu gülümsemeyi iskartaya çıkardı. Sonunda, her Allah'ın ayı yedi yüz bin âşığından mektup alan Miss Glory'nin iki yanağındaki çukurlu gülümsemede karar kıldı.

Ertesi gün pazardı; gözünü açar açmaz aynanın karşısına geçerek hızla, gülümseme denemelerine girişti. Beceremedi. Sinirlendi:

– Olmadı! diye bağırdı.

Yan odada köfte pişirmekte olan anası,

– Kızım, sen köfteleri kimyonlu istedin de, ben de öyle yapıyorum. Niye "olmadı" diyorsun? dedi.

Gülşen kızdı:

– Sana konuşan kim? diye bağırdı.

Annesi, kaynayan yağ fısıltısı arasında,

– Fesüphanallah! Bana öyle geldi zaar! dedi.

Şu sinema yıldızlarının gülümsemeleri ne musibet şeylerdi. İnsanın yüzü, kulaktan kulağa ikiye biçiliyordu. Oysa kendi ağzı mini minicikti. Aynanın karşısında durmadan sırıttı. Ta neden sonra, dudaklarını büze büze, ağzının küçüklüğünü koruyan en çekici gülümseyişi buldu. Sunulan çiçekle birlikte, üzerindeki kelebeği de veriyormuş gibi, dudak ucuyla dudak ve öpücük sunmaktı bu. Hem de sanki yanaklarının içindeki iki akide şekerini emiyormuş gibi, yanaklarında iki katlı çukurcuk sağlayabildi. Öpücüğe katmerli bir çağrı oluyordu. Hem yanaktan, hem de dudaktan. Onu hiç bozmaya gelmezdi.

Onu unutmamak için, bütün gün, sirkte, burun ucunda tüy taşıyan hokkabaz gibi, gülümsemeyi dudak ucunda taşıya taşıya aynanın karşısında kıçın kıçın geri ve ileri gidip geldi. Ertesi günü, gülümsemeyi dudak ucunda tutarak, düşürmeden, kırmadan Bay Haşmet'in önüne getirdi.

Ne kadar budala olursa olsun, bir kadının bir erkeği anlamak için, beş duyudan başka bir

altıncı duyusu vardır. Gülşen, Haşmet'in, her erkekten daha çok poh poh düşkünü olduğunu kestirmişti. Zaten kendisi bu işin hiç de körpe bir acemisi değildi. Çeşit çeşit patronların hizmetinde, bu işin ustası olmuştu. Söylediği tatlı sözler, iktidardakilere yutturulmaya çalışılan, hammadde halinde bakkal şekerine benzemiyordu. Fakat şekercinin hüner ve marifetinin eseri enfes şekerlemeler gibi oluyordu.

Haşmet'e,

– Aç ağzını, yum gözünü! diye tonlarcasını yutturuyordu.

Eh, atın ölümü arpadan olsun. Bay Haşmet, bu çeşit şekerlemeler yutuculuğunun gerçekten manda iştahlısı olmuştu. Yuttukça Gülşen'i pamuk yumağı, zümrüt gözlü bir kedi yavrusu sanarak, "kızı tava getiriyorum" diye sevincinden küçük dilini bile yutuyordu. Gülşen'in minicik kedi yavrusu değil, kılları kırlaşmış bir kaplan olduğunu göremiyordu.

Artık gülümsemeler istekleri ve ah vahları uyandırmış, iç çekişleri sözleri çağırmış, sözler de hayırlısıyla okşayışlara yer vermişti. Okşayışların nereye varacakları belliydi. Nikâhlara, düğünlere, paralara ya da gebeliklere, doğumlara, mahkemelere vb.... İşte Gülşen bu işin asıl en tehlikeli aşamasına varmıştı. Artık son adımı geciktirmek olmazdı. "Ya devlet başa ya kuzgun leşe" deyip davranmalıydı. Bu son aşama hazırlıklarını tamamladı. Dudak kırmızısını daha koyu laalden, pudrayı da daha pembe bir okradan al-

mıştı. Eteğini de iki parmak kısalttı. İç çamaşırlarınıysa işlenmiş küçük mavi noktalı pembe ipekten yaptırmıştı.

Eşref saatin çalacağı günün sabahı, alacakaranlıkta, heyecandan titreyen ellerle iç çamaşırını değiştirdi. Giyinip kuşandı. Fakat içinde bir korku vardı. Ya başaramazsam, diye işkilleniyordu. Sokağa çıkıp da Beyoğlu'ndaki kalabalığı görünce, "Ne korkak şeymişim; âdeta içim titriyor" diye kendisine çıkıştı. Galatasaray'ın önündeki sürü sürü kadınlar dükkânlara, yazıhanelere ve başka işletmelere gitmekteydiler. Gülşen çantasından küçük aynasını çıkardı. Burnuna bir pudra, dudağına da ruj dokundurdu. Bu hareketi, onda beygire şaklatılan bir kamçı etkisi yaptı. Donatımı tamdı, artık korkmuyordu. Geçen otomobil ve yayalara bakıyor, "işte bu, benim dünyamın zafer alayıdır" diye koltuklarını kabartıyordu. İşte o gün, kendisini de otomobilli alaya katacaktı. Ayaklarına baktı, Bacakları, flüt sesleri gibi pürüzsüz ve düzgündü. İçinden, "Bu küçücük iskarpinlerimle ben de bu yürüyen ve ilerleyenlerin bir ilerleyicisiyim. Marş ileri! Arş ileri! Şu kadının bluzu mavi olmayacaktı. Öteki kadının rugan ve sarı deri iskarpinleri eşek arısına benziyor. Önümde, zamanın karanlık bir uçurumu açılıyor. Onu pembe ipek iç çamaşırlarımla açacağım. İşte şu berber dükkânındaki aynada kendimi boyumca görüyorum. Mükemmel! Yaşa Gülşen! Göğsümde parlaklık, etekliğimde matlık, buramda düz çizgi, oramda bükülme! Hafif rüzgârda salınan mum alevi gibi dik ve oynak, kal-

dırımın üzerinde kayıyorum! Nereye? Bay Haşmet'in bürosuna! İşte, hep birlikte Tünel'e giden kaldırımı çiğniyoruz. Ruj batonum elimde. Yürüyen biz değil, çağımızdır. Bayrağımız, ruj batonumuz. Artık ölümden bile korkum yok" diye düşüne düşüne, kendisini –o gülümsemesiyle– Bay Haşmet'in önünde buldu.

Gülşen arkadaşlarına o gün neler olup biteceğini bildirmişti. Hepsi de meraktan çatlaya çatlaya Gülşen'in odasında bekliyorlardı. Birisi,

– Ayşe o kumaşı Kaloyeros'tan metresini altmış liraya aldığını söyledi. Vallahi yalan, ben oraya gittim. On iki liraymış.

Öteki,

– Zehra'nın aldığı lacivert mantoluğu gördünüz mü? O upuzun boyuyla koyu laciverdi giyince hecin devesine dönecek, diyordu.

Gülşen içeri girince, hepsi birden,

– Nasıl? Geciktin, meraktan çatladık! Epeyce birlikte kaldınız. Tarabya'da yeni bir apartman satın almış. Muhlis söylüyor. Çalışma Bankasında sekiz yüz bin lirası varmış, diye üzerine üşüştüler.

Gülşen,

– Ah, başıma geleni sormayın, diyordu; "önceki akşam annem iç çamaşırımı ütülerken, pempe ipek donumu yakmış. Odama bıraktığı ipek çamaşırımın arasına, donsuz kalmayayım diye, kendi kalın pazen donunu koymuş. Ben bu

sabah pek sinirli kalktım. Şafağın kırçıl ışığında, dalgınlıkla ipek kombinezonumu giydikten sonra, farkında olmayarak o hantal pazen donu giymişim. Tam Haşmet'in dizine oturup bacaklarımı havalandırırken pazen donun bir kenarını görmeyeyim mi? İyi ki Haşmet görmedi. Yoksa utancımdan yerin dibine geçerdim. İşin sonunu başka sefere bıraktım. Sevgiden içime fenalık gelmiş gibi hemen bayılarak pattadak yere düştüm. Haşmetciğim beni güç bela ayılttı. Otomobiliyle doktora götürdü. Doktor 'sinir zaafı' dedi. Bir sürü pahalı ilaçlar yazdı. Onları aldık. Çantamda. Dedim a, iş ikinci bir takım iç çamaşırına kaldı, diye anlattı.

Dinleyenler,

– Neyse, geç olsun da güç olmasın, diye avuttular.

DOMİNO AYŞE

Işık bir gökgürültüsü şiddetindeydi. Her taraf hararet tütüyor ve nur içinde tir tir titriyordu. Gök ve deniz mavi bir ateşti. İlçe alanındaki ulu çınar, ağaç değil, sanki orman üzerine yığılmış bir ormandı da göklere bir yaprak okyanusu fısıldatıyordu. Dev ağacın taşıdığı milyonlarca ağustosböceği arasıra aşka geliyor ve öylesine gürlüyordu ki, gölgesinde oturup kahve içenler, seslerini birbirlerine duyurabilmek için gırtlaklarını patlatırcasına haykırıyordu.

Terk edilmiş Rum kilisesinin çanını getirip çınarın bir dalına asmışlardı. Ağustosböcekleri işi azıtınca birisi kalkıp çanı çalıyordu. Çanın sesinden korkan böcekler hemen sus pus oluyordu.

Kahve içiyordum. Çan, dangg edince ağustosböcekleri sustu. Ortada yaprak fısıltısı dışında çıt yoktu. Birdenbire, kuzu melemesine benzeyen bir erkek sesi,

– Veresiye veren kaltaa..aa..k, diye öttü.

Onun ardı sıra uzun, duru ve meydan okuyucu bir kadın kahkahası çınladı. Sonra da, kırılıp dökülen kırmızı şarap şişelerinin şangırtısını andıran genel bir gülüş.

Gelen kadın Domino Ayşe'ydi. Onun yüzü, beyaz üzerine kara noktalı dominoların yüzeyi kadar ak, gözleri de noktaları kadar kara olduğu için, yüzünü bir domino hep yekine benzetmişler ve "Domino" diye bir lakap uydurmuşlardı.

Domino Ayşe'ye olan olmuş, kötü yola saparak *serbest* mesleğe girmişti. Onu bazıları yerden göğe kadar haklı buluyor ve ona saygılı davranıyorlardı. Başkalarıysa, adını anmayı bile ayıp sayıyorlardı. Bunların hangilerinin haklı olduğunu kimse bilmiyordu.

Domino, giyinmesini hiç bilmezdi. Kıvrak gövdesini, haykıran allarla ve yeşillerle alaca bulaca donatırdı. Tepesine takındığı çiçeklerle ise, başını bir ilkbahar dağ yamacına döndürürdü. Gözlerinde şiddetli bir canlılık çakardı. Hele sevinci bir boşalmasın, atomun çözülmesine taş çıkartırdı. Ona imrenip yutkunan delikanlılara, bütün dişleriyle güler,

– Üzülme, paran yoksa sonra ödersin, der ve alır götürürdü.

İlçede bir deli Koca Kafa vardı. Ona yalnızca "Meczup" derlerdi. Başı, beş kiloluk bir kavun kadardı. Hiç kimseyle konuşmaz, arasıra yüzü odun gibi sertleşir,

– Ölüm de var! diye gümbürderdi.

Bunu duyanlar, bu sözlerde bir hikmet sezerler,

– Amma da doğru söylüyor, diye birbirlerine baş sallarlardı.

Meczup, Domino Ayşe'nin gülüşünde, kendisinin yarattığı ölüm havasına bir karşıtlık gör-

düğü için mi ne, Domino'ya âdeta kin bağlamıştı. İkide birde ona –demincek yaptığı gibi– çatardı.

Ben oraya, devasa gökler diyarına resim yapmak için gitmiştim. Güneş bütün renkleri çıldırtıyordu. O nur içinde fukaralık ve sefalet bile, başka yerlerde olduğu kadar sefil olamıyordu. İçimden bu renklere çiçekler katmak isteği doğdu. Domino Ayşe bana,

– Mahmut Amca, birkaç çiçek fidanı versene, avluma dikeyim, dedi.

Varsın çiçek ve yemiş dikilsin de, nereye dikilirse dikilsin! Ne var ki, nazik fidanları acemi Domino dikip tutturamazdı. Onun için kendim gidip diktim. Bir odalı evinin içi de, dışı da bembeyaz badanalanmıştı. Dahası, avludaki kayrak taşların birleştiği yerler bile. Ocağın yanında sapsarı mısır ve kıpkırmızı biber demetleri de yanyana asılmıştı. Ne evde, ne avluda bir toz, bir çöp, sözün kısası pisliği ve kötü kokuyu gösteren bir şey yoktu. Fesleğen ve karanfil saksılarıyla çiçeklenmiş pencerelerden denizin mavi rüzgârı ucuz basma perdeleri uçuruyordu.

Epeyce peyzaj boyamıştım, bir de çıplak resim yapalım dedim. Domino'ya, başka yollardan edindiği paranın birkaç mislini verirsem modelliğe razı olacağını düşündüm. Parayı reddetti; modelliği sevine sevine kabul etti:

– O kadar güzel miyim? dedi.

Sözleştiğimiz gün boya takımını alarak evine gittim. Fakat modellik için soyunmuyordu.

Utancından bütün kanı yüzüne kıpkırmızı harladı:

– Soyunamıyorum, dedi.

Israr etmek bana, insana saldırmak, hoyratlık etmek gibi geldi. "Başka kez yaparız" diye, bir suç işlemiş gibi sıvıştım.

Roma'da Santa Maria Kilisesinin bin bir merdiveninde, dede ve ninesinden tutunuz da, genç kızları ve çocuklarına kadar, ailece, dişili erkekli çıplak modellik edenleri düşündüm. O kız ve kadınların hiçbiri, modellikten başka bir sanatı kesinlikle yapmazlardı.

Domino bunların tam zıddıydı. Roma'dakiler de, Domino da çocukluktan beri alıştırılmış oldukları işi bütün bir masumlukla yapıyorlardı.

Malum a, Sultan Hamit devri idi. Bir gün Domino Ayşe katıla katıla ağlayarak geldi. O sıralarda ilçeye yeni bir savcı gelmiş, fakat daha karısını getirmemişti. Domino,

– Beni istetti. Her akşam sular kararınca, gelecek olan ailesi için kiraladığı eve, onun tembihi üzerine gizlice gidiyordum. İki mahmudiye altınım vardı. Onları yapmak için yıllarca çalıştım. Onlarla, köyümde bir tarlacık alıp, köyüme çekilecektim. Ürün yetiştirmeye çalışacaktım. Mahmudiyeler evde çalınmasın diye, onları yanıma alarak, savcının yastığının altına koyuyordum. Herif onları çaldı. Altınlarımı istedim. Beni, "Kaltaak!" diye kovdu. Sen söyle Mahmut Amca, şimdi ne yapayım? dedi.

Ona, hiçbir şey yapılamayacağını anlattım. Çocuk gibi hıçkıra hıçkıra gitti.

Fukara bir genç vardı. Adını unuttum. Domino'ya, "Sonra verirsin" hesabından epeyce para borçluydu galiba... Çalınan mahmudiye altınları işini duymuş. O yıl para kazanmak için sünger dalgıçlığına girişti. Bol sünger çıkarmak için elli kulaca dalarak, vurgun yiyip bir bacağı tutuldu. Sedye ile Domino'nun evine götürdüler. İlçede hastane ve hastabakıcı olmadığı için, Domino kendilerini doktorlara göstermek üzere köylerden gelen kadın erkek kimsesiz yatalak hastalara han odalarında baka baka becerikli bir hastabakıcı olmuştu. Vurgun yemiş süngerciye canı gönülden baktı.

Bir gün belediye dairesindeydim. Domino Ayşe –sanki içinde bir milyon kuş cıvıldaşmaya koyulmuş– sevinerek belediyeye daldı. Süngerciyle evlenecekmiş.

– Bir şeyciği yok, yalnız bir ayağı azıcık aksayacak. Ben karısı, o da benim erkeğim olacak. Artık bunun gereği yok! (Burada vesikasını cart curt yırttı.) Nikâh kâğıdımı hazırlayın! dedi ve belge parçalarını havaya savurdu. Rüzgâr onları, beyaz kelebekler gibi bir yana, bir öne uçurdu.

Domino Ayşe, derin mavilerde parıldaya parıldaya eriyen kâğıt parçalarına dalgın baktı. Yüzünü doğunun, bazen pek küçük çocuklarında bile görülen bir ciddiyet sardı.

Dimdik dururken, içini derin derin çekti.

KARABULUTOĞULLARI

Bir zamanlar Karabulutoğulları, Milas yolunun taşları kadar kalabalıktılar. Onlara Güllük'te, Bodrum'da ve Marmaris'te rasgelinirdi. Hepsi de çalışkan denizoğullarıydılar. Fakat fırtınalar onları teker çifter boğup söndürmüştü. Kala kala Bodrum'da yetmişlik Karabulut Selim Dede, onun oğlu Direk Mahmut'la on iki ve on bir yaşında iki erkek torunu ile üç de küçük kız torunu kalmıştı. Bu mucizeyi açıklamak için Selim Dede, koca bir ceviz ağacı tomruğuna benzeyen yumruğunu gösterir ve,

– Denizde kürek sallamak için beş parmağın birbirine yardım etmesi gerekir. Biz toplu kalıyor da yaşıyoruz, derdi.

Ne var ki; "Kısmet" adlı kayıkları battı. Selim Dede,

– Ne edelim, bahtımız böyleymiş. Kayık battıysa da biz kurtulduk a, şükür derdi.

Kasabada Kerpeten Halil adlı bir adam vardı. Halil'e kimse sataşmaz, kimse gülmezdi. Çünkü bir gün belki ona muhtaç olabileceklerini düşünürlerdi. Kerpeten, yağmurda da, güneşte de, camiye bitişik kahvenin saçaklı duvarına da-

yanarak, sabahtan akşama kadar ayakta dururdu. Üst başı, sırtından, partal ve paçavra halinde akardı. İnsan onu görünce, üzerine sümüğünü atmazdı. Fakat köylülerin söylediklerine göre parasını tek tek değil, kürek dolusuyla sayarmış. Her isteyene rehin karşılığında para verirdi. Cinsteşlerine yardım etmek için bin bir çeşit yardım yolu bulmuştu. Deniz adamı olmadığı halde, dört beş kayığı vardı. Onları isteyene kiralardı. İsterlerse para da verirdi. Kayık seferden dönünce, ödünç verdiği parayı ve bir de kayık kirası olarak, kârın üçte birini, ondan başka da kayığın payını alırdı. Onun için kayıklarına "Şeytanın Kayıkları" denilirdi. Kerpeten Ağaya, neden denize gitmediği sorulunca da,

– Ben boğulursam, karadaki ümmeti Muhammed'in işlerini kim görecek? diye cevaplardı.

Kayıksız kalan Karabulutlar, Fenike'den kömür getirmek için Kerpeten Halil'den hem para, hem de kayığın birini aldılar. Fenike yolculuğu, gelin havasında oldu. Geri dönerken Direk Mahmut, Marmaris'ten "Yarın akşam geliyoruz" diye karısı Kara Ayşe'ye telgraf çekti. Ertesi sabah Mahmut, kuzu etiyle pişmiş bamyayı çok sevdiği için Kara Ayşe, çarşıdan gerekeni alıp türkü çığıra çığıra yemeği pişirdi. İki küçük kız –üçüncüsü emzikteydi– "Babam bize ne getirecek?" diye soruyorlardı.

Aylardan, o hain eylüldü; deniz, insanı başı ve ensesi arasından bir kurşunla vuruyormuş gibi çarpabilirdi.

Kayık Rodos ve Sömbeki adaları arasından geçerken, denizin ve göğün rengi, ambardaki Fenike kömürüne benzemeye başladı. Birdenbire karadaki yüzyıllık ağaçları saman çöpleri gibi kırıp yerlere çarparak çiğneyen ve denizlere duman attıran bir keşişleme kasırgasıdır esmeye koyuldu. Kayık bin cin ve şeytan tarafından kovalanıyormuş gibi tam pupa kaçıyordu. Karanlık, fosforlu suları, ateş yarıyormuş gibi beyaz alev halinde yarıyor, dümen suyunca sanki kıvılcımlar uçuruyordu. Hey Allahım hey! Ana baba günüydü bu! Kayık Tekirburnu'nu kovanço ederken, zindan gökten şimşekler yağıyordu. Kayıktakiler birinci burundan fırlayıp çıkınca, ikinci burnun yanında, şimşek ışığında bir tornad gördüler. Denizlerden başlayıp göklere varan bu zifiri kara ejder, büyük bir hızla helezonlanıp dönerek, gök gürültüsünü yenecek gibi gürlüyor, deryayı içip bulutlara çıkarıyor, oradan da dört bir yana savuruyordu. Kayığın arması keşişlemeye, iskele tarafına yaslanıyordu. Kayık, burgaç ile burun arasından geçemezdi. Çünkü mutlaka burnun kayalarına tereyağı gibi sıvanırdı. Kayık, açılsa, bu kez direkleri kamçılar gibi eğen ve güverteyi çatırdatan sağnaklar, armayı iskeleden sancağa çarpar, kayık da şamar yemiş bir ceviz kabuğu gibi doksan takla atardı. Bazen en delice önlem, en yerinde önlem olur. Kayık, dosdoğru tornadın üstüne davrandı. Ölüm olasılığı yüzde doksan dokuzdu. Gemi, ölümün esneyen ağzına doğru fırlarken, Selim Dede iki torununu kolları arasına aldı. İki çocuk, Bodrum'dan kayığa gizli-

ce girmişler ve ambarda saklanmışlardı. Anneleri Kara Ayşe, çocukların yalvarışlarına dayanamamış, "Haydi, gidin de ambara saklanın!" demişti. Selim Dede, çocuklar yaklaşan ölümü duymasınlar ve işkence çekmesinler diye onlara,

– Türkü çığırın, "Yol ver deniz, Karabulutoğulları geliyor! Allah Allah" deyin, dedi.

Kendisi de sesini yükseltti. Son Karabulutgillerin iki ufak yavrusunun ince sesleri, büyüklerinkine katılıyordu. Fakat denizin gürleyişini, tornadın hışıldayışını, rüzgârın katıla katıla ağlayışını yenemediler.

Bir aralık Selim Dede dönüp oğlu Direk Mahmut'a baktı. Onun tornada bakan gözleri sanki ateşler püskürüyordu. Dümende dimdik duruyor, kısmış olduğu dişlerinin iki sırası, şimşek çaktıkça parlıyordu. Gemi, olanca hızıyla tornadın bir yanından girdi ama, öte yanından çıkmadı. Tornad, Karabulutoğullarının sonuncularını da, harlayan bir ateşte yanan kâğıt parçaları gibi türkülerine, son tekbirlerine ve uçan yelkenlerine sara sara havaya savurdu ve bulutlara, şimşeklere karıştırdı.

Tekirburnu fenercisi Bodrumlu Veli olayı görüp Bodrum'a telefon etti.

Karabulutların gelecekleri akşam, Bodrum'un Değirmen Burnunda deniz horluyor, arasıra da uykusunda bir yanından öteki yanına dönen rahatsız uykucular gibi derin bir "oouuh" çekiyordu. Denizciler kayıklarına baştan kıçtan dört beş demir atmışlardı. Kahvedekiler birbirlerine,

– Denize çıkılacak gün değil, kayığın altı kupkuru kumsalın üzerine çekilmiş olmalı. İnsan,

ocağının karşısında, çocuklarını dizlerinin arasına almalı ve arkasından da, karısının ev işlerini görmekte olduğunu duymalı, diyorlardı.

Memleket, Karabulutoğullarının öldükleri haberini almıştı. Fakat Kara Ayşe bilmiyordu. Akşam, üç kızını alarak, Yeni Mahalle'nin ötesindeki Göktepe'ye çıkarak, denize bakıyordu. Emzikteki çocuk ağladı. Çocuğun ağlaması, kadının yüreğini burkuyordu. Bir uğursuzluğa işaret gibiydi. Gözyaşlarının titremekte olduğunu hissettiren bir sesle çocuğa ninni söyledi.

Sonra, komşularından bir kadın, yanına geldi. Sanki ortada hiçbir şey yokmuş gibi, hatır keyif sordular. Sonra, kocasının arkadaşlarından iki denizci geldi. Ona şundan bundan söz ettiler ve ona acıyan gözlerle baktıktan sonra ayrıldılar. Aralarında, işitilmesin diye alçak sesle konuşuyorlardı. Zavallı kadın, alışık olmadığı bu övgülerden kuşkulanıyor ve korkuyordu. Çocuğunu elinden alacaklarmış gibi, onu bağrına basıyordu. Başkaları gelip koluna girdiler. Onu evine doğru götürdüler. Öteki iki çocuk, eteklerine yapışıyordu. Kadın, her gördüğü yüze korkulu gözlerle bakıyordu. Kahvenin önünden geçerken, bütün kahvedekiler çıkıp ona baktılar. Zavallı, dul kaldığının farkında olmayarak, "Allahım, Allahım!" diyordu.

Evinin önünde bütün komşularının toplandığını görünce kadın her şeyi anladı. Artık, Karabulutoğullarından, hiçbir erkek karaya dönmeyecekti. Kadın uzun bir çığlık saldı, tırnaklarını gür kara saçlarına daldırarak saçlarını yoldu ve evinin içine düştü.

FOSFORLU HANDAN

Tütün evinde işleyen çeşit çeşit kadının arasında, Tezgâhtar Handan en güzeliydi. Evindeki besin eksikliği, her gün soluduğu tütün tozu, onu çirkinleştireceğine tersine, tenini büsbütün apak ediyor, yüzünün çizgilerini daha da inceltiyor ve kapkara gözlerini çukurlaştırıyordu. Handan'ın elinde olmayan bu güzelliği, oradakilerin gözünde kendilerine edilen bağışlanmaz bir aşağsama (hakaret) sayılıyordu.

İşte bundan dolayı, Handan'ın gizli ilişkilerde bulunarak bol bol para kazandığını, mahallesinde Çakmakçı Remzi'yi, Koç Halil'i bıçaklamaya kışkırttığını, o delikanlının ona kâr kalmayacağını fiskos ediyorlardı. Önceleri bir ahmak ıslatan gibi seyrek fısıldanan bu dedikodular, Handan'dan karşılık görmeyince gürleyen bir kin seli durumunu aldı.

Gün geçmezdi ki; Dolapdereli Feride, o kalın sesiyle,

– Ah zamane şırfıntıları, işleri güçleri erkeklerle dalga geçmek, diye eşekarısı gibi zırlayıp durmasın.

Tepecikli Benli Huriye de, parmak kalınlığındaki rastıklı kaşlarını anlamlı anlamlı büzerek,

– Onca düzgü ve pudra sürüp sürüştürdükten sonra kim dünya güzeli olmaz? demesin.

Bir gözü ötekinden iki kat daha büyük olan Şişko Hanife Dudu da, bu söz üzerine,

– Hay Allah müstehakını vermesin Huriye, taşı gediğe koymasını ne güzel bilirsin. İşte bundan dolayı erkekler dizi dizi peşine takılıyor. Dişi köpek kuyruk sallamayınca erkek köpek ardına düşer mi? diyerek, kof kahkahalarını takırdatmasın.

Bu konuşmaların arasında, Handan'ın yanında tütün yapraklarını ayıklayanlar, hızla sakızlarını çiğneyip yumuşattıktan sonra, dudaklarının arasında balonlar gibi şişiriyorlar ve Handan'a doğru dönüp, onları puf puf diye patlatıp şaklatıyorlardı. Handan'ın annesi, gözleri pek seçemez, kulakları işitemez bir yaştaydı. Herkesin güldüğünü görünce, Handan'a gülmekte olduklarının farkına varamayarak, kendisi de masum masum gülümserdi. O zaman, "Bak, anası bile çakıyor ve gülümsüyor; o ne ihtiyar çakaldır" diye gevrek kahkahalarını gürletirlerdi.

Böylecedir ki Handan, tütün evinin gagalanan pilici olmuştu. Gagalayıcılar doğuştan kıskanç oldukları için mi böyle davranıyorlardı? Bir bakıma evet. Ama şu da vardı ki; uzun süren fukaralık gövdeyi çökertmekle kalmıyor, ahlakı da çürütüyordu. Yapılan bir haksızlığa karşı insanın normal olarak duyacağı asil öfke yerine, kıskanç ve kinci bir köpek uluyuş ve hırlayışı geliyordu.

Handan ve yaşlı anası, fukaralığın insanı bozan sopsoğuk ve ıssız karanlığında büyümüşlerdi. Onlar da sürü sürü otomobiller, zengin tu-

valetler, bakkallarda ağız sulandıran çerezler görmüşlerdi. Fakat bu gördükleri, duygularına kıskançlığın zehrini katmamıştı. Handan otomobile binmekten, güzel giyinmekten, enfes şeyler yemekten hoşlanmıyor muydu? Hoşlanıyordu. Fakat bir iç vakarı vardı. Bunların hepsinin arasından, bomboş ve ıssız bir yerden geçiyormuş gibi yürüyordu.

Handan'ın aklını oyup duran bir soru vardı: Neden o tütün evindekiler, kendisini bir yaşam arkadaşı sayarak ona karşı bir sempati duymuyorlardı? Tam tersine... Neden kendisini aşağılayıp, çıkardığı bir lokma ekmeği zehir ediyorlardı? Bazı geceler bu düşüncelerle göz yummuyordu. Geleceğini kapkara görüyordu. Fakat o anlarda bile kendi içinde, insanlara karşı kini ve kıskançlığı değil, kendi çocuk masumluğunu buluyordu. Eh, sanki dünyada değil, kapkara bir tünelin içinde yürüyordu. Ama o tünelin derinliğinde, çoğu kez tünelin ağzını, çakan kırpan bir yıldız gibi görüyordu. O da hiç dinlenmeden, istemeden, gönülden kopup bir gün kendisine verilecek insan sevgisiydi.

Bıyıkları ince ince yeni çıkmaya başlayan bir çocuktu. Delikanlılığın caka satmak hevesiyle, Sipahi Ocağı sigarası dudakta, sokağa fırlamıştı. Hava güzel olunca, akşamüzerleri bir aşağı bir yukarı sokak gezintilerine çıkmak, fukara mahallelerde oturanların bir geleneğidir. Kız ve erkek satıcılar, küçük kâtipler, odacılar, çıraklar, yamaklar, fabrika ve tütün işçileri, içlerinden do-

ğan bir sürü gizemli isteklerin zoruyla ucuz, bazen ekmeklerinden bile keserek, ipek mendiller, saç kurdeleleri, işporta malı cicibiciler satın alırlar ve köşe bucak mahallelerine en yakın anacaddelerde kaynaşan renkli kalabalığa bütün bir cesaretle katılırlardı. Bu çıkışların hiç de gizemli olmayan masum nedenleri de vardır. Her gün aynı bunaltıcı işi yeni baştan görmek sıkıntısından kurtulmak! Çoğu dar, dostsuz ve sevgisiz olan evlerden, bir iki saat için olsun kaçmak! Eve karşı duyulan isyan dolayısıyla, insan sevgisi ve hayranlığını aramak vb. Kısacası, birdenbire insan şiddetiyle bir iç gereksinmesi olan şiire, romana ve güzelliğe (kimilerince çocukça –ve gezicilerin birbirlerine attıkları, sözümona nükteli sözlere bakılırsa– kaba ve hoyratça) bir atılıştı bu. Pek bayağı bir durum olduğu söylenebilir. Fakat onlardaki bu isteğe dikkat edilirse, bunun, eşini ışığıyla çağıran ateşböceğinin isteği olduğu görülür. Dolayısıyla, yaradılışın ta kendisi kadar bayağı ve doğal bir istek!

İşte öyle bir akşam, delikanlımız, dudağına sıkıştırmış olduğu altın uçlu, pahalı ve şanlı cigarasıyla gururlanarak yürürken, yanıbaşından uzun boylu bir genç kız geçti. Delikanlımız, akşamın alacakaranlığında, onun sıcak ve canlı yüzünü seçebildi. Gözleri, yıldızlar yansıtan durgun göller kadar derindi. Kız, başını döndürüp omzunun üstünden baktı. Kızın bu geçer ayak iltifatı, iki genci bakış bakışa getirdi. Delikanlının gözü, artık uzaklaşmakta olan cömert büklümlü saçlardan ayrılmadı. Yüreği göğsünü güm güm yum-

rukluyordu. Cakalı cigarasını yere fırlatarak ve kendi kendine "fosforlum" diye mırıldanarak, ardına düştü.

Çocuk tuhaftı. Belki yaşamı boyunca delikanlımız, birçok kez âşık olacaktı. Fakat hiçbir zaman birdenbire duyduğu bu heyecan kadar şiddetlisini duymayacaktı. Delikanlımız kelle koltukta, uzun boylu kıza yanaşıp selam verdi. Kızın gözlerinin içi merhametle, acı tatlı gülüyordu. Pek hoş saçma sapan sözler söyleyerek, yanyana yürüdüler. Bir yan sokağa daldılar. Handan –o uzun boylu kız Handan'dı– daha ileriye gelmemesini delikanlıdan yalvardı. Ertesi akşam için anacaddede randevu verdi. Ertesi akşam yine, birlikte taban teptiler.

Akşamleyin Handan'ın evde bekleyen anası, "Handan bir buçuk saat önce bakkala gitti. Fasulye çabuk pişmez ki. Yarın işe geç kalacağız" diye meraklanıyordu. Ne var ki, Handan artık bakkaldan hiç dönmedi.

Daha ertesi akşam delikanlımız, caddede bir aşağı, bir yukarı, saatlerce yürüyüp durmuştu. Ama Handan hiç gözükmemişti. Delikanlımız o sabah gazete okumamıştı. Eğer okumuş olsaydı, bir gece önce, Koç Halil'i yaraladığı için bir buçuk yıl hapiste yattıktan sonra, iki gün önce çıkmış olan Çakmaklı Remzi'nin Fosforlu Handan'ı, bakkaldan evine dönerken, 1456. Sokakta bıçaklayıp öldürmüş olduğunu anlayacaktı.

Delikanlımız, birkaç gün sonra, sporcu bir arkadaşına dert yanıyordu. Öteki,

– Yahu sana Alsancak takımı yenilmiş diyorum. Sen, sanki hiçbir şey olmamış gibi senin o kara saçlı, kara gözlü aşifteden söz ediyorsun! diye bağırdı.

Beriki,

– Ağzını topla! Aşifte deme, alimallah ağzını yırtarım. Hele dur; ne anlatıyordum? dedi.

Yüzü heyecandan pancar kesilerek, sözünü sürdürdü:

– Ha, Eşrefpaşa Parkının yanından geçiyordum. Ona ilkin orda rasgeldim. Beni görünce, başını çevirip güldüydü. Resim bilseydim, sana onun yüzünün resmini yapardım. Sen yaşamında, onun kadar güzel bir kız görmemişsindir. Beni görünce, bana âşık olmuş. Yürüdü, ardına düştüm...

Sporcu genç,

– Hah, anladım. Hemen santradan dosdoğru kaleye bir şut çektin, değil mi? Yaşşa! Gool! diye bağırdı.

Delikanlımız,

– Dur be. Ne diyordum? Haa... Ardına düştüm. Hani ya, Yeni Moda Mağazasından yedi liraya *aldığım şapkayı biliyorsun ya! Onu göklere* kaldırarak, dehşetli, bir selam salladım...

– İşte o zaman, kız topu senin ayaklarından aldı demektir. Hah ha haay!

– Dur be avanak. Amma da zevzeksin. Kız bana, ta ezelden bayıldığını söyledi. Kolkola girdik; kolumu sıcacık sıkıyordu. Yeryüzünde mi yürüyorduk, yıldızlar arasında mı geziyorduk,

farkında olan kim? Hani ya, bir ay önce Asri Sinemada birlikte izlediğimiz "Şen Yürekler" filminde Rita Hayworth'ın, filmin sonundaki upuzun öpüşmesi vardı ya. İşte, fısıldaştık ve ondan sonra, tıpkı o öpüşme gibi, uzun uzun öpüştük. Ona "Sen benim Fosforlumsun" dedim. O da bana, "Sen benim belalımsın" dedi...

Delikanlımızın sesi burada kırıldı, gözleri yaşlarla dolar gibi oldu. Kendini topladı, boyunca irkilerek, vahşi bir şiddetle,

– İşte o gün bugün, her gece buluşup sevişiyoruz, dedi.

Birdenbire beli büküldü, başı, önündeki masanın üstüne düştü ve bir çocuk gibi, hıçkıra hıçkıra ağladı.

DÖNMEYEN

İzmir Ortaokuluna gitmek üzere, o gece vapura bindi. On, on bir yaşlarındaydı. Yolu açık olsun da, ertesi yıl sağ salim eve dönsün diye, çocuk sokak kapısından çıkınca anası, sokağa bir maşrapa su atmıştı. Babası, dişten tırnaktan artırarak Mehmet'e ikinci mevki için bir bilet almaya çalışmıştı. Ama ne birincide, ne de ikincide yer bulabildi. Çocuk, güvertede gidecekti. Zaten vapurun ambarı ve güvertesi, okul çocuklarıyla dolmuştu.

Mehmet'e babası, "Paranı iç cebinde sakla; sakın çaldırma" demişti. Vapurun güvertesinde, ufak kumanya sepetiyle, kalabalık arasında kendine yol açmaya çalışan çocuğa, adamın biri çarptı. Kumanya sepeti denize düştü. Mehmet, yemek için, cebindeki paraya güveniyordu. Baş tarafta, bir hararın üzerinde, geceleyin uzanacak kadar bir yer bulunca cebini yokladı. Cebindeki paranın çalınmış olduğunu gördü.

Tanyeri ağarmaya koyuldu. Yepyeni bir gün doğuyordu. Vapurda vinçler hırıldıyor, sesler buyruklar veriyor, selamlaşıyor, vedalaşıyordu. Çocuk, o anın uyanış ve hareketinin sevinciyle

sevindi. İçinden, "A canım, ne olur? İki gün sonra İzmir'deyim. Dişimi sıkar açlığa iki günceğiz dayanıveririm" diye geçirdi.

Hararın üzerine çıktı. Kamaralar, pijamalar giymiş birçok tüccar ve memurla tıkabasa doluydu. Tacirler, birbirleriyle; "Kaça aldın? Kaça sattın? Kaç para kazandın ya da yitirdin?" diye hoş beş ediyorlardı.

Memurlar, "Bay Ahmet nereye becayiş oldu? Maaş ne kadar? Çankırı'ya Bay Mehmet mi atandı? Yeni gelir vergisi yasası gereğince, vergi yüzde kaç inecek?" diye tatlı tatlı konuşuyorlardı.

Dışarda okul çocukları, kuşlar gibi cıvıldaşıyordu.

Hava çok güzeldi.

Güneş, Mehmet'in yüzünü, göğsünü ve gövdesini ısıtıyordu. Her yanını hoş bir hal sarıyordu. Sanki tüm gövdesi türkü çığırıyordu. Çocuk, tüm gücüyle yarınlara inanıyordu. Yarının getireceği mutluluklar, bakışlarını takmış olduğu şu mavilerde uçan yumuşak bulut parçası kadar açık görünüyordu. Günler, aylar, yıllar, sevinç ve umuttan birbiri ardı sıra çakıp parlayan kahkahalar gibi, çocuğun gönül gözünün önünde çınlaya çınlaya uzanıyorlar; çocuğa dünyayı cennet kılıyorlardı. Çocuk, bilmiyordu neden, ama insan olduğu için, öteki insanlara karşı derin bir şükran duyuyordu.

Mehmet, o sabah öteki çocuklarla konuştu. Karnı çok acıkmıştı. Öteki çocuklar, yemek ye-

mek için mendillerini önlerine serdiler. Ekmekleri görünce Mehmet'in ağzı sulandı, imrendi, yutkundu. Bu duruma canı sıkıldı. Vapurun ta başına gitti. Heybelerine ve torbalarına yan gelmiş yolcular türküler çığırıyordu. Mehmet pruvanın küpeştesine başını koydu. Gemi pruvasının, denizleri fısıldatarak nasıl yardığına dalakaldı. Dalgalar üzerindeki güneş çakıntıları, vapurun hızından, birbirlerine denk ışık şeritleri halinde, hep arkaya kaçıyordu. Mehmet, uyuyakaldığı yerde uyandığında, vakit ikindiydi. Çocuk gene hararın üzerinde döndü.

Çocuğum tam üstünde, yukarıdaki birinci mevki güvertenin parmaklığına yaşlıca bir kadın ve bir erkek yaslanmışlardı. Akşam çayı içiyorlardı. Kadın, elindeki reçelli ekmekten parçalar koparıp, vapurun yanıbaşında uçmakta olan martılara atıyordu. Martılar bazen, suya düşmeden lokmayı havada kapıyorlardı. Adam kadına,

– Ne duygu inceliğiniz var; şu aç kuşlara acıyorsunuz diyordu.

Fakat, püfür püfür esen sağnaklar, sözleri dudaklardan alıp uzaklara uçuruyordu. Kadının attığı ekmek parçasının birinden, bir damla reçel, Mehmet'in yaslanmış olduğu küpeştenin üzerine düştü. Çocuk yutkundu. Fakat dudaklarını reçel damlasına yanaştıramadı. Çevresine bakındı. Bütün vapur sanki göz kesilmiş ve ona bakakalmıştı. Bir iki saat sonra, güneş batıp da sular kararınca, çocuk, üzerine baca kurumları yapışmış olan reçel damlasını yaladı.

Karanlıklar çöktü. Yolcuların konuşmaları dindi. Köşe bucak, rüzgârdan korunaklı kuytularda, uyurken birbirlerinin omzuna ve göğsüne yaslanmış olan insanların solukları duyuluyordu. Mehmet, direk ucunda renk renk ışık iğneleri yıldırayan Venüs'e bakıyordu. Bir aralık, insan biçiminde kara gölgeler, sinmiş bulundukları harar, küfe ve sandıkların arasından belirdiler. Bir fiskos oldu. Uyuduğunu sandıkları çocuğun üzerine çirkin niyetlerle çullandılar. Çocuk bağırmaya savaştı. Çocuğun haykıracağını anlayınca onu, küpeştenin üzerinden denize attılar. Denizde bir fışıltı oldu. Kaptan köprüsünün altındaki nöbetçi gemicinin,

– Ne o? diye sesi çınladı.

Gemide de olağandışı bir gürültü ve bir durum yoktu. Vapur bütün hızıyla yoluna devam ediyordu.

Kadın, bir gece önce çocuğu Mehmet'in yanıbaşında uyumakta olduğunu anımsıyordu da, bir türlü göz yumamıyordu. Bir aralık kocası,

– Merak edecek bir şey yok. Kumanyası tam, cebinde parası da var. Hem vapur, bizimki gibi çocuklarla dolu. İzmir'de Bay Süleyman'a telgraf çektim. Gidip çocuğu karşılayacak, dedi.

Kadının, çocuğu göresi gelmişti. İçinde acı bir özleyiş vardı. Ta neden sonra, kadını uyku yendi. Düş görmeye başladı. Ay ışığıyla ışıldayan, yapayalnız ve yoksul bir deniz görünüyordu. Bir vapurun kırmızı kırmızı parıldayan ışıkla-

rı ufka doğru uzaklaşıyordu. Bomboş denizin ortasında küçücük bir gölge, belki de bir insan yavrusu, başını suların üstünde tutmaya çabalıyordu. Garipsi garipsi ağlamakta olduğu, uzaktan uzağa fark ediliyordu. Ay ışığıyla o karartı fiskesi arasında, denizin yüzüne üç köşeli bir gölge çıktı. Denizi yarıyor ve ardında ay ışığından bir iz bırakıyordu. Artık kadın, denizdeki gölgenin bir çocuk olduğunu kolaylıkla seçebiliyordu. O koca üç köşeli gölge, çocuğun çevresinde geniş bir dönemeç yapıyordu. Çocuğun arkasına doğru yüzüyordu. Ay ışığı, o üç köşeli gölgeye çarpınca, kadın sivri bir burun, ay ışığında soğuk bakan hain bir göz, çocuğun boyundan iki üç kat daha büyük bir ağızda pırıl pırıl parlayan iki sıra diş görüyordu. Kadın çocuğa yanaşır gibi oluyordu. Çocuk, denizin o koca canavarını görünce ürktü, bağırdı. Canavar, suları şapır şapır öttürerek çocuğa yaklaşıyordu. İki çene, çocuğun bacaklarını kıstı ki; çocuk sert çırpınışlarla baktı. Kadının kulağında,

– Anneee! diye müthiş bir yalvarış çınladı.

Sonra sessizlik. Denizin yüzünde gene yoksulluk, gene yapayalnız ay ışığı. Kadın, yatağının çarşaflarını parça parça yırtarcasına fırlarken,

– Mehmeet! diye bir çığlık saldı.

Fakat yeryüzünde Mehmet'in yüzünü bir daha gören olmadı.

HAYDUT

Kerimoğlu Hasan'ın babası kaçakçıydı. Hasan da daha çocuk denecek yaşta korsan olmuştu. Küçük kayığı, ancak gece deniz yüzünde kayardı. Hayata bir lirayla başlayarak namus ve çabası sayesinde zengin olduğunu öne sürmüyordu. Hasan, yaşamını tehlikeye atarak ve hırsızlığı hiç de kitabına uydurmaya tenezzül etmeyerek, düpedüz soyardı. Onun düzenli bir kazanç ve iş isteği, bir kaplanın hayvanat bahçesine gidip kapanmak isteği kadardı.

Hasan çoğu kez, bir havaliyi aç ve susuz gezer, yastığı bir kaya, yatağı da çakıl taşları olurdu. Dünyada varlığına değer verdiği tek şey, silahlarıydı. Üst yanı ona vız gelirdi. Ona, "Yaşamdan ne istersin?" diye sorulsa, cevap vermekte güçlük çekerdi. Oyuncağıyla oynayıp eğlenen bir çocuk masumluğuyla rasgeldiğini soyar, başkasının ve kendisinin başını patlatırdı.

Dilsiz bir varlığı vardı, anlatmazdı. Ama geleceğinin ne olacağını pek iyi biliyordu. Geleceğinin ağırlığından yakınmak, hayal ve hatırından geçmezdi. Alınyazısına göz kırpmadan bakmayı, kendisine bağışlanmış bir hak biliyordu. Yıllar

durmadan geçiyor ve Hasan da gitgide yaşlanıyordu.

Kırkını aşmıştı ki, şiddetli yaşayışının sarhoşluğu, artık gözlerini bazı gerçeklere kör edemiyordu. Kendisini kendi gözünde para yapıcı, kapıcı ve paraya tapıcı sünepelerin karşısına dimdik dikilen ve onları cayır cayır soyan bir roman kahramanı gibi göremiyordu. Arasıra aklında, "Para kovalayıcı mıymıntılardan ya da kendisi gibi haydutlardan olmamak acaba mümkün değil mi?" diye bir soru beliriyordu. Yalnız şiddet, için için sevgi ve mihnetten kılıç gibi dövülmüş gönlünün çeliğine, yaradılış başka sular katıyordu.

Bir gün kıyıda, ıssız bir burnun bir kovuğuna sinmiş, güneşte ısınıyor ve düşünüyordu. Para kazanmak ona bir ideal olamıyor, haydutluk da onu tatmin edemiyordu. Kendi kendine, "Kaldır kendini denize at" diye mırıldandı. Kara gönlünün kara tabutuna binerek, yavaş yavaş anılarının kirli kanalı üzerinden düşüncesi, geçmişe doğru kaydı. Evet, kendisi berbat bir kimseydi. Biliyordu. Ama öteki insanlar da tıpkı kendisi gibi değil miydi? Gönlü ötekilerin pohpohuna da yüzüne tükürmelerine de tamamıyla kapalıydı. Ne var ki, içinde bir şeyler kaynaşıyordu. Yutkundu, yüksek sesle, "Pezevenkler!" dedi. Duyguları gene günü, güneşi görmeden, içinin sessizliğine dalıp kaldılar. Kaşları çatıldı, dizleri kasıldı.

Kendi kendine, "Hiç düşünme Hasan, senin alnının kara yazısı, ölünceye kadar haydutluktur" dedi ve başını salladı.

Asıl kızdığı, insanların arılar gibi adının üs-

tüne üşüşerek, onu sokup zehirlemeyi bir namus ödevi saymalarıydı. Millerce uzunluktaki kıyılarda yapılan soygunlar ondan biliniyordu. Bunlar hadi neyse, ama gücüne giden, ıssız yerlerde kadınlara yapılan saldırıların hep ondan bilinmesiydi. Yaban yerlerde orak biçen, sığır güden kadınlar, denizden bir kayığın yanaşmakta olduğunu görünce, şalvarlarını parıldata parıldata kaçıyorlardı. Rotasını değiştirmek zorunda kalıyordu. Bunları düşünürken, arkasında bir tıkırtı oldu. Kulağı, yaradılışın bütün seslerine alışkındı. Tıkırtının böylesini ne yılan yapabilirdi, ne kertenkele. Birdenbire, bir akrebin üzerine oturuvermiş gibi yerinden sıçradı. Saçlarının her telinin ucundan ayaklarının tırnağına kadar tek parça dikkat kesilerek baktı. Önünde, daha çocuk denilecek çağda bir kız ellerini kalçalarına koymuş, ona sakin sakin bakıyordu. Demincek orada kimse yokken, ansızın kayanın bağrından doğuvermiş gibiydi.

Ayşe o gün, ince belinden kalça ve şalvarının üzerine küçük bir kıl torba sarkıtmış ve eline eski bir tahta kaşık almış, kıyıdan tuz toplamaya gitmişti. Reji kolcularından, gümrükçülerden korkuyordu. Çünkü tuz rejinindi ve toplanması yasaktı. Ne var ki, denize sürünerek gelen tuzlu rüzgâr, çalıların yapraklarıyla oynadıkça sanki kızın kulağına, "Ayşe, hiç korkma, kimsecikler yok" diye fısıldıyordu. Dalgaların havuz gibi oyduğu yalaklarda, buharlaşmış deniz suyu birikintilerinden kalma tuzlar, karlar gibi ağarıyordu.

Kız, kaşığıyla "şeker gibi tuzlar" diye torbasını doldura giderken, bir taşın ardından bir ses birdenbire, "Pezevenkler!" diye bağırmıştı. Ay ışığında rahat rahat otlarken, avcının kurşununu yiyen bir tavşan gibi yerinden sıçradı. Kayanın üzerinden usulca baktı. Kıyıda bir adam yatıyordu. Neyse, kolcu değildi. Taşın üzerine çıktı. İşte o zaman herif ayağa fırladı. Önünde, yüzü kavrulmuş, harap olmuş, yaşlıca bir erkek dimdik duruyordu.

Kız, Kerimoğlu Hasan'ı süzüyor ve tepeden tırnağa ölçüyordu. Hasan, "Beni gördü ya, şimdi korkup kaçar" diye düşündü. Fakat kızın kaçtığı yoktu. Hasan şaşırdı. Kıza doğru bir adım attı. Kız gene kaçmadı; bir aralık başını çarçabuk arkaya döndürüp baktı. Hasan, kızın arkadan yetişecek bir imdadı beklediğini ve bundan dolayı kaçmadığını sandı. Fakat imdada gelecek diye, çocuğun gözü önünde, ardını dönüp kaçmayı bir türlü gururuna yediremedi. Kıza iyice baktı. Kızda kendisine karşı bir düşmanlık hali yoktu. Ne var ki, kendisinden ürkmeyip kaçmamasını haydutluk şanına yediremiyordu. İçinden, "Kim olduğumu bilmiyor galiba" dedi. Fakat kız kaçmıyordu, kendisi de kaçmıyordu. Böyle karşı karşıya, taş kesilmiş gibi duracak değillerdi ya. Hasan, "çattık belaya" diye düşündü. Kıza,

– Sen benim kim olduğumu biliyor musun? diye sordu ve kaşlarını çatarak kıza daha fazla yaklaştı: "Bana Haydut Hasan derler. Sen deli misin, akıllı mısın ne? Benden kaçılır. Haydi, ne duruyorsun, şimdi kaç!" dedi.

Öteki put gibi duruyordu.

Hasan,

– Benden korkmuyor musun? diye sordu.

Kız,

– Hayır. Sen reji kolcusu değilsin ki korkayım, dedi.

– A kızım, ben eşkıyayım, eğer duymadınsa öğren.

Öteki bütün masumluğuyla çil çil güldü ve:

– Ben büyüdüm artık, çocuk değilim. Beni umacı ile korkutamazsın amca. Sende hiç haydut suratı yok ki, demeyi gururuna yediremedi.

Çil çil güldü..

Hasan,

– Senin adın ne? diye sordu.

– Ayşe, dedi.

Hasan,

– Haydi Ayşe sen kaç, seni görmesinler dedi.

Bunu derken duygusuyla yüklü sesi o kadar değişmişti ki, kendi sesini tanıyamadı. Sözleri kıttı, bu yaşına kadar insanlarla çokluk konuşmamıştı. Söylemeye alıştığı, hep, "Davranma kerata! Yakarım seni! Teslim ol ulan pezevenk!" gibi sözlerdi.

Hasan'ın, yürek denilen mezarının kapağı sanki yavaş yavaş açılıyordu. Önünde duran çocuğun, çocukluğuna kendi gönlü ayna oldu. "İnsana karşı yürek yufkalığı ha? Laf!" dedi.

Hasan'ın gururu, aynayı elinden kapmaya

ve yere çarpıp tuzla buz etmeye kalkıştı. Yapamadı. Kıza bir şeyler söylemek istedi. Fakat ne söylesindi? Karşı koyamadığı bir hareketle koynundan, birbirine bağlı iki beşibirlik çıkardı:

– Kızım şunu al, dedi, "evlendiğin zaman düğününe gelip su taşıyamam, Haydut Hasan amcanın sana armağanı olsun," dedi.

Kız,

– Bunları bana mı veriyorsun? diye sordu.

– Hayır, sana vermiyorum, kendi gönlüme veriyorum. Tıpkı senin gibi bir kızım vardı, öldü. Onun için bunları sana veriyorum, dedi.

Kız, gözlerine inanmaya inanmaya beşibiryerdeleri aldı. Hasan,

– Artık allahaısmarladık. Beni bir daha göremezsin. Ha, bir gün bir şeye ihtiyacın olursa, ne bileyim, seni üzen, sana sataşan biri olursa, bu çatlak kayayı görüyorsun ya; tepeden bir sakız dalı kır, bu çatlağa sok. Taşlar ak gibi, ben koyu dalı çok uzaklardan görürüm. Görünce de o gece buraya gelirim, dedi.

Fakat içinden, kızın artık onu çağırmayacağını biliyor ve üzülüyordu.

Köy zenginlerinin, Hasan'dan ödleri patlardı. Gece birdenbire meydana çıkar, sığır sıpayı sürer götürürdü. Kız, beşibirliklerle çıkagelince, evde sorgu sualin bini bir para oldu. Kıza dayak attılar. Babası Ahmet Ağa, altınları kimin verdiğini sordu. Babası başına dikiliyor ve,

– Ben bilmez miyim Hasan'ı. O haydut ena-

yi mi ki, senden bir şey almadan sana boşu boşuna altınlar versin? Namusunu berbat ettin! diye köpürüyordu.

Kızı zorla sürüklediler ve Hasan'ın göstermiş olduğu kayanın çatlağına bir dal sapladılar. O akşam Ahmet Ağa ile eşi dostu silahlandılar. Çünkü insan sümüklüböceğin üstüne basar, onu ezer ve diri olarak yoluna devam ederdi. Fakat kaplan son soluğunu verirken bile, ardında diri namına tek düşman bırakmamaya savaşırdı. Hasan'ı mutlaka tuzağa düşürüp, birden tepelemeliydiler.

Hasan kızdan ayrıldıktan sonra, "sanki ne halt etmeye, durup dururken beşibirlikleri verdim?" diye düşündü. Uzak kıyılarda dolaşırken, dönüp dönüp, "Acaba dal koydu mu?" diye çatlak kayaya uzun uzun bakıyordu. Kıza rastladığının üçüncü günü, kayanın üzerine bir dal konulmuş olduğunu seçti. Gece kıyıya doğru kaydı. İki tabancasını doldurmuş ve büyük denizci kamasını da beline takmıştı. Yolda kendi kendine, "Kız beni böyle pürsilah görürse ne der?" dedi. Tabancaların yalnız birini koynuna saklamayı, öteki silahlarını kayıkta bırakmayı düşündü. Onu da yapamadı. Kıza silahsız görüneyim diye, koynunda silahla gidip onu aldatmak ağrına gitti. Kızı aldatabilirdi ama, kendisini aldatamıyordu. İçinden, "Artık bir insana bu kadar da mı güvenin yok?" diyerek, o tabancayı da koynundan çıkardı. Yıldızlar tatlı tatlı parıldıyor, âdeta onu çağırıyorlarmış gibi oluyorlardı.

Hasan, kıyıya çıkar çıkmaz çevreye bir göz gezdirdi. İçinden, "Avanaklar rüzgârın hangi yönden estiğine dikkat etmeden, çalıları tersine sallıyorlar. Mantara bastın Hasan. Oldu olacak artık. Kendi düşen ağlamaz" dedi. Ne de olsa, bir gün kurşunla öleceğini biliyordu. Artık geçmişini düzeltmek için vakit pek geçti. Ölümden de kaçınmak daha güç geliyordu. Çevresindeki çalılar arasına gizlenenler, ömrünün sonunu, ona hazır biçilmiş kaftan gibi hazırlamışlardı. Biliyordu. Onun için artık yeryüzünde yer yoktu. Onlara bir son söz söyleyeyim dedi. Ne diyecekti? Gözlerinden kıvılcımlar çakıyordu. Dimdik durarak kollarını kavuşturdu. Ay ışığında bir anıt gibi duruyordu.

On, on beş silahtan birden çıkan yaylım ateşi, ayın sessizliğini parçaladı. Hasan'ın alnının, göğsünün birkaç yerinden birden peydahlanan lekeler aşağıya akarken, delik deşik olan gövdesi, tek parça bir mermer sütun gibi arkaya doğru, denize düştü. Rüzgâr onu açıklara götürüyordu. Tanyeri ağarırken, yavaş yavaş sallanan dalgaların üzerinde, yatakta yatıyormuş gibi uzanıyordu. Bir eli sanki başka bir âlemi çağırıyormuş gibi sallanıyordu. Üzerinde birkaç martı uçuşuyordu.

PARMAK DAMGASI

O sabah köy kahvesinde, Murat Dayının Kıbrıs eşeğinden söz edildi. Ondan sonra da, köy okuluna yeni atanan bayan öğretmenden...

Osmanların Mertek Hasan,

– Ben burçak biçiyordum. Görünmeden, çalılar arasından gözetliyordum. Doğrusunu söylemek gerekirse, yeni hoca hanımı pek gözüm tutmadı. Yedibenli Huriye'yi okulun önünde gördüm. Kaltak karı allığı, rastığı sürmüş sürüştürmüş, o piçini okula koymak için yeni gelen öğretmen hanıma yalvarıp yakarıyordu. "Ben sizinle konuşamayacak kadar kötü olduğumu biliyorum" diyordu. "Ama ne yapayım ki; size yalvaracak kimsem yok. Günah benim. Çocuğun ne kabahati var? Köylüler çocuğumun kendi çocuklarıyla birlikte çömeşmesini istemiyorlardı. Sizden önceki hoca hanım da çocuğu okula almadı. Zavallıcağızla hiçbir çocuk konuşmuyor. Yanlarına yanaştığı için geçen gün taş atıp, kafasını yardılar. Çocuk başından kanlar akarak ağlaya ağlaya geldi, diye ağlamaya koyuldu.

Mertek Hasan, sözünün burasında,

– Tüh, ne kerahat şey! diye yere tükürdü.

Yerden kalkan sineklerin zırıltısı arasında,

– Ben hoca hanımın kaltağı kovacağını sanıyordum. Ne yapsa beğenirsiniz? Huriye'nin başını iki avcunun arasına alınca, bağrına bastı. Hem de az daha o da ağlayacaktı. Dudaklarının titrediğini gördüm. Bu, doğrusu pek kötü. Sakın Huriye'nin takımından olmasın? Gençliğine, şahbazlığına yanarım doğrusu, diye anlattı.

Mollaların Süleyman köyün kır sakal, çarıklı kurmaylarındandı. Askerliğinde, karısı tarlayı sürdürecek parası olmadığını yazmıştı. O da mektubunun sansür edileceğini bilerek karısına tarlada gömülü martin tüfeğini çıkarıp satmasını yazmıştı. Askerlik dairesi kadına martini çıkarmasını söyleyince kadın, bütün masumluğuyla, ne martini, ne de gömülü olduğu yeri bilmediği cevabını vermişti. Martini bulmak için tarla sürülünce, Süleyman, "Artık toprak sürüldü, tohumu bas" diye yazmıştı.

Mollaların Süleyman, nargilesini tokurdatarak söze karıştı:

– Sizlere de hoca beğendirmek güç! Bundan öncekinden çektiklerimizi unuttunuz galiba. Çocuklara baktığı yoktu. İlk yıl Yahşiler köyünün öğretmeniyle aşna fişneye daldı. Gençlik hali bu ya! Bülbül zamanında öter. Bunların da çağı şimdidir, dedik. Hele hayırlısıyla başgöz olup dünya evine bir girsinler, ondan sonra selametle çocuklarımıza okuma öğretirler, dedik. Eh, evlendiler. Ertesi yıl öğretmen hanım gebe kaldı. Biz bile gebe eşeğe fazla yük sarmayız. İnsan

hali bu, gebe kalır da kalmaz da; hele hayırlısıyla sıpalasın da çocuklara ders belletir, dedik. Neyse, duamız kabul olundu ki, kadın kazasız belasız doğurdu. Bu kez de ortaya, çocuğu emzirme sorunu çıktı. Bizim çocuklar meme emer de onunkisi emmez olur mu, dedik. Hele çocuğu memeden kessin de, sıra bizim çocukların okumasına gelir, dedik. Ama ne gezer? Bu kez de kocasıyla dalaşmaya koyuldu. Allah için söyleyiniz. Bacılarla hırgür, her erkeğin nasibidir. Allah böyle kısmet etmiş. Bacılarla kavgalıyız diye tarlayı sürmekten geri kalmayız ya! Vay anasını! Kadın, öfkesini çocukların kulaklarından aldı. Kör Hüseyin'in oğlunun kulaklarını görmüyor musun? İkisi de uzun marula döndü. Akşamın alacakaranlığında oğlan önüme çıkınca hâlâ, "Bu sıpa kimin?" diye merak ederim. Şimdi güzelim öğretmeni buldunuz, tertemiz kızcağızda kusur ararsınız...

Süleyman böyle anlatırken, okulda bir gürültü, bir kıyamettir koptu.

Horoz ötüşleri, kuzu melemeleri, keklik cakcakları, köpek havlayışları, kedi miyavlayışları okulun açık pencerelerinden, yekpare gürültü halinde çıkıyordu. Kahvedekilerin, "çocuklar akıllarını mı oynattılar acaba?" diye ağızları açık kaldı.

Konu şuydu: Öğretmen Seniha, çocukları konuşan hayvanlar sayıyordu. Söz söyler, konuşur cinsten birer yaratık. İşte bundan dolayı, çocukların saatlerce sessiz olarak yanyana durmak zorunda bırakılmalarını olağandışı buluyordu.

Onların artık sıkıntıdan patlamak üzere olduklarını anlayınca onlara peri masalları okuyordu. Çocuklar, gözler fal taşları gibi açık, kulaklar gerili, merak dolu dinlerlerdi. Bu masallar sayesinde kupkuru köyün her boş kuytuluğu çocuklarda merak uyandıran hoş bir bilinmez, her çalı kümesi fırr, cakcak ötüşleriyle keklik uçurabilecek bir mucize ve her çiçek, toprağın mahremiyetini bildiren bir muştu olmuştu.

Ne var ki, bazen açık havalarda peri masalları da kâr etmiyordu. İşte o zaman Seniha,

– Haydin bakalım çocuklar, hepimiz alabildiğine şarkı söyleyip gürültü yapalım, diyordu.

Bunun üzerine kızılca kıyamet kopuyordu.

Bir gün Seniha kendi odasında, okula geç girdiği için pek geri kalmış olan Kezban'a, yani Yedibenli Huriye'nin kızına ders veriyor, bir yandan da, eski dikiş makinesinde, kasabadan getirmiş olduğu Amerikan bezinden kendisine don dikiyordu. Dikiş makinesi, tam yolla işleyen bir fabrika gibi gümbürdüyordu. Çocuk, sesini duyurabilmek için olanca soluğuyla,

– Gel pisi, gel pisi pisi, diye bağırdı.

Seniha da,

– Evet, pisi pisi gel, diye tekrarladı.

Makinenin tiresi çat diye koptu. Makinenin sesi ansızın kesiliverince, çocuk bütün hızıyla salıverip de tutamadığı sesinin sessizlik içinde çınlayışından korkarak durdu. Seniha,

– Durma, oku kızım dedi.

Makinenin mekiğini düzeltti. Tirenin ucunu

dudaklarının arasında ıslatıp sivriltti. İğne deliğinden geçirdikten sonra makineyi yine işletti. Makinenin gürleyişi çocuğa güven verdi. Büyük bir dağı tırmanıp aşanlara özgü bir gururla,

– Gel cin... cin... cingözüm, diye bağırdı.

Seniha,

– Hah, iyi, dedi.

Çocuk,

– Güzel kür... kür... kürlü, diye haykırdı.

Seniha,

– Kürlü değil, kürklü derken makine gene bozuldu. Seniha,

– Allah belanı versin! dedi.

Çocuk da kitapta öyle yazılmış olduğunu sanarak, bütün gücü kuvvetiyle,

– Allah belanı versin! diye haykırdı.

Bu kez Seniha makaraları salıverdi. Onun güldüğünü gören çocuk da gülüyordu. Odaya birisinin girdiğini görmemiş oldukları halde duymuş olacaklardı ki, Seniha ile çocuk, dönüp baktılar. Kapıda, yirmi sekiz yaşında, çam yarması bir delikanlı, yani Balıkçı Mahmut, elinde beş okkalık koca bir sinagrit tutarak duruyordu. Sanki odanın yamyassı tabanı, dalgalarla sallanan kayık farslarıymış gibi, bacaklarını birbirinden açık tutarak ve omuzlarını sağa sola sallayarak yürüdü. Yalpalı yürüyüşüne sanki oda dar geliyor, geniş omuzlarıyla bir dolabı ya da bir masayı devireceğinden korkuyordu. Bu deniz yürüyüşünün yakışıksızlığından dolayı, yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Alnında boncuk boncuk ter damlaları kabarıyordu.

Seniha'nın önünde durdu:

– Size balık getirdim, dedi.

Seniha, Yedibenli Huriye'nin çocuğu için yapılan dedikoduları duymuş olduğundan ve çocuk da yanında görüldüğünden utandı. Mahmut'a,

– Balık çok büyük, kim bilir ne kadar pahalıdır? dedi.

Öteki,

– Parayla değil hoca abla. Avımız bereketli oldu. Fakir fukara çocuklarına ders veriyorsunuz da... dedi.

Gerisini getiremezdi. Yüzü büsbütün kızardı. Balığı bir yere atınca, odadan âdeta kaçtı.

İki, üç gün sonra Seniha çocukları kır gezisine çıkardı. Orada kimseler yok diye, cak... cak... cak ederek, keklik taklidi yapıp sekerken, önüne gene Balıkçı Mahmut çıktı. Elinde bir sepet tutuyordu. İçinde fındık büyüklüğünde beyaz ve lacivert mersinler ve bir de dağ çileği demeti vardı:

– Bugün adadan size getirdim hoca abla, dedi, kızardı.

Kız, kuş gibi hoplayıp sekerken görüldüğü için Mahmut'tan fazla kızardı.

Aradan bir hafta geçince, Balıkçı Mahmut'un bir akrabası, Zeynep Kadın, Seniha'ya gidip, Balıkçı Mahmut'un kendisiyle evlenmek istediğini söyledi. Ona,

– Okuması, yazması olmayan bir balıkçıya varmayacağınızı biliyorum. Ama ne yapayım,

adam çok yalvardı. Ona dönüp, varmayacağınızı söyleyeceğim, değil mi? dedi.

Kız, gene kızardı:

– Hayır, git, sana varıyor de, dedi.

Mahmut'a,

– Sen o kızı alma, cahilin birisin. Bir gün kara cahilliğini başına kakar, dediler.

Mahmut,

– Hayır, kakmaz, diye cevap verdi.

Kasabada nikâhları kıyılıyordu. Nikâh memurunun önündeydiler. Nikâh memuru, Mahmut'un okuma yazması olmadığını bildiği için nikâh defterinde imza yerini göstererek,

– Parmağınızı basın, dedi.

Sonra, kalemi hokkaya bandırarak Seniha'ya sundu.

Kız,

– İstemem, teşekkür ederim, dedi.

Ve, kocasının parmak izinin yanına, kendi parmağını bastı.

EGE'NİN DİBİ

Mandalin ve portakalın ağaçları ay ışığında, tepelerinden tırnaklarına kadar parlıyordu. Çiçekleri dolayısıyla, ağaçların üzerine karlar yağmış gibiydi. Fakat mis gibi kokan serin ve ılık bir kar. Çiçekler gerçekten, karlar gibi yere yağıyordu. Yeryüzünü ışıklarla örtüyorlardı. Rüzgârın her esintisi, çiçeklerin kokularını açık denizlere, millerce uzaklara götürüyordu. Kıyı boyunca evlerinin beyaz badanalarıyla ağaran kent, derin uykusuna varmıştı. Yalnız, deniz kıyısında iskemlelere oturmuş iki kişi uyumuyordu. Bir iki gün önce batmış olan "İnebolu" vapurunu konuşuyorlardı.

Birisi, gemici olduğu giysilerinden belli olan, ötekine,

– Ah paralarım! Ahmet'in küçük çelik kasasında tam yirmi bin liram var. Onları bana getiriyordu. Vapur acaba kaç kulaçta battı? diyordu.

Öteki,

– Ben orasını bilmem. Aliş yarın geliyor. O denizin kurdudur. Bilir, ne yapmak gerekse yapar. Elli kulaç derinlikte, sokakta yürüyormuş gibi gezer. İyi ki onun skafandar gemisinin Ayva-

lık'ta olduğunu öğrendik de telgraf çektik. Yoksa, limanından iki ay önce ayrılmış geminin hangi yaban yerde olduğunu bilmek değme babayiğidin kârı değildir. Sen talihine küsüyorsun, oysa bahtın açık. Bak, adamı şip diye bulduk, dedi.

Öteki,

– Paralarım, diye inledi.

İki aydan beri kadınlarından haber alamamışlardı. Mektup gelmiş olabilecek postaneli bir limana uğramamışlardı. Sonunda o gün vardıkları Ayvalık'tan mektuplarını alıp yine denize açıldılar. Ev barktan iki ay süren bu ayrılış, uzaktan uzağa duyulan bir türküyü silikleştiren uzaklık gibi etki etmişti. Dalgıçların gözlerinde kadınları, bütün kusurlarından soyunmuş bulunuyorlardı. Evlerinde geçirmiş oldukları her günkü basbayağı yaşamları, kafa ve gönüllerinde garipsi bir türkü olmuştu.

O gece issız bir koya dümen kırmışlardı. Yıldızlar, karada göründüklerinden daha yakındı, uzakta pırıldaşan yıldızların burada bu kadar yakın görünmelerine şaşılırdı. Bunun deniz havasından mı, yoksa gecenin saatinden mi böyle olduğu bilinmezdi. Güvertede uzanan denizciler de tıpkı yıldızlar gibi birbirlerine yakın düşmüşlerdi. Gönülleri içten içe birbirleriyle kaynaşıyordu. Bu, olağanüstü bir durumdu. Çünkü deniz yaşamında, yürekleri ne kadar yufka da olsa, vurdumduymazlıktan gelinmesi, şaka sonucu insa-

nın başı da yarılsa, tınmadan işin alayına varılarak gülünmesi şarttı. Dahası, o gün mektuplar dağılırken, herkesin işkence derecesine varan meraktan dolayı güm güm çarpan yüreği ağzına gelip tıkanırken, dişler sıkılmış ve kaşlar çatılmıştı. Evlerinden uzak, gurbette gezenler, evlerinin her günkü hayatının, eski tekdüzeliğinde sürüp gittiğine ihtimal vermezler. Orada kendi duyguları şiddetine uygun kıyametler kopmakta olduğunu sanırlar.

O gün mektuplarda neler de neler çıkmamıştı. Bazılarının kadını, memleket cıgarasıdır diye, kendi elleriyle sardığı cıgarayı koymuştu zarfa. Bazıları da, kendilerini ilk verdikleri günün anısı diye, düğün gecesi giymiş oldukları gelinlik giysilerinden makasla bir parça kesip yollamıştı. Böyle mektupları alanlar, bakışlarını aya takmış, bir mutluluk buğusu içinde hülyalar kuruyorlardı. Mektup alamayanlarınsa hali kötüydü. Bunlardan biri, Lostromo Süleyman'dı. Kıranta bir adamdı. Denize açılmazdan önce evlenmişti. Hep karısından konuşmak ister, yutkunur kendini tutardı. Altmışlık Hüseyin Kaptan, arkadaşının yasını avundurmaya uğraşıyordu:

– Budalasın be Süleyman! Bu akşam ağzına bir lokma koymadın. Hiç kadın kısmı için o güzelim mercimek çorbasından vazgeçilir mi? Kaçtır ben sana usulcacık çıtlatıp duruyorum. "Kaltaktan mektup bekleme" diyorum. Havada bulut, sen onu unut arkadaş!

– Aman Hüseyin Kaptan vazgeç. Sen anlamazsın.

Öteki,

– Anlamayacak ne var? Sana dobra dobra söyleyeyim bari. Kaltak senden yüz çevirdi, vesselam! Can damarını şakkadak kesip atan bıçak salışı, herhalde lastik gibi sünüp uzayan bir kopuştan iyidir.

Kayığın kıç omuzluğunda Hovarda Davut ile Kara Ahmet, başbaşa vermişti. Kara Ahmet de o gün mektup alamamıştı. Gizlemeye çalışıyordu ama, gözlerinin dolgunluğu ay ışığında bile pırıl pırıl titriyordu.

Hovarda'ya kırık bir sesle,

– Ağızlıksız sigara içmek hoş olmuyor. Cıgara dumanı insanın gözüne kaçıyor da insanın gözlerini yaşartıyor, dedi.

Hovarda, ağarmış kaytan bıyıklarını uzatmaya uğraşıyormuş gibi burkup burkup çekiyordu.

Kara Ahmet'e,

– A oğul, anladım. Derdin belli. Hem uzun, hem de acıklı. Uzun olduğu için de, acıklı olduğu için de çekilmez. Aldırma be yahu! Değmez. Hele dur bakalım, yaşın başın ne ki?.. Talih, senin yaşındakilerde kadına benzer; bazen sever sarılır, bazen sevmez, yüz çevirir. İlk karım öldüğü zaman ben de yağmur gibi zırıl zırıl ağladım. İkinci karım başını alıp biriyle kaçınca gene ağladım, diyordu.

Fakat sağnağın, karadaki ağaçları fısıldatması, sesini örttü. Ta dağ başında bir garip çakal, hazin hazin uludu.

Dalgıç Aliş iki aydan beri Marmaris'teki

evinden mektup almamıştı. Kır kıranta bir denizci, başını öne eğmiş, iri ve donuk bir sesle anlatıyordu:

– Beyaz bir ateşti. Giysilerini giyince söndürülmüş gibi oluyordu, dedi.

Sesi, sözleri anlaşılamayacak bir inilti halini aldı. Sonra, yine anlaşılmaya başladı:

– Canım gibi tatlıydı. Köyde kulübemiz ta tepede, denizin üzerindeydi. Dalgaların gidip gelişini, yüksekten birlikte seyrederdik. Ben denizdeyken köye, iyi giyinmiş bir efendi gelmiş. Görmedim. Dönünce dedikoduyu duydum. Bana gülümsediği o gülümsemesinin başka bir insana parlamasını istemiyordum. Geceydi. Kapının önündeydik. Ona sordum. Üzerine eğilmiştim. Rüzgâr esiyordu. Saçları uçuyordu. Bazen yüzüme değiyordu. Ona,

"Herifi seviyorsun, değil mi?" diye sordum.

Önüme dimdik irkilip,

"Evet," dedi.

Utanmıyordu.

İşte, şu iki elimi görüyorsun ya. İşte bu ellerimle boğazını kavradım. Zorla önüme, toprağa diz çöktürdüm. Sıktım, sıktım. Sıktıkça sıktım. Gözlerine bakıyordum. Gözleri fal taşları gibi açıldı. Sonra, gözleri taş gibi dondu. Yüzü de yamru yumru oldu. Yarı açık dudakları bir yana kaydı. Ağzının kıyısından salyası aktı. Boğulmasına, ölmesine az kalmıştı. Kendimden korktum, az kalsın katil oluyordum. Avuçlarımı açtım. Yere düştü. Soluyordu. Ölmemişti çok şükür. Son olarak öptüm. Sonra kaçtım! Kaçtım!... Durma-

macasına kaçtım. Cayır cayır yanıyordum, diyordu.

Vakit artık pek geçti. Dalgıç ve denizcilerin çoğunun başları "evet", "evet" dermiş gibi uykudan sallanıyordu. Zaten tayfanın bir kısmı uyumuştu, bir kısmı da yatmış, açık gözlerle aya bakıyordu. Güvertedeki gemiciler, ay ışığında, savaş bittikten sonra savaş alanında serili kalan yaralılara ve ölülere benziyordu. Arasıra direkteki makara ya da güvertedeki cıvataların cii...ik, ci...iik edişine bazılarının diş gıcırtısı ya da birdenbire sayıklaması karışıyordu. Bir an, Badibadi Muhsin, uykusunda, "Anam avradım olsun on param yok!" diye sayıkladı. Uyumamış olanlar güldüler. Tam bu sırada karadan dörtnala gelen bir atlı takırtısı duyuldu. Gür bir ses,

– Hey kayıkçılar! Aranızda, Marmarisli Dalgıç Aliş var mı? Ona bir telgraf, bir de para havalesi var. Onun için bir de yedek at getirdim! diye bağırdı.

Aliş Ayvalık'a vardıktan sonra, otomobille İzmir, Aydın ve Milas üzerinden yıldırım gibi geçti. Aliş'in can atışına göre otomobil sümüklüböcek gibi ilerliyordu. Sonunda Yokuşbaşı'ndan Bodrum Kalesini, apak kenti ve Arşipel'le Sporad adalarını gördü. Orası Marmaris'e yakındı. Şu "İnebolu" vapuruna dalma işini çarçabuk bitirince, Marmaris'e kadar uzanıp kendisine iki aydır mektup yollamayan Çakır Hatice'yi görecekti.

Aliş Bodrum'a varınca, Bay Haşmet'e Yalı

Kahvesinde kavuştu. Hoş beşten sonra Aliş, Haşmet'ten, geminin kaç kulaçta olduğunu sordu. Öteki,

– Vallahi bilmiyorum ama, pek derin olmasa gerek. Ahmet lüks kamaralardan birindeydi. Vapurun salonunun içinde sıralanan kamaralardan biri. Marmaris'ten kalkmazdan iki gün önce bir mektup yolladı. Marmarişli bir kadınla birlikte yolculuk edeceğini, paraları küçük bir çelik kasaya koyacağını yazıyordu.

– Peki, bu parayı çıkarmak için ne vereceksiniz?

– Peşin iki yüz elli; çıkarınca beş yüz daha..

Kahvehanenin bir köşesinde "kırk dokuzluk" Yeni Rakısını çakıştırmakta olan Ateşoğlu Murat Kaptan,

– Yahu, a kardeşim azdır. Vapurun ne sularda olduğu belli değil. O para, vapuru arayıp bulmak için bile yeter ücret değil, diye atıldı.

Bay Haşmet,

– Vapur kolay bulunur sanırım, dedi.

Ateşoğlu,

– İş sanmaya gelince kolay olur. Halamın sakalı olduğunu sansam, halam amcam olur. O söylediğiniz sığın üzerinde, yalnız benim bildiğim dört tane vapur leşi var. Hangisinin hangisi olduğu bulunacak ilkin. Denizin dibinde sarı çizmeli Mehmet ağa, diyerek kadeh patlattı.

Öteden, ihtiyar dalgıç Yengeç Dede ayağa kalkıp, felçli bacaklarıyla yan yan yürüyerek geldi, felçli kolunu kaldırarak, koca elini Aliş'in omzuna koydu:

– Ben de vaktiyle senin gibi genç ve dinç, kuvvetli ve dimdiktim. Bak şu halime şimdi. "Hayda bre Yengeç, sünger ve para çıkar bre Yengeç!" diye para çıkaracağız derken, canıma okudular. Senin yaşındayken, dipte kolumun bacağımın karıncalanıp gidişmesine kulak asmazdım. "A canım, soğuk algınlığı, kulunç filan filan" derdim. Bu, kırk beş kulaçta oluyordu. Bir gün yirmi kulaca daldım. Yüze gelip dalgıç formasından sıyrılınca... Söylemenin ne gereği var, işte görüyorsun ya... O zaman bu zaman bacaklarım tutmuyor.

Ha, şunu da söyleyeyim; tutukluğum yalnız yeryüzündedir. Beni on beş yirmi kulaca indirin, gövdemin üzerine suların basıncını bindirin. Bir de saatte dört beş mil dip akıntısı verin. Vallahi, denizin tabanı üstünde kuş ya da balon kesilirim, diye ekledi.

Bu sözleri Bay Haşmet'in dinlediği yoktu. O, vereceği parayı düşünüyordu:

– Yedi yüz elli lira, dedi, "hem de, yüz elli lira etmeyecek kolay bir iş için" diye ekledi.

Yengeç Dede,

– Çok para değildir. Çünkü demincek söylediniz ya. Önce güverteden merdiven başına gelecek. Merdiveni inecek; dört beş kez sağa sola dönecek. Her dönüşte hava borusunun dirsek yapması, havanın kesilmesi ve dalgıcın boğulması tehlikesi vardır. Bu iş sizin için yirmi bin lira sorunudur. Aliş için bir can sorunudur, dedi.

Bunun üzerine Bay Haşmet'le Aliş, "İnebo-

lu" vapurunun batmış olduğu İzmit Körfezinin ağzına vardılar. Bir dalgıç gemisi sağlandı. Gemi, İzmir limanının bulaşık sularından, liman dışı zümrüt sulara, sonra zindan gibi derinliklerin koyu menekşesine geçti. Saatlerce yol alındıktan sonra, pruvada duran iki tayfa,

– İşte sığ! diye bağırdı.

Denizin masmavi ovası üzerinde yeşil bir nokta görünüyordu. Üzerinde varıp demir attılar. Çok geniş bir sığdı. Sanki derin diplerin toprakları, üzerlerine abanan okyanusa karşı isyan etmişlerdi ve yeşil karanlıklar içinden irkile irkile, sudan dışarıya, güneşe baş vermeye savaşmışlardı. Dalgıçlar, dipleri deniz aynalarıyla gözden geçirdiler. Sığın raf gibi bir çıkıntısının üzerinde koca bir kara leke göründü. O karaltı "İnebolu" vapuruydu. Dipteki görünüşü pek hazindi. Direk ve bacalarının çevresinde sürü sürü orfoslar, lohoslar ve fangri balıkları tembel tembel yüzüyordu.

Aliş hemen, muşambadan dalgıç tulumunu giydi. Başına miğferi taktılar. Boğazdaki maden çembere vidaladılar. Hava verecek olan makinenin tekerleğini döndürmeye başladılar. Giysinin tulumu, içeri dalan havayla şişti. Aliş bir saniye durakladı. Bu işte her zaman ölüm olasılığı vardı. Ne var ki, işe alışkanlığı dolayısıyla, artık tehlikeyi alaya alıyordu. Eliyle hava valfını açtı. Denize daldı. Miğferden hava kaçtıkça ağırlaşan gövdesi kolaylıkla dibe iniyordu. Aliş'ten bulut bulut hava kabarcıkları uçuyordu.

"İnebolu" vupuru sanki dalgıca doğru yükseliyordu. Aliş, vapura kondu. Dana gözlü, renk renk balıklar ellerinin beyazlığını görünce, ellerine, burunlarıyla tosluyorlardı. Aliş, onlara birer yumruk vuruyordu. Sürü sürü küçük balıklar, miğferin camı önünden geçiyordu. Bazıları burunlarını cama dayararak ve ağızla kulaklarını düzenli olarak açıp kapayarak Aliş'e bakıyordu. Eğer Aliş acemi olsaydı, gözünün önünde çakan ve dolanan bu deniz âleminden başı dönerdi.

Salon kapısının kapkara mağarasından koca bir akya balığı ağara ağara güneşe çıkıp mavi bir gümüşiyle parladı. Aliş uzaktan uzağa bir şeyin çat çat ettiğini duydu. Bu, son hızla yanaşmakta olan bir köpek balığının solungaçlarını açıp kaparken, birbini ardına vurulan şaplaklar gibi çıkardığı sesti. Köpek balığı yetişerek dalgıcın camının önünde durdu. Gözleri otomobil farları kadar vardı. Kurşuni ve donuk bakışıyla, Aliş'le göz göze geldi. Aliş'in içi iğrentiyle bulandı. Başını köpek balığına doğru eğdi. Valfı açtı. Pırıl pırıl parlayan hava kabarcıkları, bir fıskıye gibi köpek balığının üzerine boşandı. Balık, şimşek çarpmış gibi, birden kaçtı. Köpek balığının vapura gelişine bakılırsa, oradaki insan etlerinden yemiş ve yemin tadını aldığı için vapura dadanmıştı.

Aliş, küçük balıkların binlercesiyle birlikte salona girip, merdivenleri inmeye başladı. İlerledikçe yeşil loşluklar, mor bir karanlığa ve sonra bir kara kadife koyuluğuna dönüyordu. Dalgıç, cep fenerini yaktı. Elektrik ışığının içine giren

küçük balıklar, sanki tutuşan renk renk donanma maytapları gibi çark ediyordu. Salonun tabanında, tavanında çeşit çeşit deniz çıyanları ve böcekleri yürüyordu. Aliş, karanlık ve sessizlik içinde, ayak uçlarıyla yürüyordu.

Salonda, deniz memeleri ve balıklarla birlikte, iki kamarot ve üç yolcunun kadavraları yüzüyordu. Alttaki lüks kamaralardan birisinin kapısını açtı. Büyücek iki balık, kamara pencerelerinden şimşekler gibi kaçtı. Kapının açılması ve balıkların kaçışının yaptığı akıntı ve anaforla, kamaranın loşluğu içinden, bir kadın gövdesi, suyun içinde döne döne Aliş'in üzerine geldi. Ölünün yüzü, Aliş'in yüzüne çarptı. Aliş, dehşetten haykırdı. Tüyleri diken diken oldu. Geriledi. Cep fenerini odada gezdirdi. Oda içinde salıverilen ve tavana asılıkalan, oyuncak balonlar gibi iki çocuk cesedi, tavanda sallanıyordu.

Aliş, "İki çocuk, bir anne. Demek burası değil" dedi.

Nedenini bilmeden, çocukları balıklar yemesin diye, çıkarken, büyük bir saygıyla, kapıyı yavaşça kapadı.

Yandaki kamarada, çocuğuna kollarıyla sarılmış bir kadın buldu. Galiba, çocuğunu denizden gizlemeye ve boğulmaktan korumaya uğraşmıştı. Aliş'in yüreğini, dehşetin çelik parmakları, yıkanmış bir çamaşırmış gibi burktu. Kendi kendine, "Bu halt, bir milyon liraya da yutulmaz a dedi, giriştik artık, aman çabuk bitireyim, Marmaris'e gideceğim."

Hiç de ömründe, Hatice'sini o anki kadar göresi gelmemişti.

Öteki kamaranın kapısını açtı. Cep fenerinin ışığına, Bay Haşmet'in tanımına tastamam uyan yarı kel, kara bıyıklı bir adam geldi. Tavana kadar tırmanan çıyanlar, oradan adamın gözlerine geçmişti. Gövdenin en yumuşak yeri olan gözlerini tamamıyla yemişlerdi. Ali, "Şimdiye kadar göz çukurlarından beyne geçmiş ve orasını yiyerek orada yuva yapmışlardır" diye düşündü.

Adamın burun deliklerinden ve ağzından çıyanlar, sülükler gibi salkım salkım sarkıyordu. Aliş, lambasını gezdirdi. Işık, bir kadını aydınlattı. Saçının birkaç telinin uçları, kanapenin ayağı köşesine takılmıştı. Gövdesi, o tellere takılı olarak yüzüyordu. Arkası Aliş'ten yana dönüktü. Boşlukta baş aşağı asılı duran kadın, akıntıdan dolayı canlıymış gibi oynuyordu. Aliş, kadının Marmarisli olduğunu ve gemiye oradan herifle birlikte binmiş olduğunu duymuştu. "Kimdir acaba, tanır mıyım onu?" diye merak etti. Sonra, "Her kim isen ve neysen, beni bağışla" dedi.

Kadının gerdanından tuttu. Etleri tereyağı gibi yumuşamıştı. Parmakları batıyordu. Kadının yüzünü kendine doğru çevirdi. Çıyanlar dört beş saç telinin üzerinde yürüyemedikleri için, gözlerine dokunamamıştı. Aliş'in gözleri önündeki yuvarlak camdan, kadının yeşil yeşil gözleri, onun gözlerine hazin hazin bakıyordu.

İşte o zaman Aliş çıldırmış gibi oldu. Gözlerine inanamadı. Kuşkulandı. Daha dikkatli baktı.

Gene inanamadı. Kıyamet kopuvermiş gibi bir şamata, bir çan çalışı, bir çığlık, haykırış, beynini yırtıyordu. Gözleri, Çakır Hatice'nin gözleriydi. Neden iki ay mektup yazmamış olduğunu anladı. Diri olarak onu o durumda görmüş olsaydı, belki ilk öfkenin atılışıyla bir cinayete kadar varırdı. Ama kadın, yeşil gözleriyle onun gözlerine bakıyor, bakışlarıyla yalvarıyor gibiydi:

– Beni bağışla. Bak, cezamı buldum! Öyle pişman oldum ki... Boğulurken, o kadar sıkıntı çektim ki, diyor gibiydi.

Aliş, öfke şöyle dursun, insan gönlünün o esrarengiz merhametini duydu. Kadına acıyordu. Kadına, "sen beni bağışla" diyesi geliyordu.

Gerilip dışarı çıkayım dedi. Ama sanki miğferde hava kalmamıştı. Okyanus toplanıp tüm ağırlığıyla üstüne oturmuş gibi boğuluyor, eziliyordu.

Yukarda, kayıkta ipi tutan kılavuz, ipin en ince titreyişinden anlayan usta bir denizciydi. İpe bir şeyler oluyordu. Çekti. İp takılıydı. Daha fazla hava verdirdi. Hava gitmiyordu. Üç saat uğraştılar ve sonunda, uçları boş hava borusuyla ipi çektiler.

Ege'nin o korkunç derinliklerinden yılmayan canlı yürek, esrarengiz merhametinin derinliğinde çatlamıştı.

Bay Haşmet, motorun güvertesinde hop hop zıplıyor, saçını başını yoluyor,

– Ah, paralar güme gitti, diye danalar gibi bağırıyordu.

DÖRT KAPTAN

Mandalya Körfezindeydik.

Dört kaptandılar: Cimri Mahmut, Duba Davut, Çakaloz Veli ve Hovarda Ali; kumsalda yan gelmiş, hoş beş ediyorlardı. Rüzgâr da şaka değil, rüzgârdı ha! Kurumuş devedikenlerini, yabannanelerini, çerçöpü koparıyor ve kayıklarla kıyıdan giden denizcilere çarparak, yüzlerini kan içinde bırakıyordu.

Köylünün biri, ötekine,

– Ben Mazı'dan ayrılalı üç gün oluyor. Kavakların Hasan Ağa da bir gün önce Milas'tan oraya gelmişti, diyordu.

Bu sözleri duyan dört kaptan, hemen kulaklarını dikip, heyecanlandılar. Fakat birbirlerine bir şey çaktırmadılar. Kavakların Hasan Ağanın, Esma adında, yetişkin güzelce bir kızı vardı. Kaptanların dördü de ona istekliydi. Ne var ki, şimdiye kadar ya Hasan Ağa Mazı'da bulunmaz ya da o köyde olduğu zaman kaptanlar uzakta, seferde bulunurlardı. Şimdiyse, kaptanların bulunduğu yerden Mazı yakındı. Ne olacak, seksen doksan mil!

Kaptanların her biri, ötekilere çaktırmadan sıvışmak niyetindeydi. İş yarışa binerse, Hovarda Ali'nin skunasından korkulurdu. Rüzgârını bir bulmasındı, tatlı düş gibi uçar giderdi.

Cimri Mahmut, kızın malını, çoktan mangırına dek hesaplamıştı. İçinden: "Keşke bin kat daha çirkin olaydı da, bir o kadar zengin olaydı..." diye düşünürdü. Öylesine tamahlıydı. Cimri Mahmut, arkadaşlarının yanından kalkıp, tayfasıyla fiskos etti. Dalgıç Murat'a bir şeyler söyledi. Murat, gizlice, köyün kıyısındaki çöplüğe vararak, bir çuval dolusu tahta parçası, pabuç ve çul topladı. Onları, görünmeden, Hovarda Ali'nin skunasının su kesiminden aşağısına çiviledi.

Duba Davut'un gözleri şaşıydı. Biri maldan, öteki güzellikten yana kayardı.

Çakaloz Veli ise, kadın delisiydi. Fakat bu düşkünlüğü ona pek pahalıya patladığı için, teker teker para verip perakende iş görmek yerine, toptan iş görüp evlenmeyi aklına koymuştu.

Hovarda, sevmiyorsa da kızı güzel buluyordu.

Kaptanların her biri bir şeyi bahane ederek, denize açılmak için ayağa kalktı. Fakat karaya çekili sandallarını denize atmak sorundu. Kıyıda durup bakışan köylüler yardıma gelmiyordu. Bunların komşusu hasta olsa, yardım olsun diye gidip tarlasını çapalayıvermezdi. Ama biz gemiciler öyle miydik ya? Hepimiz birbirimizin yardımına koşardık.

Neyse, ilk kayık çoktan kanatlarını açmış, körfezden iki mil açılmıştı. İkincisi açılmak üzereydi. Üçüncüsünün yelkenleri henüz gerilmiş, dalgaları yarmaya başlamıştı. Dördüncü olarak biz yelkenleri salıverdik; kayığı enginlere kapıp koyuverdik. Yarım saat önce dört geminin demirli durduğu yerde, dalgalar şimdi, ıssız kumlarla fısıldaşıyordu. Buna karşılık, gurup ışığına doğru dört pembe bulut uçuyordu. Şu ötedeki kayık, sanki ufukta ayakucuna kalkmış, batıda "Allahaısmarladık" diyen kırmızı güneşe özlemle bakakalmıştı.

Biz ipleri, ana telleri kastık; yelkenleri tef gibi gerdik. Üçünü de geçeceğimizi sanıyorduk. Oysa en arkadakini bile bordalayamıyorduk. Hovarda oyunu çaktı:

– Kayığın altına abur cubur yapıştırmışlardır, dedi.

Tasalanmadı. Alacakaranlıktı artık. Sanki biz gitmiyorduk, yıldızlar, kıvılcımlar gibi ardımızda uçuşuyordu. Hovarda, bağlamasını kaptı. Sesini salıverdi. Sesi yanıktı onun.

Yıldızlar saçlarına mı takılıyordu ne? Bazıları kulaklarımızda çınlayıp geçiyordu. Türküyle, tanyeri ağardı. Altın ışınlar, zümrük dalga başlarına çarpınca, sanki çakmak taşına vuruyormuş gibi çakıyordu. Nur içinde gidiyorduk.

Mazı'ya ilk giren Cimri Mahmut, demirlerini karamusal ederek karaya çıkmıştı. Üç saat sonra Çakaloz Veli, iki saat sonra da biz limana, Duba Davut'la atbaşı daldık.

Cimri, hemen Hasan Ağayı bularak gönlünü yapmış. Yalnız, Hasan Ağa, "İlle de masraflı bir düğün olacak" der, ayak dirermiş. O gün, her işinin tıkırında gittiğine güvenen Cimri, eski tanışlarından, yaşlıca bir kadına başvurmuş. Akşam olunca, köy imamını kendi kayığına getirmesini sağlamış. Bu iş, Hovarda'nın gözünden kaçmadı. Yaşlı kadını o da tanıyordu.

Geceleyin Cimri'nin tayfası, gürültü yapmamak için çıplak ayaklarla yürüyerek usulcacık Hasan Ağanın evinin arkasındaki çitli bahçeye vardılar. Yalnızca Çopur Süleyman'ın bangır bangır öksürmelerinden başka falso olmadı. Esma Hatun, tepesinden tırnağına kadar kat kat futalara bürünmüş bekliyordu. Hemen onu sırtlayınca, sandala ve oradan da kayığa götürdüler. İmam Efendi, nikâhı kıymak için "ehem ühüm" ederek; sesine çekidüzen verdi. Cimri, Esma'nın yüzünü görmek için futayı araladı. Bir de ne görsün? Bu, Esma Dudu değil, Hovarda Kaptan!.. Cimri'nin tepesi attı. Gelgelelim, karşısındaki şaka götürmez Hovarda idi.

Hovarda,

– Dur be Cimri, kızmaya hakkın yok. Ulan, gider de köyün ne kadar eski pabucu varsa, kayığımın kıçına çaktırırsın! Bunun ne gereği vardı. Bana gelip de "Kardeşim, iş şöyle şöyle; bana yardım et" deseydin, yardım etmez miydim? Bre avanak, o senin pupaya giden salapurya "Allah Kerim" kayığınla, benden bir yıl sonra buraya gelseydin, yine sana yardım etmez miydim? Vallah avcumun içi gidişiyor; sana şuracıkta canı

gönülden bir tokat patlatasım geliyor. Ama bunca yıldır süren şu deniz arkadaşlığımıza bağışlıyorum. Düğününe gelip sana bağlama çalacağım. Vallah keyifliyim bugün. Hah, hah, haa! diye, neşeyle, makaraları salıverdi.

Cimri,

– Hayır, hayır, ben o kaltağı istemem artık, sen al. O cadaloz Zadiklerin Ayşe'ye, bu işi bitirmesi için, tam bir çuval kuru incir vermiştim. Gidip Esma'ya söyledi. Hele bak şu Zingirdek Dudu'ya! Meğer kim sana gönül vermişmiş, dedi ve astı suratı.

Hovarda,

– Ona sen bir çuval kuru incir verdinse, ben dört çuval kuru badem verdim. Cadı Ayşe, Esma'ya hiçbir şey söylemedi. Kızcağızın haberi bile yok. Ben mahsus Ayşe'ye yalan attırdım. Sana Esma'yı kandırdığını söylemesini istedim. Sonra, Esma'nın yerine ben gidip bekledim. Kızcağıza yazık etme, dedi.

Cimri'nin kayığında bir kaynaşma olduğunu, papafingoya çıkarak görmüş olan Çakaloz'la Duba, Cimri'nin kayığına geldiler. İşi anladılar.

Duba,

– Bakın kardeşler, dedi, şu güverteye zar atalım. Esma Dudu, ilk düşeş atanın olsun!...

Çakaloz ağlayacaktı:

– Aman öyle yapmayalım, dedi, bırakın ben evleneyim. Çünkü evlenmezsem, sata sata şu altımdaki kayık da gidecek.

Oradakiler, hep bir ağızdan,

– Aaa, çok kötü, felaket! dedile

Cimri'nin dudakları titriyordu. Hovarda'ya baktı. Hovarda'nın gözlerinde bir gülüş vardı.

Duba atıldı:

– Esma Dudu, Çakaloz'un olsun be! Eşek, kayığına yazık etmesin. Kayık yakışıyor kâfire!

Her taraftan,

– Öyle, öyle, diye bağırdılar.

Cimri,

– Arkadaşlar, bana bir şeyler oluyor. Koynum çözülüyor. Seviyorum. Seviyorum be! diye bağırdı.

Hovarda sordu:

– Neyi seviyorsun?

Cimri cevap verdi:

– Ne bileyim? Hiçbir şeyi. İşte öyle!

Koca yumruğunu güm güm güverteye vurdu. Duba ile Hovarda, alaylı alaylı güldüler.

Cimri yerinden sıçradı. Kayık, Santorin'de doldurulan şarap varilleriyle yüklüydü:

– Hovardalığım tuttu. Şaka değil, para yiyeceğim. Evrene megafonla duyurunuz ki, Cimri Mahmut Kaptan, durup dururken, ambardaki olanca şarabı, Çakaloz'un nişanlanması onuruna herkese sunar! dedi.

Hovarda,

– Yahu sana n'oldu? Damlasını esirgerken, şimdi kayık dolusunu dah ediyorsun! diye gülüyordu.

Cimri,

– Sorma oldu olacak. İşin alayına bakalım.

Bu sırada Çopur Süleyman, kayığın en büyük megafonunu eline almış, "sûr"u öttüren İsrafil edasıyla, kıyıdan yöne,

– Ey dostlar, duyduk duymadık demeyin! Mahmut Kaptan, isteyene de istemeyene de kayığının bütün kırmızı şarabını sunar! diye bağırıyordu.

Bütün kıyı, boylu boyunca, kırılan camlar gibi kahkahayla şıngırdayıp çınladı. Kıyıdan acele acele Cimri'nin kayığına doğru çekilen küreklerin fışıltısı, gülüşlere karıştı.

Sanki insanlar, kendi gülüşlerinin üzerinde yüzü yüze geliyorlardı.

HOŞBULDUK SELİM DEDE*

Açıklarda yapayalnız kalan her denizcinin yüreğinde çocuk, kardeş ve arkadaş sevgisi; insan yokluğundan, hep canlı yaratıklara bağlanır. Yaradılıştan insan sevgisiyle doğmuş, çocuklarını yitirmiş olan Hoşbulduk Selim Kaptanda bu duygu, öteki denizcilerden çok daha fazlaydı.

Selim Kaptan, insandaki bu eğilimin hayvanlarda da az çok bulunduğunu biliyordu. İşte bu yüzden, Kocakaya Adasındaki bir martıyı kendisine deniz yoldaşı edinmişti.

Martının garipsi sesi içini karıştırıyor, ölmüş olan çocuklarının özlemini uyandırıyordu. Hoşbulduk Selim Kaptan, onu "nâ! nâ! nâ!..." diye çağırınca, mutlaka gök ya da deniz maviliklerinde ak bir nokta olarak peydahlanır, ağara ağara gelir; omuzuna konar, gözlerini bu yaşlı balıkçıya çevirerek onunla göz göze kalırdı. Kuş sanki uzak geçmişlerin, uzak bilinmeyenlerin derinliğinden bakardı da "Aramızda hısımlık yok mu

* İlkin "Ötekilerin Çocukları" adlı romanda bir bölüm olarak yer alan bu öykü, Merian dergisinin Türkiye Özel sayısında (Aralık 1968), daha sonra Turgay Gönenç'in hazırladığı "Hoşbulduk Selim Dede" adlı öyküler kitabında yayımlandı.

sanıyorsun? Sen de benim gibi garip bir deniz kuşusun!" der gibi olurdu.

Ne var ki, "Alış veriş miskalla, dostluk kantarla" deyip, tam tersine ticareti kantarla yapan, dostluğu da dirhemle satan bir dünyada Selim Dede, dostluğu da ticareti de kantarla yapa yapa, sermayeyi kediye yükledi.

Karısına,

– Sen merak etme, ben hem bizim, hem evimize aldığımız öksüz çocukların, hem de kedi köpeğin nafakasını balıktan çıkarırım, demişti.

Ama aradan çok geçmeden karısı da ne olduğu anlaşılmayan bir hastalığa tutuldu. Bodrum'da o zamanlar doktor da, eczane de olmadığından, zavallı kadın çırpına çırpına öldü gitti. O da üç çocuğunun yanına gömüldü.

Hoşbulduk Selim Dede hem balık tutmayı, hem yemek pişirmeyi tek başına beceremiyordu. Çocukları dağıtmak da nefsine ağır geliyordu. Birçoğu denizci, dalgıç yetişmişlerdi. Onlar ayrılıp, başlarının çarelerine bakıyorlardı. Ötekilerin karınlarını doyurmak için evini, Danacıların Hanife'ye sattı. Elinde kayığından başka, bir çulu kalmıştı. Çulu, Tepecik Camisi avlusunda duran köhne bir teknenin kulübemsi dumbuçosuna taşıdı. Burada yaşamaya başladı ve çok geçmeden de hastalandı.

Selim Dede gözlerini açınca, aklına Kocakaya Adasındaki martı geldi. Aradan ne kadar zaman geçtiğini bilmiyordu. Oysa martı, hemen her gün, Selim Dede'nin "nâ! nââ!" diye kendisi-

ni çağırmasına alışmıştı. Martının kendisini özlemiş ve üzülmüş olacağını düşünerek, dumbuçosundan çıkıp sandala atladı; acı bir istekle küreklere sarıldı. Çok yoruldu ama, Kocakaya Adasına vardı.

Adayı fırdolayı dolaştı, başını yukarıya çevirip "nâ! nââ!" diye, martı sesi taklit ederek bağıra bağıra sesi kısıldı. Ne var ki, martı gelmiyordu da, gelmiyordu.

Selim Dede, son bir çabayla sesini toplayıp yine ünledi. Adanın ta yukarılarından martının "nâ! nââ!" diye cevap veren sesini duyar gibi oldu. Ses öylesine ince ve öylesine uzaktı ki; bu gerçekten martının ötüşü müydü, yoksa özlenen bir çağrışın düşü müydü, bilemedi. Hoşbulduk Kaptan yine bağırdı. Can kulağıyla dinledi. Yalnız dalgaların inleyişi vardı. Hoşbulduk Selim Dede, kolu dizi titreyerek yarları tırmanmaya başladı.

Martı, yirmi günden beri yumurtalarının üzerine sıcak sıcak yayılmıştı. Onları, ateş gibi yanan sevgisiyle canlandırmaya çalışıyordu. Gövdesindeki çocuğun oynadığını duyan insanoğlu anası, kendisinde çarpmakta olan çifte yürekten cesaret alır. Oysa, bağrına taşlar basarcasına yumurtaları basan martının yüreği, bir yavru için iki kez loğusa olduğu halde, hep yapyalnız olarak çapar!

Dört yumurta içinde dört martı yavrusu, kapalı gözler ardında düşler görüyordu. Daha yumurtaları bile delinmemişti ama, yüreklerinin ku-

lağı günlerdir, denizin sesine açılmıştı. Dalgalar, adayı temelinden sarsarak gürledikçe, yumurta içindeki martı yavrularının yürekleri, binlerce yüzyıldan beri süregelen bir çınlayışla daha, daha hızla çarpıyordu. Artık nerdeyse, gözler güneşte, kanatlar gökte, kasırgaları aşacaklarını biliyorlardı. İşte bu bilgiyle yumurtaların içinde ötüyorlar, öttükçe de analarını sevinçten çıldırtıyorlardı!

Tam o sırada ana martı Hoşbulduk Selim Dedenin sesini duydu. Ona cevap verse yavrular ürküp susacaklardı. Ama martı, kendisini daha fazla tutamadı ve "nââ!..." diye sesini kapıp koyuverdi. İşte, Selim Dedeyi, "Duydum mu, yoksa bana mı öyle geldi?" diye düşündüren, bu çağırıştı...

Martının ötüşü çınlayınca, oralarda dönüp duran bir yırtıcı kuş, hemen ona doğru yollandı. İşte o zaman, denizin apak doğurucusu, yaralıymış gibi çırpınarak, kendisini yerden yere çarparak, bir kanat ve tüy kargaşalığı halinde kayanın kovuğundan çıktı. Hava canavarıyla çarpışacak kancalı gagası, pençeleri yoktu! Debelene debelene yuvasından uzaklaşıyordu ki, alıcı kuşa, kolaylıkla yakalanıp parçalanabileceği sanısını versin... Kendi canını vererek civcivlerinin canlarını kurtaracaktı. Kartal, kara bir pençe ve gaga girdabı halinde martının üstüne çullandı. Çırpınan beyaz tüyler kanlara, et parçalarına belendi...

Aradan çok geçmeden çalılar çatırdadı, ayrılan dallar arasından Selim Dede göründü. Eline koca bir taş alıp davrandı. Ne var ki iş işten geçmişti!...

Martının gözleri sönerken, Selim Dedeye, "Sen de benim gibi yoksul, garip bir deniz kuşusun... dermiş gibi oldu.

Doğdu doğalı açık denizlerde kuşlarla, balıklarla yaşamış olan yaşlı kaptan, onların huyunu suyunu, bu arada, ana martıların yumurta ya da yavrularını tehlikeden kurtarmak için kendilerini feda etmekten çekinmediklerini pek iyi biliyordu.

Yaşlı ve hasta kaptan yuvayı bulup, yavruları ak küllü koynuna bastı... Ertesi gün yumurtalardan turuncu bacaklı, ak pamuk yumakları çıktı. Dedenin avuçları, içleri sıcak sıcak çarpan tüylü yüreklerle doldu.

Martı yavruları, uçurumun tepesinden bakışlarına siftah olarak yaylım veriyorlardı. Veriyorlardı ama, gökler bomboştu, sessizdi. Haniydi uçurumun tepesinden, yükseklerden çınlayarak yavrulara kanada binmek cesaretini verecek olan ana martının çağırışı?

Hoşbulduk Selim Dede beş altı gün uğraştı, ağzında çiğnediği balıkla besledi, koynunda barındırdı, ısıttı. Bu uğurda susuz kaldı, uykusuz kaldı ama, onları bir türlü uçuramadı. Oysa yavruların kanatlarının uç tüyleri, rüzgâr ararcasına uzamıştı.

Selim Dede, uçurumun tepesinde, yavruları uçmaya alıştırmak için, kollarını kanat gibi kullanıyor, hoplayıp zıplayıp çırpınıyordu. Özleyişine denk kanatları olsaydı, yavrular çoktaan kanat alevi halinde göklere harlarlardı...

Altıncı ya da yedinci günün akşamıydı. Selim Dede, sabahtan beri çabalayıp yırtınmıştı ama, yavrular bir türlü kanatlarına güvenememişlerdi.

Gün batarken, Hoşbulduk Kaptan, uçurumun kıyısınca dizili duran dört yavruya baktı. Onların gözleri, gurubun kızıl yansımasıyla yanıyordu. Renkler, bentlerini yıkmış büyük sular gibi gürlüyorlardı. Doğa, akış halindeydi. Dağlar, denizler sanki, giden ışığa doğru bağlarını tartıyorlardı...

Her yer karanlıkla kapanmadan önce, martı yavrularını uçurmak için, son bir çabayla ayağa kalktı. Dünyada her şeyini yitirdikten sonra, elinde kala kala şuncağızlar kalmıştı. Onlar da uçmayı öğrenmeden mi öleceklerdi?

İçini derin derin çekti. Taa canevinden kopup gelen bir özleyişle, "nâ! nâ! nââ!... diye bağırdı. İki yavruyu bir avcunda, iki yavruyu da öteki avcunda, yüksekte tutarak ileri fırladı. Uçurumu aştığının farkında bile olmadı... Yavruların dördü birden havalandılar. Sanki, yavruları kapıp uçuran kanatları değil, Selim Dedenin atılış hızıydı.

Yaşlı kaptanın gövdesi, ta aşağıda, uçurumun dibindeki sert kayalara çarpmış, kemikleri tuzla buz olmuştu...

Hoşbulduk Selim Dedenin Kocakaya'ya bağlı sandalı kayalara çarparak güm! gümm! öttü; sonra da parçalanıp dağıldı...

Martı yavrularının uçmaya başladığı günden

sonra Hoşbulduk Selim Dedeyi gören tutan olmadı...

Arasıra Kocakaya Adası yakınlarından geçen balıkçılar, orada birkaç martının "nâ! nâ! nâââ!" diye öttüklerini duyunca,

– Rahmetli Hoşbulduk Selim Kaptan da, aklını fazlaca kaçırdığı zamanlar buraya gelir; şu martı yavruları gibi "nâ! nâ! nââ!" diye öterdi, dediler...

ADADAN ADAYA

Ne kızdı o? Koca bir küfeyi, güneş gibi parlak ve toparlak portakallarla doldurunca omzuna kaldırdı. Deniz kıyısından, ta tepedeki köyüne yılan gibi kıvrılan dağ patikasının üstünde, çıplak ayakları pat pat ediyordu. Küfe ağırdı. Bununla birlikte, yük altında salınan kızda, rüzgârda oynayan bir genç fidan esnekliği vardı. Tepesinden beline kadar, gövdesinin çizgisi dimdik duruyordu. Kalçasından ayaklarına kadar, sağa sola yılankavileşiyordu. Arasıra dudaklarından, "Beline Trablus kuşağı, atına nal olayım ben" diye bir memleket havası süzülüyordu.

Fatma, üvey ağabeyinin evinde sığıntı gibi oturuyordu. Ona, Hacı Hüseyin derlerdi. Ellisini aşmış bir adamdı. Ona göre dünya, hep yasaklardan ibaretti. Para gitmesin diye, çok yemek yemeyecekti. Kız kısmı, sımsıkı örtünmeliydi. Türkü çığırmak ayıptı. Kısacası, Hacı Hüseyin yaşadıkça, Kara Fatma'ya dünyayı cehennem edecekti. Bu yaşam, ölünceye kadar sakız gibi çiğnenemezdi Kara Fatma, içindeki başkaldırışı bastırarak onu yutmalı, ya da tükürüp atmalıydı.

Bir gün denize girip, karşıdaki Köçek Adası-

na yüzmüştü. Bu, bir iki kişilik bir adacıktı. Oraya kimse uğramazdı. Denizler Tanrıçası Anfitrit, vaktiyle Homeros'un destanında buraya uğramıştı. Binlerce yıl geçtikten sonra, Fatma deniz sularını akıta akıta adaya çıkmıştı. Orada yılan, çıyan olmadığı için, kumrular yuvalamışlardı. Fatma'yı görünce, kanat çırpışlarıyla havayı biçtiler. Kanat çırpışlarını duymuş olacak kayanın ardından, "Kim o?" diye bir delikanlı çıktı.

Onu görünce Fatma, kasıklarında bir titreyiş duydu.

Ne dediğinin farkında olmayarak,

– Fatma! diye cevap verdi.

Genç adam, önünde güzel bir kadın gördü. Sesi, yüzü gibiydi. Onda kuvvet ve uyum vardı. Düpedüz bakmaya alışkın gözlerle delikanlıyı araştırıyordu. Bakışına, sıcaklık ve tatlılık kayıp geldi. Bir bakışla, birbirlerine bin bir şey anlatmaya koyulmuşlardı. Delikanlı, kızdaki dimdik vekara şaştı. İkisi de, tepelerinden tırnaklarına dek mutluydular! Bakışları, birbirlerine sonsuz bir verişti.

Tam o sırada, bir kayanın arkasından, ak saçlı bir baş kalktı:

– Sizin nikâhınızı kıyacağım, dedi.

Sorgu sualden sonra delikanlıya,

– Murat, sen iyi yüzersin, dedi ve arkasına bakmadan, oğluyla birlikte kayığı çekip gittiler.

İşte o ada, Fatma'nın düğün evi olmuştu.

Belaya bakındı ki, o gün Hacı Hüseyin, Çil Mehmet'ten ineği bir iki mecidiye daha ucuza

alabilmek için, Fatma'yı ona sözlemişti. Fatma'nın haberi yokken söz kesmişti yani. Fatma kaçmalıydı, küçük ada dünyasına göçmeliydi. Orası bambaşka ve sonsuz bir âlemdi.

O gece, ayın tam on beşi olacaktı. Ortalık nura boğulacaktı. Kız, o uzun adaya doğru baktı. Uzun ada, mahmur bir yaz günü düşü gibiydi. Onun kıyısında, kendisinin gideceği Köçek Adasına bakan bir balıkçı köyü vardı. İşte erkeği, o adanın çiçeği, o denizin dalgasının köpüğü gibi orada doğmuş, orada yaşıyordu. Kız, güneşte ışıldayan denizde göz gezdirirken, denizin uzak ve pürüzsüz mavisinde küçük bir yelken parıldıyordu. Ona, göz kırpışları gibi "Gel bu gece, gel bu gece!" diye işaret ediyordu.

Fatma, "Acaba o mu?" diye kuşkulandı. Fakat uzaktan uzağa, onun deniz borusu şeytan minaresinin mahmur sesini duydu; "Kesin olarak o" dedi. Bütün kurdu ve deniz varlığından akan sağlık seli, bardağın saydam camından kırmızı kırmız ışıldayan şarap gibi, dudaklarından bir gülüş olarak çınladı. Küçük adaya baktı. Demincek bakışını takmış olduğu bulutçuktan daha yumuşak ve daha hafifti.

Fatma, usulca,

– Korkma, geleceğim ve bir daha buraya dönmeyeceğim, diye fısıldadı.

Hacı Hüseyin, uykusunda gecenin bu gizemli çağırışını duymuş gibi,

– Kim o? dedi.

Genç kadın cevap vermedi; bir gölge gibi

kapıdan yürüyüp çıktı. Ay ışığında, ak bir mermer yontu gibi ağarıyordu.

Kıyıdan denize atıldı. Adacık, tam ay ışığının ortasında kararıyordu. Ona doğru kulaçlaya kulaçlaya, dalgalar arasından kendisine dümdüz bir yol açtı. Gövdesinden gümüşler akıtarak adaya çıktı. Elleriyle alnındaki ve gözlerindeki suları sildi. Uzun kara saçlarını sıvazlayıp burktu. Deniz çepeçevre fısıldıyor, ay ışığında kaynaşıyordu. Fakat adamın ne kendisi ağarıyor, ne de sesi duyuluyordu:

– Demek ki daha gelmemiş, dedi.

Bir yandan da merak ediyordu. Gözleriyle denizleri süzdü. Yalnız ıssızlık ve ay ışığı vardı. Ta neden sonra, ufuklardan acı bir çığlık duydu. Tanıdı. Denize atıldı.

Kulaçladı, seslendi, sağa sola yüzdü; yoruldu. Gözleri karardı. Dibe gidiyordu. Derinler, fosforlu kıprayışlarla yanıp yanıp sönüyordu. Yanına bir yunus balığı geldi. Kadının aklığını görünce, onu yem sanmıştı. Kuyruğunun kuvvetli bir yelpazeleyişiyle uzaklaştı. Kuyruğunun dip sularda yaptığı anafor, genç kadını, girdaba tutulmuş gibi fırıl fırıl döndürdü. Ağzından boncuk boncuk hava kabarcıkları uçuyordu. Döne döne yüze gelirken, su soluyordu.

Yüze geldiğinde hâlâ geceydi. Ömründe hiç böylesine derin bir gece görmemişti. Yüzde Murat'ın kayığını gördü. Kayık amma da değişmişti. İpince bir şey olmuştu. Küpeştesinin üzerinden tırmanarak içine girdi. İçinde yastıklar vardı.

Yorgundu. Uyudu. Kayığın yelkeni açıktı. Yavaş yavaş gidiyor ve işin tuhafı, yükseliyordu. Dümende keman telleri gibi ince teller vardı. Kayık, gecenin derinliğinden süzülürken, teller ay ışığının, yıldızların ışınlarını kesiyor ve kestikçe de titreye titreye, tatlı tatlı ötüyorlardı. Kayığın dümeni de müziğe göre meylediyor ve boşlukta rotasını o uyuma göre çiziyordu.

Terazi burcunu sancakta bıraktı. İkizler burcunu da iskelede. Aslan burcu da aşağıda titriyordu. Adadan adaya gitmişti; Yıldızdan yıldıza, notadan notaya gidiyordu. Evrende gökkuşaklarını cızz diye kesip giderken, genç ruh, aşağıya doğru bir bakış saldı. Ona da insanlık binmişti, o da Murat'ın kayığı gibi boşlukta döne döne yol alıyordu. Fakat kıskançlık, hoyratlık ve daha neler nelerle kurşuni bir renksizliğe boyanmıştı. Bir aralık kayık, genç ruhun bakışınca aşağıya doğru gider gibi oldu. Genç ruh,

– Aman, sakın yine oraya mı gideceğiz? Bu kayık beni Murat'a götürecek, diye seslendi.

Fakat evrenden mi, gönlünden mi, yıldızlardan mı, ay ışığından mı, yoksa hepsinden birden mi; bir ses, tatlı tatlı,

– Korkma, yine gidersin. Avuntun için müzik yaratılmıştır, diye cevap verdi.

YAŞASIN ATLAR

Hiç ikisi biri yoktu. Şafak söker sökmez Megafon Şaban Kaptanın çoluğunu çocuğunu Raziye'nin babasına yollayacak ve onu isteyecekti. Raziye'nin anası ölmüştü. Babasının biricik çocuğuydu.

Aliş Raziye'yi bir ay önce deniz kıyısında görmüştü. Onu, siftah o zaman görmüş ve cenneti gördüğünü sanmıştı. Kız, eşeğine binmiş, iki küfe portakalı pazara götürüyordu. Portakalın biri düşmüştü. Aliş, onu alıp kıza vermişti. İşte Aliş, gün ağarır ağarmaz, doğru deniz kıyısına yollandı. Çünkü, Megafon'un da erkenci olduğunu biliyordu. Gündüzün Megafon'u –sesinden dolayı– kentte bulmak kolaydı. Zaten, sabahın erken saatlerinde, daha uyumakta olanları uyandırmamak için ses çıkarmaz, işaretler ederek meramını anlatmaya uğraşırdı.

Megafon Şaban Kaptan belleğini yokladığı zaman, en erken çocukluk anıları arasında bir babayı ve bir anayı değil, bir dayıyla bir teyze bulurdu. Herkesin bir baba ve bir anası varken, neden kendinin bir dayısı ve bir teyzesi olduğuna şaşa şaşa dokuz yaşına basmıştı. Ondan son-

ra hep çeşit çeşit denizler, okyanuslar, Basra Körfezleri, Kızıldenizler, Cezayirler ve insan olarak da Hintler, Mısırlılar, Bedeviler, Rum, İtalyan, İspanyol ve İngilizler; adalar, yarımadalar, pazuları çatlatan zorluklar, yüreği kurutan susuzluklar, tirhandil, cernik kayıklar, hemen baş balta, baş pruvalar, kırk yıl süren meşru ve gayrimeşru kaçakçılıklar doluydu.

Otuz beş kırk yıl bu işlerle uğraştıktan ve feleğin tekmelerinin hızıyla dünyayı topaç gibi fırıl fırıl dolaştıktan sonra, feleğin son bir tekmesinden aldığı hızla yurduna son hızla dönünce, güle güle ayrıldığı zamankinden iki üç kat fazla gülerek geri gelmişti.

Aliş'in derdini dinleyince, "Bundan tezi yok, doğruca bizim evdeki kaşık düşmanına gideriz. Kadınlar, Tahsin Ağadan nasıl kız isteneceğini bilirler, kaşık düşmanı Tahsin Ağadan kızı istesin" dedi.

İkisi birlikte, Megafon'un evine giderek, Şaban Kaptanın karısına yakınmada bulundular. O da yeni futasını ve pabuçlarını giyerek, Tahsin Ağanın kapısını çaldı. Tahsin Ağa kadını görünce,

– Ne o Muhsine Kadın, böyle erken erken, dedi.

– Hayırlı bir iş ne kadar erken yapılırsa o kadar iyi ve sevap olur. Hem de acelemiz var, diye başlayan Muhsine Kadın, niçin geldiğini anlattı.

Fakat Tahsin Ağa, birden taş gibi katı, "hayır"ı bastı.

– Ben Aliş'i tanırım. Onun gibi bir oğlum olmasını isterim. Fakat, a Muhsine Abla, onun bir denizci olduğunu sen de pekiyi bilirsin. Derler a, denizde malın varsa yok bil; denizci kocan varsa kendini dul bil. Bana Allah, biricik kız çocuk bağışladı. Ben de göz göre göre, onu yakamam, diyor ve başka şey demiyordu.

Megafon ve Muhsine Kadının konu komşulardan yolladıkları başka kadınlar daha güzel bir sonuç sağlayamadılar. Yapılacak başka bir iş yok gibiydi. Bu kız istemenin sonucu olarak Tahsin Ağa, kızının badem kırmaya gitmesini yasakladı.

O gece zavallı Aliş'in gözlerine uyku girmedi. Döşeğin içinde döner kebap gibi yana yana habire dönüyor, dudaklarından,

"Rüzgar var, fırtına var
Ne olur yakına var,
Ben bir köylü kız severim
Ellerinde kına var"

Ya da:

"Gel derim, gelmem dersin
Gül derim, gülmem dersin
Sorsam gönlün bende mi
Vallahi bilmem dersin"

gibi türküler dökülüyordu.

Ne var ki, ertesi gün öğleye doğru, Muhsine Kadın, futasını yellendire yellendire Megafon Şaban Kaptanın "Allah Kerim" kayığının onarılmakta olduğu yere geldi. Aliş de oradaydı. Kadı-

nın uzaktan yüzü gülerek gelmekte olduğunu görünce, bir muştu getirmekte olduğunu anladılar. Muhsine Kadın, soluk soluğa,

– Şimdi Demirci Salih'in gelini bize geldi. Biliyorsun ya, o Tahsin Ağanın kapı komşusudur. İki evin ortak bir kuyuları vardır. Salih'in gelini Nuriye, kuyudan su çekmeye gitmiş, bir de bakmış ki, Raziye bitişik avluda kuyu başında beklemekte. Ona,

– Git sen Şaban Kaptangillere söyle, Aliş'e söylesinler. Babam beni ona vermiyorsa, ben de ona kaçarım. Biz helvayı fırına verdikten sonra, babam bizi evlendirmeye razı olmaz da, neye olur? Aliş beni nasıl kaçıracağını düşünüp taşınsın, sana bildirsin. Sen de gelir bana söylersin. Aliş'e söylersin. Eğer beni almaktan cayarsa, vallahi de, billahi de canıma kıyar, kendimi denize atarım. Babam, "denizciye vermem" derken, kendimi denize verdiğimi bir görsün. Ama ne yapacaklarsa çabuk yapsınlar, demiş. İşte ben de, geldim, size haber veriyorum, dedi.

Sanki birden Aliş'in gözlerinde gök mavisi daha derin, daha ferah bir mavi oldu.

Kumrular sanki öpücüklerini sıklaştırdılar ve daha tatlı dem çekmeye başladılar.

Ne var ki; Tahsin Ağa, pişirilmekte olan bu helvanın kokusunu mu aldı, ne? Daha ertesi günü, kızı evde yalnız bırakmamak için, değirmene öğütmek üzere buğday götürürken onu da arabasına aldı.

Arabada, babasının arkasında bağdaş kur-

muş olan Raziye'nin her zaman ışıl ışıl parlayan yeşil gözlerinde bir çukurlaşma, bir yorgunluk argınlık vardı. Her taraf günlük güneşlikti. Fakat ona göre güneşte bile bir yorgunluk, bir bezginlik vardı. Sanki güneş dünyaya böylesine parlamaktan artık bıkmış usanmıştı. Ne var ki, Tahsin Ağa, buğdayları değirmene götürürken atlar, gemi azıya aldı ve Sandama Uçurumuna doğru Raziye ile yollandı.

Arabanın gittiğini gören Tahsin Ağa,

– Bitti! Bitti! Raziyem, yavrum! diye bağırıyordu.

Artık konuşamıyordu. Yolun üstüne yıkıldı. Dizüstü kalkarak hüngür hüngür ağlamaya başladı. Fakat çok geçmeden, olanca çabasıyla sendeleyerek ayağa kalktı. Yara gidip, yavrucuğunun uçurumun dibindeki parçalarını bulmalıydı. Olur a, belki yalnız kemikleri kırılmış, gözleri patlamıştır. O gözler, patlayacak olan gözler miydi? Bakışının kara kirpikler arasından akan açık yeşil çağlayanı canı yandığı zaman, içine serinlik verir, ona teselli olurdu. Aman kör de, kötürüm de olsa, Rabbi onu diri olarak kendisine bağışlasındı. Fakat üç yüz, dört yüz metre yükseklikten düşenlerin sağ kalması olası mıydı?

Göğsünü elleriyle sıkarak,

– Raziye, Raziye, yavrum! diye bağırarak, yine koşmaya devam etti.

Fakat ihtiyarın bacakları artık işlemiyordu. Güç bela, yolun dönemecine varınca arabayı biraz yol üstünde durmuş görmesin mi?

Çakır kız, arabanın üzerinde dimdik dikilerek, parmağıyla kendini –yani göğsünü– göstererek gülüyordu ve:

– Baba, korkma! Hiçbir şeyciğim yok, diyordu.

Hayvanların hızlı hızlı inip kalkan yanlarından şıpır şıpır terler akıyordu. Fal taşı gibi açılmış kan çanağı gözlerinde hâlâ demincekki korkunun izleri görülüyordu.

Kızın üstü başı hayvanlardan uçarak gelen köpüklere belenmişti.

Tahsin Ağa ağlayarak, yine dizüstü düşüp, yerlere kapandı:

– Tanrım, sana şükürler ederim! diyerek yolun kızgın topraklarını öpüyordu.

Ciğerleri yırtıla yırtıla koşarken, acısından kuvvet almıştı. Onu tutmuş olan acısı kesilince yere yığılakaldı.

Bu kez Çakır Kız, meraklanarak koşup geldi. Babasını okşadı. Adamcağız, çocuğunun yüzünü gözünü, ellerini okşayıp öpmeye uğraşıyor,

– Bugün ne dilersen dile, senindir, diyordu; bana damat diye seçtiğin adamın özelliklerini bilmiyordum. Ama sana abayı yaktığına bakılırsa, insan seçmesini iyi bilen, açıkgöz delikanlının biri doğrusu!... diyordu.

GÜLEN ADA*

* Yeditepe Yayınları, İstanbul 1957.

LEBİP BEYİN BALIKÇILIĞI

Şafak sökmeden önce balığa çıkacaktık. Gece düşümde, sözümona kayıkta yatıyordum. Garip garip balıklar kayığa saldırıyordu. Bazıları kılıç balıkları gibi, ağızlarına, burunlarına kılıçlar, başkaları kolombolslar, kuyruklarına mızrak ve süngüler takmışlardı. Bunlar denizin karanlıklarından çıkıyor, küpeşteden atlıyorlar; kapkara yılan balıkları punya deliklerinden kayıp çevremde dolanıyorlardı. Loşlukta gözleri sarı sarı kükürt parlayan bir ahtapot gelip göğsüme çöktü. Dev solucanlara benzeyen duyargalarıyla yüreğimi sıkıyordu. "Aman!" diye yataktan fırladım, saate baktım. Tanyerinin ağarmasına az vardı. Lebip Bey de birlikte gelecekti. Kendisi, hayatında ilk kez kayık güvertesine ayak basıyor ve balığa çıkıyordu.

Güneş, deniz ufkunca ateşten bir çizgi çekti, sanki bir Tanrı parmağı, dev bir udun teline değmişti; dingg! diye, evren kıpkırmızı bir güne uyandı. Tanyerinden gelen sabah rüzgârı, koyu mavi denize kırmızı bir yol kilimi sere sere kayığa yetişti; kayık da iki kanatlı bir ok gibi fırladı. Pruvası denizde, sancaklı iskeleli köpüklerden

çifter akbıyık kıvırıyordu. Sanki denizler uzaktan sevine sevine geliyor ve pruvada yarılıyorlar, sonra dümen suyunca dile gelerek, söze gelmez bir deniz türküsü tutturuyorlardı.

Yelken, mavi gölgeyle güverteyi süpürüyordu.

Derken ta uzaktan top sesine benzer bir gürültü koptu. Hepimiz o yöne baktık. Ufukta sanki bir dev, beline kadar denizden fırlamıştı. Bir sürü, kara köpeğe benzeyen yaratıklar da, devin yüksekte tutmakta olduğu bir şeyi kapmak üzere havaya atlıyordu. Aferin Kaptan –o böyle anılırdı, çünkü her gördüğüne mutlaka "aferin" derdi– eskimiş kürek salmastralarına benzeyen kenevir başlarını birkaç kez kaldırıp indirdi ve "Ton!... diye gürledi. Yine kaşlarını kaldırıp indirdi –heyecanlanınca öyle yapardı– ve "larga!" diye haykırdı.

Lebip Bey bu kadar şiddetle söylenen bu iki sözden, her nedense kayığın tehlikede olduğunu sandı. Korkudan saçları diken diken oldu ve "Aman Aferin Reis, ne oluyoruz, batıyor muyuz? Boğulma tehlikesi varsa hemen damacanaları yere vuralım! Kırıp parçalayalım!" diye haykırmaya koyuldu.

Aferin Reis ve Lebip Bey gibi, birbirinin dilinden anlamayan bu iki adama ben çevirmenlik ettim. Lebip Bey karadayken, denizde fırtına kopunca, yelkenleri camadana vurmak gerektiğini bir denizciden işitmiş. Fakat "camadan"ı, "damacana" anladığı için, fırtına kopunca, kayıkta da-

macanaları yere vurup kırdıklarını sanmış. Lebip Beye, "ton"un da bir çeşit balık olduğunu ve ta ufukta hoplamakta olduğunu ve duyduğu bombardımanın, balıkların suya düşmesinden ileri geldiğini anlattık.

Balıklar havaya yirmi otuz metrelik su sütunları kaldırıyordu. Ufuk çimdik çimdik olmuştu. Aferin Reis birdenbire onlara doğru dümen kırdı, kıyıdan sıyrılıp ayrılıyordu.

Kıyı hep ağaçtı, kıyının su kesimi de parlayan bir çizgiydi. Sanki ağaçlar kalabalık halinde kıyıya koşmuş ve ayaklarını ıslata ıslata ve birbirinin üzerine abana abana kayığın açıkta uçuşunu seyrediyorlardı.

Sürütme yemini denize atarken Aferin Reis,

– Ha göreyim seni! diye yemi öptü ve öyle salıverdi.

Sevgi Tanrıçası Afrodit bu denizlerden doğarken, bu denizler mutlaka yine böyle güzeldi.

Sürütme ipini elinde tutan Selim, birdenbire,

– Vurduu! diye bir nara attı.

Lebip Bey heyecanla,

– Hani ya balık? diye bağırıyordu.

Selim,

– Yetişin! Çok büyük, yahu bir ada tuttuğumu sandım, diye gürledi.

İpe dört kişi yapıştı. Birisi,

– Mayna! diye bir emri ünledi; yelken makarası bir çığlık saldı; göğsünü şişiren rüzgârdan yoksun kalınca, yelken güverteye bembeyaz yığıldı. Lebip Bey,

– Nerde, balık nerde? diye tepinirken, birdenbire bir top patladı.

Güvertedeki takım taklavatla birlikte topumuz havada birer takla attık. Balığın burnu sanki dökme demirdendi. Tekneye, su altından "güm!" diye toslamıştı. Birisi,

– Sıkı tut!

Öteki,

– Gözünü dört aç, ya da "ha davran!" diye bağırıyordu.

Öğüdün bini bir paraydı.

Balık kayığı dolandı; biraz ötede meme gibi kabaran dalganın ucundan havaya, süt gibi fışkırdı. Havada bir gökkuşağı çevirdi ve çocukların "seke seke ben geldim" demeleri gibi, gümüşi göbekler ata ata kayığa yanaştı. Tam biz; "Çıngırağım hoş geldin" diyeceğimiz zaman, zindan derinliklere daldı. Sırt ipi, uzaklaşan balığın ardınca fırıl fırıl denize uçuyordu. Kayıkta yığılı ip kümesi azaldıkça, içimizin yağı da eriyor, bacağımızın bağı çözülüyordu. Bir aralık biri,

– Ay bayılacağım! dedi.

Hepimiz tirtir titriyorduk. İp bitti. Kemençe teli gibi gerildi. "Küt!" diye koptu. Hepimiz de kıçüstü düştük.

Aferin Reis, Lebip Beye dönerek,

– Sebep sensin! A uğursuz düztaban! diye bağırdı.

O buna, bu ona adamakıllı giriştiler, bir curcunadır koptu. Meydana yeni bir ip çıkarılınca ortalık durulur gibi oldu. Herkes asık surat ve kı-

sık dişlerle yeni yemin takılmasını seyretti. Püfür püfür esen rüzgârla yine ileriye fırladık. Gemide çıt yoktu. Bütün gözler, ipi tutan Murat'ın elindeydi. Murat, "Ha vurdu!" deyince, hepimiz cin çarpmışa döndük. Bütün gözler, fal taşları gibi merakla açıldı. Tam o sırada, denizden bir ışık demeti çıktı. Birkaç dudaktan birden,

– Lambuka! feryadı koptu.

Lambuka, mitolojik suratlı bir balıktır; bilimsel adı "Korifema"dır. Balıktan çok, balık biçimine girmiş bir hız parçasıdır. Onu güç bela kayığa alabildik. Gövdesi gövde değil, fakat açılıp kapanan ve hoplayıp zıplayan bir çelik yaydı.

Lebip Bey, sevincinden zıp zıp zıplarken, balığın kuyruğundan, ardına bir şamar yedi; bir perende atarak kıçüstü düştü:

– Vurun camadanları, kırın damacanaları! diye bağırıyordu.

Aferin Reis, iki eliyle dudaklarından balığa öpücükler yolluyor ve sonra,

– Çocuklarımın ekmeği, diye bağırıyordu.

Reis,

– Ahmet, Mehmet, Zeynep, Süleyman, Zehra! diye adlar ünlemeye koyuldu.

Lebip Beye bunların, Aferin Reisin çocuklarının adları olduğunu söyledik. Lebip Beyse,

– Artık ben de balıkçı olacağım, vazgeçiyorum çiftlik sahipliğinden! diye çın çın ötüyordu.

Akşam bir adaya yanaştık. Kayığı denizlerin üzerine abanan bir çam ağacının altına demirleyip, palamarı çamın gövdesine bağladık. Gece,

çamın diken diken yapraklarının uçlarına yıldızlar takıldı. Yastık almayı unutmuştuk. Herkes bir koca balığı bir çuvala sararak kendine yastık yaptı. Yaprak aralarından pırıl pırıl yıldız ışığı dökülüyordu. Havada garip bir sessizlik vardı. Seslerimiz sanki kendi seslerimiz değil de, başka bir evrende konuşan başka insanların sesleriydi.

Kayıkta Süleyman adlı bir delikanlı vardı. Birdenbire hüngür hüngür ağlamaya koyuldu. Aferin Reis,

– Bırakın, geçer, dedi, "Tuhaf bir haldir; insana bazen bir umutsuzluk, bir huysuzluk, bazen de aşırı bir sevinç gelir. İnsan durup dururken, aklı başında sayılan insanların hiç yapmayacakları bir şeyi yapıverir; bir kuşun bir dala konmuşken, apansız kanada kalkıp uçuvermesi gibi" diye ekledi.

Yaşlı denizci, gönlüne ait bir duyguyu anlatmaya çalışıyordu. Asıl tuhafı, anlatmaya çalıştığı şeyi kuru kafayla bilmiyor, seziş yoluyla anlıyordu. Yutkundu durdu. Biz anlatamayacağını anladık.

APTAL MEMİŞ EFE

Ona, "Dangır Köylü Aptal Memiş" derlerdi. Onu ilk olarak, o dalgın haliyle görünce, yanımdaki köylüye,

– Tembelin birisi olacak. Zaten ona taktıkları addan belli. Böylesinin evi, kendi başının üzerine yıkılmak üzeredir, dedim.

Öyle ya; böylesi, duvardan düşen bir taşı kaldırıp yerine koymaya üşenir.

Köylü, başını "hayır" anlamında salladi ve:

– Bütün Bodrum Yarımadasında bunun bahçesi kadar iyi bakılmış bir bahçe yoktur, evi bir odadır ama, tertemizdir, dedi.

Birkaç çeşit aşı gözü gerekti. Kentin bahçelerini aradım taradım, bulamadım. Bir gün yolum dışarılığa düştü. Efenin bahçesinin önünden geçtim. Adam çapa çapalıyordu. Güzel bahçesi de, çevredeki dağların, ormanların, derelerin hepsi de, kendi boyuna posuna göre biçilmiş, ısmarlama giysiler gibi Memiş'e uyuyordu. Aşı gözlerini o köyde de aradım, ama yalnız Memiş'in bahçesinde buldum.

Memiş, ufak tefek yapılı bir adamdı. İhtiyardı ama, çok genç bir ihtiyardı, dinçti. Yüzü, yüz-

yıllar geçirmiş ağaçların kabukları gibi derin kırışıklıklarla kıyılmıştı. Fakat gözleri –ne bileyim– kendi gözleri değildi. Sanki ıssız bir yerde uzaklara bakakalmış bir çocuğun gözlerini alıp, onun yüzüne koymuşlardı.

Sokakta yürürken, sizde hüzün uyandıran bir yüz görürsünüz. Fakat hemen başka bir yüze rasgelirsiniz. Görülen ikinci yüz, birincisinin etkisini siler. Aptal Memiş'in bakışıysa, yılların bile aklınızdan silemeyeceği bir bakıştı. Upuzun sürüp giden bir insan bakışı! Kafese kapatılmış bazı kuşların, geyiklerin, parsların, uzaktaki dağlara, engin ormanlara bir bakışı vardır. Size bakarken, sanki siz saydamlaşıvermişsiniz de, içinizden, çok ötenizde bir yere takılakalmışlardır. Memiş'in gözlerinde de o hazin hal vardı. Sözü kıttı, yavaş yavaş konuşurken, sözü söz olsun diye değil, ama bir şey anlatmaya çalıştığı için konuşurdu. Hareketlerine gelince, onların ancak bir çocuğa ya da bir ahmağa yakıştığı söylenebilirdi.

Aşı gözlerini aramak için, yamacın yüksek bir setine çıktık. Dağ eteği ovaya iniyor. Eteğin ucu, deniz kıyısında köpükten, girintili çıkıntılı bir dantel oluyor. Ondan ötesi alabildiğine deniz. Uçurumun üzerinden bakınca, sanki bir nur okyanusunun kıyısındaydık. Önümüzde yalnızca, güneş ışınlarıyla biçilmiş duru gök ve duru deniz, ta ufuklara kadar yayılıyordu. Güneş burada bayağı, varlığın bağrına işliyordu. İnsanın gönlü güzellik içinde eriyordu. Aptal Memiş zaten bukalemun gibi bir adamdı. Durduğu yerin rengiyle

renklendiğini anladım. Onu çevreleyen güzellikle güzelleşiyordu. Bakışı birden, deniz gibi derinledi ve gözleri kapkara iki cennet oldu.

Uzak yurt mu diyeyim, bilinmez ülke mi diyeyim, orası pek anlatıma gelmez, işte orasını insan, dağ ardından şafak sökerken, gurup güneşi ufuktan aşağıya ağarken görür gibi olur.

Kuşların cıvıltısında insan, "Orasını mı duyuyorum, yoksa bana mı öyle geliyor?" der.

Aptal Memiş, aşağıdaki bahçesini eliyle göstererek,

– Şu bahçe yok mu, işte ona yıllardır bunca emek verdim. Ona öyle yüksekten bakınca, sanki orası yıllarca uğraştığım bahçe değil de, onara onara yapmasını özlediğim bahçeye benziyor. Ne bileyim, ona aşağıdan, ortasından bakınca göremediğimiz bir yer oluyor. Yüksekten bakınca, bunun neden öyle olduğunu anlamadım gitti, dedi.

Duyduğu aczden mi nedir, başı bir yana düştü. Bakışı gizemli bir yoksulluk –ne bileyim?– bir yurtsamayla uzadı, uzadı...

Zavallı Aptal Memiş Efe, beceriksiz diliyle anlatmaya çabaladığı bilinmez yerin, görmediğimiz bir yurdun bir başına kalmış yolcusuydu. Yeryüzünde kendi göksel eni ve boyu olan yurttaşlarından bile haberi yoktu. O bilinmeyen yurt, halk türkülerinin saçma sapanları arasında kimi kez şimşek gibi çakarak şimdi görülür, şimdi görülmezdi. Memiş'in bakışı, insan bilincinde görüş menzili uzayan bir bakıştı. Onun sezişlerine deli-

lik, aptallık, hülya, düş diyorlardı. Mesafeyi bütün uzaklıklardan soyup gerçeğin çıplak güzelliğini görmek delilik midir?

Aptal Memiş'e Bodrum pazaryerinde rasgelirdim. Onunla ahbap olmuştuk. Mevsimine göre getirdiği zerzevatı, yemişleri yere sergi ederdi. Pazaryerinde yumurtalar, Sandıraz Dağının karlı tepesi gibi yığılı. Fakat buz gibi değil, ateş gibi, kızgın demir gibi beyaz. Portakalların parlayan altınlarının yanında, cehennem gibi kırmız biberler, kapkara zeytin kümeleri... Bir sürü insan, alınları hesap defterlerinin yol yol rakamları gibi çetelenmiş çenelerini çıkarasıya pazarlıkta! Pazaryerinde -pazar dışında da öyle ya- lira sözünden başka söz yok. Elli lira, on lira; hiç olmazsa bir lira sözünün burnunu sokmadığı on insan sözü yok. Usanmazlar da yahu!

Bu sözler zehirli sivrisinekler gibi havada vızıldayıp duruyor. Mavi hava bile kirleniyor da insan, hava değil, papel soluyor. Gelgelim, Aptal Memiş'in kulakları lira sözüne tıkalı. Sergisinin önünde yere bağdaş kurmuş, insan seslerinin vıcırtısı, ona kuş gibi cıvıl cıvıl öten bir pınarbaşı âlemi duygusu veriyor. Gözleri masmavi rüzgârlarla dopdolu olan göklere dalmış... Sanki o şiddetli ışık, göz çukurlarında derinliyor, derinliyor da kapkara oluyor. Memiş Ağa, önüne dikilen müşterilerin, üzerine saldığı gölgenin bile farkında değil.

- A Memiş Ağa, havaya ne sırıtıp duruyorsun?

Ya da,

– Bak, sana müşteri geldim.

– Ha, iyi ettin evlat!

– Bu portakalları kaça satıyorsun?

– Ha? Portakallar mı?

– Evet!

– Kaçtan istersin?

– Herkes kırkını on kuruşa veriyor a (Bu fiyat, mutlaka o günün rayicinden yüzde iki yüz aşağıyadır).

– Eh, olsun, al evlat!

Portakalları eksik mi satıyor, parayı eksik mi alıyor, pek oralı olmazdı.

"Anasını satayım, bu para kimi kez gerekiverir" derdi.

Altın yumurta yumurtlayan kazı kim sevmez? Onun için herkesten önce onun malı satılmış tükenmiş oluyordu. Sonra da, yüreğine ağır gelen bir angaryadan kurtulanlara özgü derin bir solukla pazaryerinden ayrılır giderdi. Eşeğinin semerini onarmak için gön mü alacak, keçisine çan mı alacak, pek uzun boylu pazarlık etmezdi. Parası varsa parasıyla alabileceğini alır, parası yoksa, satın alacağı malın fiyatını elindeki para miktarına indirmek için pazarlıktan üşenir, başını aldı mıydı, ıssız dağ yamacındaki tek gözlü kulübesinin yolunu tutardı. Satılmamış bir şeyi kalmışsa, yolda çocuğu sırtında rasgeldiği bir köylü kadına verirdi.

Memiş Ağa, yirmi beş yıl önce Bodrumlu bir kızla evlenmişmiş. Bir çocukları olmuş ama ölmüş. Karısı da,

– Ben burada sıkılıyorum. Ben dağa bakarım, dağ bana bakar, dermiş.

Memiş Efe,

– Haklısın, der, üzgün olarak boynunu bükermiş.

Bir gün kente gelen bir memura bir hizmetçi gerekmiş.

Kadın,

– Ne olacak, bir iki ay çalışırım, hem de bu kadar darlık çekmeyiz, diyerek hizmetçiliğe girmiş.

Fakat memurdan bir çocuğu olmuş, köye dönmemiş. Birkaç yıl sonra memur başka yere atanıp gitmiş. Kadın veremle, ciğerlerini öksüre öksüre Memiş Ağaya dönmüş. Memiş kadını kabul etmiş. Bazı ağzı kara köylüler Memiş Ağa için "boynuzlu" diye ileri geri sözler etmişler. Bu sözler Memiş Ağanın kulağına varınca,

– Yahu insan bu. Yabancı olarak gelseydi kapıyı yüzüne mi kapayacaktım? Karım idi diye yüreğine kama mı saplayacaktım, demiş.

Kadın, kendisine ne kadar bakıldıysa da ölmüş. Çocuğuna Memiş Efe, kendi çocuğuymuş gibi bakıp büyütmüş onu.

Memiş'e göre, her tohumda bir güzellik uyuyordu. Efe ta özünden duyduğuna göre, onun işi, tohum kapçığının içinde kıvrıla duran güzelliği uyandırmaktı. Tohumlar Memiş'e, "Aman bizi uyandır", diye yalvarıp yakarıyordu. Ne var ki; büyümüş olan çocuk, tohumlara büsbütün sağır-

dı. Bir yerde beş dakika süresince oturamıyordu. Hep gezmek istiyordu; günlerini, yıllarını, dümen izince sönen hava kabarcıkları gibi ta arkada bırakmak istiyordu.

Memiş delikanlıya, "Etme eyleme, kal da birlikte eker, birlikte yetiştiririz" dediyse de olmadı. Efe, çocuğu "Iraz'ın (Raziye'nin) oğlu" diye çok seviyordu; elindekini avcundakini çocuğa verdi. Oğlan çıktı gitti.

Her gittiği yerden mektup yazıyordu. Bir gün, oğlanın mektuplarının ardı arkası kesildi. Sonra, oğlanın boğulduğu duyuldu.

Nasıl olduğunu anlatmak uzun olur; fakat Efeye kara haberi götürmek bana düştü. Doğrusunu söylemek gerekirse, Efeye varmak için altına bir eşek bile alamadım. Pabuçlarıma binerek yayan bastım. İnsan gönlü ne tuhaftır; eşeğe binmememin nedeni, bana ağır gelen bu işi elden geldiğince geciktirmek, hem de içimdeki üzgüyü yürüyerek gidermekti. Yeryüzünde kimsesi olmayan bu adamın, delikanlıya ne kadar bağlı olduğunu biliyordum. Onu da bir ulu çınar gibi tohumdan büyütmemiş miydi?

Bir ilkbahar gecesiydi. Her taraf nur gibi ay ışığıyla yıkanıyordu. Yürürken, arasıra uzaktaki bir köpeğin havladığını, yakınından geçtiğim bir köylü evinden bir çocuğun ağladığını duyuyordum.

Bazen yol kıyısındaki bir taşa oturup, uzaktaki yamaçlarda mavi havaya pembe pembe tellenen çoban ateşlerine dalıyordum. Fakat er

geç, Efenin dağ yamacının tepesinden bir küpe gibi sarkan köyüne vardım. Kara gölgem benden önce kapının üzerine düştü. Öyle ya, kara haber getiriyordum.

Üç dört dakika, kapıyı çalmaya elim varmadı. Yolda taban teperken, kara haberi Efeye nasıl açacağımı aklımda evire çevire düzene koymuştum. Elimi kapıya vurdum; çıkardığım gürültü korkunçtu. Apansız bir top patlamış gibi, aklım altüst oldu.

Kapıyı Efe açtı. Gündüz gibi ay ışığında, yüzünün her kırışığı bir bir görünüyordu. İşte o zaman, pusulayı büsbütün şaşırdım. Dilim dolandı ve ne yaptığımın farkında olmayarak, oğlunun boğulmuş olduğunu, yüzüne karşı, baltayı taşa vururcasına söyledim. Yüzünün bir parçası bile kımıldamadı. Bana,

– Eyvallah oğlum! dedi.

Ona başka neler dediğimi anımsamıyorum. Fakat birkaç dakika sonra, kuyruğunu altına sokmuş bir köpek gibi uzaklaştım.

Canım sıkkındı; bir çalıya varınca, çalının ardına çöküverdim. Ta neden sonra, Efenin evi yönünden ayak sesleri duydum. Çalının ardından baktım. Şaşakaldım. Efe, bir elinde çapa, bahçenin bir yanına yürüyordu. Biraz ilerledikten sonra, toprağı kazmaya koyuldu. Ben, "Acaba ne yapacak?" diye merak içindeydim. Ne dersiniz? Bir çeyrek önce, çok sevdiği, oğlu saydığı gencin ölüm haberini alan adam, cinler tarafından kovalanıyormuş, gibi aceleyle cebinden to-

humlar çıkarıyor ve toprağa ekiyordu. İçimden, "Adam aklını oynattı galiba" diye düşündüm. Toprağı çapayla, parmaklarıyla âdeta paralıyordu. Korktum doğrusu... Sıvıştım.

Birkaç gün sonra duyduk. Efeyi, bahçesinde ölü bulmuşlar. Önce kendi canına kıydığını sanmışlar. Doktor muayene etmiş. Canı çıkıncaya kadar kaza kaza ve eke eke öldüğünü söylemiş. Kim bilir, ölü gibi uyuşuk tohumu, toprağın içine koymakla can mı yaratacağını sanmıştı, ne?

Ben doktoru gördüm. Adam tuhaf tuhaf masallar anlattı. Sözde toprak ananın Anteus adlı bir dev oğlu varmış. Göklerin Tanrılarının zulmüne isyan etmiş. Onlara karşı korkunç bir savaş çıkarmış. Tanrılarla güreşip yorulduğu zaman, eğilip, anası toprağa dokunur ve anası topraktan aldığı güçle dipdiri kalkarmış; böylece o korkunç savaşa devam edermiş. Efe de galiba, kapkara yasın hücumuna uğrayınca, anası toprağı kaza kaza ve eke eke, kapkara kedere karşı yeniden kuvvet peyda ediyordu. Yoksa bilinmez ülkeyi mi, daha güzel bir dünyayı mı yaratmaya uğraşıyordu?

AYGIR ZEHRA'NİN KURABİYELERİ

Doğudan esen bir kasırga, deniz yüzünü kara bir felakete döndürmüştü. İzmir Körfezine girmeye uğraşan "Denizkuşu" yelkenlisinin sekiz mil yapan sağlam dizel motoru, birbiri arkasına saldıran dalgaları söktüremiyordu. Gemiyi "traversa"ya almışlar, tekne, kemanbaşıyla durduğu yerde dalgaları baltalıyordu. Gemi, kaptanla birlikte yedi denizciye emanet edilmişti. Onların hiçbiri İstanbullu olmamakla birlikte, hepsi de Kasımpaşalıydı. Üç gemiciden oluşan iş postası güvertedeydi. Gözlerini bizler gibi sivrilterek karanlıkları delmeye çalışıyorlardı. Fakat o zift gibi pek geceyi ne gözler, ne de gemi delebiliyordu. Fırtınanın gürleyişi içinde ölüler ülkesinden acı ve yalvarıcı çağırışlar geliyormuş gibi, körfeze girmek isteyen vapur düdükleri duyuluyordu. Denizcilerin hepsi de bu gibi durumlara alışıktılar. Ne var ki; bir yıl seferde bulunmuşlardı. Biri dışında altısının ili İzmir olduğu için "Ha bugün, ha yarın varacağız" derken, Karaburun açıklarında bu musibet fırtınaya tutulmuşlardı.

Sonra şu da vardı: Ha bir gün önce, ha bir gün sonra olmuş, o kadar zararı yoktu. Fakat

başaltında can çekişen bir arkadaşları vardı. Hele onu zamanında Millet Hastanesine yetiştirebilselerdi bir.

Başaltı tuhaf bir yerdi. Geminin başında olduğu için bir üçgendi. Sivri tarafı geminin pruvasıydı. İki tarafta üstlü altlı ranzalar vardı. Ortada, tavana bir deniz feneri asılıydı, ranzanın yanında da gemicilerin yırtık pırtık üst baş ve muşambaları sallanıyordu. Gemi, dalgalarla kemikleri gıcırdaya gıcırdaya sallanırken, donuk fener havada bir daire çiziyor ve (dört yanda değil) üç yanda gölgeler gezdiriyordu. Gölgeler bir tarafa uzanırken gemideki maşrapa, pabuç, gemi makarası gibi eşya tangır tungur karşı tarafa tengerleniyordu.

Başaltında iki gemici yere bağdaşmış, bacaklarının arasına sıkıştırdıkları alçak tavlada galeta ve katıklarını yiyorlardı. Yaşlıca olan üçüncü gemici, alt ranzanın birinde yatmakta olan, beti benzi kirece dönmüş bir başka gemiciye,

– Sen o kontra kontrinin tepesinden, zincirlerin üzerine döne döne düştüğün zaman, hepimiz, "Eyvah, Koca Selim gitti!" dedik. Tanrıya bin şükür, bir şey olmadın, ne olacak, dört beş kemiğin kırıldı yalnız. Yarın İzmir'deyiz; doktorlar hemen takar takıştırır, diyordu.

"Koca Selim" denen denizcinin alnından boncuk boncuk soğuk terler fışkırıyordu. Soluk aldıkça göğsünden ve gırtlağından –çekilen bir nargilede olduğu gibi– bir gargara gürültüsü duyuluyordu.

Yarı kapalı gözlerinin kirpikleri arasından yalnız göz akları görünüyordu. Cevap vermedi. Yaşlıca denizci sesini kısarak,

– Uykuya vardı zaar, diye fısıldadı.

Ağzını şapırdata şapırdata yiyenlerin yanına giderek, onlara da,

– Uyuyor zaar dedi.

Yaralının uyumakta olduğunu duyunca, yemek yiyenlerin ağız şapırtısı kendi kulaklarında tabanca atışı gibi sarsıcı bir gürültü etkisi yaptı; sessizce çiğnemeye, sanki gemide başkaca gürültüler yokmuş gibi, fısıldaşmaya koyuldular.

Birisi,

– Çok iyi insandı. Fakat artık onu karaya yetiştiremeyeceğe benziyoruz. Galiba denize gömeceğiz. Yazık zavallıya, dedi.

Öteki,

– Ağzını hayra aç! Ölmedi daha. Çıkmayan candan umut kesilmez. Belki Allah onu daha yıllarca yaşatır. Çok iyi bir arkadaştı. Cezayir açıklarında bana muşambasını vermişti, dedi.

Onlara katılan yaşlı bir gemici,

– Ha, öyleydi. Onunla birlikte on yıldır deniz deniz geziyorum. İçkili olarak karada onunla boğaz boğaza geldiğimiz de oldu. Ama ertesi gün ikimiz de başımızı birbirimizden öteye çevirmeye çalıştığımız halde, birbirimizden yana dönerdik ve ne kadar gülmemeye çalışsak, güle güle birbirimizin kucağına atılırdık. Bak şimdi şunun durumuna. Yarısı kadar kalmadı koca adam. Onun eriyip durduğunu görünce yaşım-

dan başımdan utanmadan hüngür hüngür ağlayasım geliyor. İzmir'e gidiyoruz a. Onun orada da kimi kimsesi yok. Oraya bir yetiştirebilsek, hastane var bari, dedi, inşallah iyi olur da yıllarca yaşar diye ekledi.

Ötekilerden birisi,

– Belki uyku onu iyi eder.

Bir başkası,

– Bir şey yiyebilse.

Yaşlıca denizci,

– Yiyeceği ne be? Şu bizim galetalar mı? Onu bir ayı ısırsa dişleri kırılır. Islat babam ıslat. Ha onları ıslatmışsın, ha yumuşasın diye geminin demirini denize funda edip atmışsın. Bırak Allahını seversen. Yemesin daha iyi, diye yakındı.

Birisi,

– Aman susalım. Uyandırmayalım. Belki de dinliyordur, dedi.

Beş dakika kadar susup birbirlerine baktılar. Tavandaki lamba, gölgelerini bir uzatıp bir kısaltarak, geminin ıvırı zıvırı da yerde takur tukur ederek gidip geliyordu. Birisi dayanamayarak,

– Allah belasını versin! dedi.

Tam o sırada yaralı inledi.

Yaşlıca denizci,

– Koca Selim, nasıl, kendini daha iyi hissediyor musun? diyerek zoraki güldü.

Selim,

– Hayır, dedi.

Öteki denizcilerden biri,

– Ama çok daha iyisin. Dört gün önceki halini bir göreydin, pideye dönmüştün. Şimdi maşallah aslan gibisin.

Üçüncüsü,

– Uyku sana yarıyor. Yarın İzmirde'yiz. Gelsin buz gibi aslan sütü; meze de çipura, dedi.

Koca Selim, gözlerini yavaşça onlardan yana döndürdü:

– Niye yalan söylüyorsunuz? Azraili kaç kez aldattım! Ne benim aldatacak halim, ne de onun aldanacak gözü kaldı. Ben sanki o... o... dedi ve demeye niyetlendiği sözü söylemeye dili varmadı.

Tam o sırada yukarıdan bir ses, gemicileri yukarıya çağırdı. Koca Selim'in yaşlıca denizciye bakan gözlerinde acı bir yalvarış vardı:

– Beni yalnız bırakma, dedi.

Öteki,

– Hayır, yanından ayrılmam, diye gürledi.

İki denizci işçi dışarı çıktı. O zaman yaşlıca denizci,

– İşte yanındayım, iyi mi? diye sordu.

Sonra,

– Hey Allahım hey, bayıldı galiba! diyerek, kovadan iki maşrapa su getirip Koca Selim'in alnını ıslattı.

Selim, gözlerini açarak,

– Rahat rahat gidiyordum, beni ne etmeye uyandırdın? diye yakındı.

Öteki,

– Galiba cenneti özledin, dedi ve bütün çabasıyla bir gülüş taklidi yaptı.

Selim,

– Hayır. Ben cehennemliğim! Hepinize allahaısmarladık, diye inledi.

Sonra, bir elini zorla göğsüne getirerek,

– Sanki içimi koparıyorlar, diye ekledi.

Ağzının bir kenarına kan dolup taştı. Öteki denizci bu durumu görünce ayağa fırladı:

– Dur hele! Süleyman Kaptanı çağıracağım, dedi.

Koca Selim,

– Yanımdan ayrılma. Beni yalnız bırakma kardeşim. İçim cehennem gibi yanıyor. Bana su ver, dedi.

Öteki getirip su içirdi. Selim yine yavaş yavaş başını yastığa dayadı:

– Bu su tatsız. Sıcak da. Hatırlıyor musun, Gökova Körfezinde yaz ortasında susuz kalmıştık da kıyıda, denizin iki kulaç derinliğinde kaynayan sudan içmiştik, dedi.

Öteki,

– Ha, hatırlıyorum. Soyunup dalmıştık da denize tepe takla gömülerek, dipten fışkıran tatlı suyu emme basma tulumba gibi yukarıya doğru kana kana içmiştik, diye cevapladı.

Koca Selim,

– Buz gibi suydu. Cennet gibi yerler! Hey gidi Dermenbükü, Ballısu, Altmışaltıbük. Oraları bir daha göremeyeceğime yanarım, dedi.

Öteki,

– Daha çok yaşarsın. Korkma bre Selim, birlikte gideriz. Şu rüzgâr kesilince İzmir'deyiz be kardeşim, diye yüreklendirmeye çalıştı.

Selim.

– Hiç göreceğimi ummuyorum. Öteki dünyada ne var bilmiyorum. Cehenneme de gitsem, herhalde bu dünyadan beter değildir. Yalnız, senden ayrılmak istemezdim. İşte o kadar. Sanki bu denizci hayatından ayrılmakta ağlanacak bir şey mi var? Denizde uğraş dur; limana varınca sarhoş ol! Ne bileyim, güzel, ince insanların yanına yanaşamazsın; denizci değil misin? Seni hoyrat bulurlar. Hele şu yitirdiğimiz şeylere bak be! Şu karada yaşamak yok mu? Herhalde çok hoş bir şeydir. Söz temsili bir çiftlik, bir inek, ne bileyim birkaç keçi, sarı fıtalı, benekli şalvarlı bir karın, çocukların, tavuklar... Güneş ışığında yemyeşil dalgalanan buğday tarlası. Orada havada uçan bir kartala bakarak yükselttiğin bir türkü. Günlük güneşlik, şıpır şıpır yağmur patırtısı; Ne deniz, ne de onun hışıltısı, harıltısı, dedi.

Öteki,

– Bunları ne düşünüyorsun? Bu gibi şeyler bizler gibisine kısmet olmaz, diye cevapladı.

Koca Selim,

– Bu fırtına yok mu? İşte bu, denizin bana beslediği kindir. İnsan delikanlıyken hiçbir şeyi umursamıyor. Ben biraz para toplamaya kalkışmıştım. Niyetim bir tarla almaktı. Ranzanın altındaki sandıkta yüz kırk beş lira var. İşte, deniz

onu biliyordu. Bundan ötürü fırtına yaptı. Beni karaya ulaştırmayacak; beni kendine çekecek. Denizde gömüleceğim, dedi.

Yaşlıca denizci,

– Ağzını kapamazsan vallahi kalkar giderim. Bir şeyciğin yok bre Selim! diye bağırdı.

Selim,

– Ha denizde, ha karada gömülmüşsün; hepsi de bir. Fakat sen bilmezsin. Ben denizin çağırdığını duyarım. Onun çağırdığını çocukken bile duymuştum. Şimdi onun günahını çekiyorum, dedi.

Öteki,

– Seni bilmez miyim? Ne günahın olacak? diye cevapladı.

Selim,

– Var. Var kardeşim. Ninem Demir Fatma vardı. Şaka değil; denizci anası, denizci kızı, denizcinin dul karısı, denizcinin kız kardeşiydi. Diri olarak torunu bir ben vardım. O, Marmaris'teki kıyı köyümüzde tek denizci dulu değildi. Bir daha dünya gözüyle göremeyecekleri insanların fırtınalı gecelerde denizden çağırışlarını işiten kadınlar çoktu. Bir daha göremeyecekleri insanları –gel zaman, git zaman– unutanlar da az değildi. Ninemse, o taş kesilmiş kıyım kıyım yüzüyle unutmuyor da unutmuyordu.

Baba, kardeş, koca, hepsi de cenaze namazsız kaybolmuşlardı. Hem, yalnız onlar değil, fakat, doğurduğu üç oğlan da. İşte, kala kala, bir öksüz, yani ben kalmıştım. Deniz, ha fırtına-

da çığlıklar salsın, ha günlük güneşlikte mavi mavi gülsün; onun can düşmanıydı. Gün olur, beni elimden tutarak deniz kıyısına götürürdü. Gözleri yuvalarından uğrardı. Denizi göstererek, "İşte babaları, kocaları, kardeşleri alan budur! Benim babamı aldıktan sonra senin babanı da aldı. Bir gün kıyıdan sana da, gel bana arkadaşlık et! diyecek. Ona kulak asma; çünkü bütün erkekleri üstüne çeker. Sen ona hayır! diye bağır evladım, dedikçe, ben ninemin sözlerine uymak için hoplaya zıplaya denize taş atar, ona bol bol tükürürdüm.

Fakat gece yatağımdan, denizin ve onunla birlikte babamın, dedelerimin seslerini duyar gibi olurdum. Bana, "sen deniz oğlusun. Biz denizi seviyoruz. Senin damarlarında, bizim kanımızla birlikte denizin nabzı çarpıyor. Korkma evladım. Engin, özgürlüğün yurdudur!" diyorlardı. Atalarım, denizle birlikte düşlerime giriyorlardı.

Bir gün ninem, dedemin eski Musfah-ı Şerifini muşamba kılıfından çıkardı. Bana aptes aldırarak, elimi Kuran'ın üstüne koydurdu, denize gitmeyeceğime yemin ettirdi. Aradan iki yıl geçti. Yaşım on, on ikiydi. Dayanamadım. Şükrü Reis vardı. Onun tirhandiline miço yazıldım. O gece, kıyıda demirli duran gemide yattım. Ertesi akşam kalkacaktık. İkindi sularında, denizin kıyısından bir cenaze alayının geçtiğini gördüm. Ninem, denize yazıldığımı duyunca, ayakta dikili durduğu yere cansız düşmüş. Sen de bana, günahımın olmadığını söylüyorsun. Şu musibet fırtına bir durmuyor, diye anlattı.

Öteki,

– Merat etme Selim, duracak. Seni yarın sağ salim İzmir'e çıkarırız. Rüzgârı duymuyor musun? Yavaş yavaş keşişlemeye driça ediyor.

Selim,

– Rüzgâr driça etmezden önce, ben öte tarafa kavanço edeceğimi duyuyorum. Şu yıldızlar olsaydı bari, ay ışığı olsaydı ne olurdu? Yukarı çıkar, onlara bakar bakar dururdum. Bak, o sandıktaki para yok mu; onu öteki deniz arkadaşlarıyla bölüşün. Benim tabakamı sen al. On para değeri yok ama, senle şöyle yanyana oturarak ondan çok cıgara sardık. Sonra İzmir'de, Tepecik'te 67. Sokağın 1 numaralı evinde hani şu Aygır Zehra var. Eh, kente vardığın zaman kimsen olmazsa nereye gidersin? Ama paraya karşılık yüzüne gülümseyecekmiş, varsın paraya karşılık olsun. Bir gün param yoktu; bana on lira verecek oldu. Nasıl kabul ederdim? İzmir'e varınca ona, iyisinden iki üç kilo kurabiye al. Ona, "Bunu Koca Selim yolladı" de. Tatlı yiyip tatlı konuşsun.

Ah kardeşim, bu seyahat... Bu yapacağım dönüşü olmayan seyahata yapayalnız gitmek güç iş. Ama dünyada sanki başka türlü müydü? Yoruldum kardeşim. Eh, hoşça kal...

Koca Selim'in sendeleyen sesi "Lailaheillallah" diye har harlandı. Sonra durur gibi oldu. Gövdesi titredi, geriledi. Bu hareketi, ölüme karşı son dayanışıydı. Artık kımıldamıyordu. Soluğu durdu. Gözleri arkadaşına dönüktü. Alabildiğine

açılan gözlerini, hayatın eşiğini aşarken çektiği acıyla arkadaşına çevirmişti. Gözbebekleri bile büyümüştü. Durgun gözleri yavaş yavaş camlaştı.

Yaşlı denizcinin yüzü bir tuhaf büzüldü; yamru yumrulaştı. Duyguyla yüklü ve kıyılı kalın bir sesle güç bela,

– Selim! Koca Selim, diyebildi.

Başaltında gölgeler gidip geliyor, gemi takım taklavatı tengerlenerek takırdıyordu. Ölümün yatan uzun gölgesinin üstüne ötekinin gölgesi eğiliyor; kalın sesiyle, kırık dökük bir "Fatiha" okumaya çabalıyordu.

BARBUT

Birinin adı "Şıpşıpın Ayşe", ötekininkiyse "Yedibenli Fadik"ti. Onlara köyde "Çifte aşifteler" derlerdi.

İkisi de tüy siklet, genç, şıllık, şapıldak, delifişek ve fıkırdaktı. İzmir'e bar kızlığı etmeye gidiyorlardı. Niyetleri, bar kızlığında zengince birer erkek bulup, onunla evlenmekti.

Yaşam bir kumardı ya; bunlar da büyük bir oyun oynamaya çıkıyorlardı. Paraları kıt olduğu için güverte yolculuğuna fit olmuşlardı. Güverte yolcuları arasında, kafese koyacak, kesesi dolgunca bir adam arıyorlardı. Önlerinden yaşlı bir yolcu geçti. Saatinin zinciri altındı.

Tunç ve altın saçlı Fadik, Ayşe'yi dürttü, ona,

– Şu balgam gözlü ihtiyarı görüyor musun? Herif paralı, dedi.

İkisi de gene başlarını arkaya atarak gülüşlerini salıverdiler. Âdeta çığlıklar salıyorlardı. Gülüşlerinin arasında birbirlerine yavaşça,

– Balgam gözlü, tükrük hokkası gözlü herif. Onun karısı olduğunu düşün! diye söylüyorlardı.

Ayşe, makaraları haykırış tizliğine çıkardı.

İki kız ihtiyarın dikkatini kendi üzerlerine çekmek için birbirlerini gülüşten gülüşe kışkırtıyordu. Solukları kesiliyor, gözlerinden yaşlar akıyordu.

İki kızı köyden tanıyan, köyün uçarı çapkınlarından Alyanakların Muhsin, Ayşe'nin önüne gelerek,

– Şaklat bakalım, dedi.

Ayşe,

– Muhsin Ağbi, burda olmaz! dedi.

Fakat Muhsin'in bu önerisinden için için memnundu. Çünkü bu vesileyle, beş on adım öteden bakmakta olan ihtiyara bacağını gösterebilecekti.

Muhsin,

– Niye olmazmış? Pekâlâ olur. Hem de yarım lira vereceğim, dedi.

Ayşe eğildi, eteğini hemen kalçalarına kadar kaldırdı.

Çorabını kalçasında tutan sıkı lastiği yukarıya doğru çekti ve birdenbire bıraktı. Lastik, etinde "şakk" diye şakladı. Muhsin hoyrat hoyrat güldü. Fakat ihtiyar, "fesuphanallah" diyerek başını çevirip gitti. Şimdi ihtiyar, durmuş olduğu yerden, ağzını bir karış açmış, genç bir sünepeye bakıyordu. Ayşe ile Fadik, onu çıldırtmış olduklarından emindiler. Fakat Fadik, Ayşe'ye.

– Züğürdün biri. Vazgeç! dedi.

Barbutçu Mehmet, kızların bakışlarından ne dediklerini anlamıştı. Yanlarına yanaştı:

– Nereye çıkıyorsunuz? diye sordu.

– İzmir'e.

– Öyleyse cumartesi günü çıkacaksınız Cuma günü sizin kısmetinize oynayacağım, dedi.

Mehmet, barbut oyununun baş ustası diye tanınmıştı. Hem, dürüst bir oyuncuydu. Hiç mızıkçılık etmezdi. Yalnız, talihi açıktı. Talihine çok güvenirdi; talihi onu hiç aldatmamıştı.

Mehmet yakışıklı değildi; fakat yüzüne bakmaya tenezzül etmeyen kadınların barbuttaki talihi dolayısıyla, cebinin şişkinliğine gönül verdiklerini bilirdi. Vapura ilk bindiği gün, güvertenin ötesinde berisinde, gizli kapaklı olarak yedi sekiz barbut oyunu oynanıyordu. Mehmet bunlara, içinden, "ufak tefek, leblebi boyunda oyunlar" diye katılmadı. Fakat hiç de katılmadı sayılmaz; bileğini idmanlı bulundurmak için durup durup zar atıyordu.

Mehmet'in talihi asıl cuma günü açılırdı. Hatta bir gün Mehmet'in Mersin'de, Çolak Hüseyin'in kahvesinde yirmi iki barbut ustasının topunu da temize havale ettiği söylenirdi. Bir de şurası vardı ki, Mehmet vapurdaki paraların asıl usta ellerde toplanmasını bekliyordu. Parayı o ellerden almak, Mehmet için kestirme ve kolay olurdu. Paralar birkaç elde toplanırken Mehmet gölgede kalmayı tercih ederdi. İki gün içinde sekiz on barbut oyunu ine ine bire indi. Artık ufak tefek oyunlardaki paralar, ırmaklar gibi oynana oynana akmış ve bir iki barbutçuda birikerek onların ceplerinde göl olmuştu. İşte o zaman Mehmet, oyunlarla yakından ilgilenmeye koyuldu.

Perşembe günü Mehmet, iki zarın birini Şıpşıpın Ayşe'ye, ötekini Yedibenli Fadik'e verdi ve onlara,

– Bu gece bu zarları göğsünüzün arasında ısıtın ve gelecekte ne özlüyorsanız, uykuya varırken onu düşünün, dedi.

Ertesi gün Mehmet, güvertenin bir köşesinde gizlice oynanmakta olan barbut oyununa yanaştı. Oyuncular Mehmet'in başlarına dikildiğini görünce,

– A kardeş, biz bu oyunu kabak çekirdeğine, leblebiye oynamıyoruz. Onun için rica ederiz, başımızdan çekil. Yoksa şüphelenecekler, dediler.

Mehmet cevap olarak paltosunu araladı ve pantolonunun yan cebinin kenarından, bir Yedikule marulunun yaprak tarafını andıran papel tomarını gösterdi. Paraları gören oyuncuların gözleri, iştahla fal taşlarına döndü. Sanki ellerini ısıtmak istiyorlarmış gibi ovuşturmaya ve sevinçli sevinçli içlerini çekmeye koyuldular.

Mehmet, yere serili bulunan pis battaniyenin üzerine çömelirken,

– Tarifeniz nedir? diye sordu.

Oyuncuların çevresini beş on kişilik bir kalabalık sardı. Bunların arasında, kolları bellerinde "çifte aşifteler" de vardı.

Mehmet, ortaya on lira koydu. Anamurlu Tevfik zarları attı, kazandı. Fakat parayı ortada bıraktı. Mehmet, iki onluk daha çıkardı. Çekingen bir genç kız masumluğuyla yere koydu.

Anamurlu, zarları avcuna aldı; üzerlerine soluyup üfledi. Zarlara bir şey mi fısıldıyordu ne? Zarları attı. Kazandı. Adamın yüzünü memnunluk kırışıklıkları kapladı. Mehmet bu kez cebinden, o koca Yedikule maruluna benzeyen tomarı çıkararak yanına, biraz da önüne koydu.

Şıpşıpın Ayşe, Fadik'in kulağına, yavaşça,

– Şansının açık olduğuna dair söyledikleri hep yalan galiba. Baksana, boyuna kaybediyor. Bari şu papellerin hepsini kaybetmezden önce birkaç tanesini bana verse; bir hafta, gece gündüz, durmamacasına lastik şaklatırdım ona, diye fısıldadı.

Mehmet, on tane onluk ayırarak ortaya koydu. Zarlar atıldı. Paraların onu birden gürrr! diye gürleyip gitti. İki kız, "Ah yazık!" diye içlerini çekti. Oyun başlayalı bir saat kadar olunca, kollarını testi kulpu yapmış Anamurlunun önünde iki buçukluk, beşlik ve onluk kaymeler iki karış yüksekliğindeydi ve üzerine fazla saman atılmış saman kümesi gibi bir yana eğiliyordu.

İzleyiciler susuyordu; yalnız vapurun makinelerinin sesi duyuluyordu. Kızlar, oynayanlardan nasıl olsa birinin kazanacağını düşünerek şimdi ona, şimdi buna gülümsüyordu. Mehmet, birdenbire kâğıt para kümesini göstererek,

– Hepsine! dedi.

Cebinden, "Çifte aşifteler"in ısıtmış olduğu zarları çıkardı. Hileli olmadıklarını anlatmak için Anamurluya uzattı. Sonra avcuna üfledi, kızlara baktı ve zarları attı. Kazandı.

Anamurlu bağıracak oldu. Fakat çevredekiler,

– Olmaz, bu işte mızıkçılık yoktu, dediler.

Şıpşıpın Ayşe hemen Mehmet'in sağ ve Yedibenli Fadik de sol koluna girdiler:

– Gördün mü? Zarları Allahın gecesi göğsümüzde ısıta ısıta onlara uğur verdik, diyerek, matkap gibi sivri sesleriyle çığlıklar saldılar.

HORTLAYAN BAKIŞ

"Damlaya damlaya göl olur" diyenlerin aksine, Bay Ragıp Pektutar –soyadı böyleydi–, damlalara aldırış etmez, gölü gözetlerdi.

– A yavrum, aza "Nereye gidiyorsun?" diye sormuşlar, "çoğun yanına" demiş. Sen aza değil çoğa bak derdi.

Onun için, hep turnayı gözünden vurmaya bakardı. Fakat para bir kez avcuna geçti miydi, bir damlacığını olsun dışarıya sızdırmazdı. "Paraları sızdırdın mı, suyunu çeker" derdi. Bundan dolayı, onu tanıyanlar "Yaman tüccardır" derlerdi. Herif, kümeli paranın kokusunu bir almasın, o para, önünde sonunda, mezarlığa götürülüp gömülen insan gibi, döner dolaşır, gelir, kasasına kitlenirdi.

Bu anlatımdan onun kalın kaşlı ve şahinle atmaca gibi yırtıcı bakışlının biri olduğu sanılmasın. Ona kalabalık arasında raslasanız, onu görmezdiniz bile. O kadar herkesin bildiği ve herkesin her yerde rasladığı, her günkü dünyanın basbayağı bir adamıydı. Kendisinin kim olduğunu ve ne iş gördüğünü bildikten sonradır ki, bakışı size bir tuhaf gelirdi. Ölü bir bakıştı. Sönük değil

ha! Gözbebeklerinde merhamet nurunun en küçük izini, bir iç yakınlığını, bir kan sıcaklığını aramak, bu gibi şeyleri bir otomobil, bir tramvay farından ummak kadar abes olurdu.

Gözlerinin üzerine sanki bir kefen geçirilmişti. Bakış değil, bakışın kadavrasıydı.

Demincek söyledik a; en büyük tasası, kendisinden birkaç kuruşun sızdırılacağı korkusuydu. Bir gözü kapmakta, öteki gözü de kaptırmamakta idi. Onun bu durumunu bilen eş dost, onu mantara bastırıp, birkaç kuruşunu sızdırmayı kendimize bir eğlence edinmiştik. Çoğu kez, onunla tramvaya binenlerimiz çantalarını evde unutmuş olmak, cepte bozukluk bulunmamak gibi bahanelerle, ona bilet parası verdirmek muzipliğinde bulunurdu.

Bir gün Bahçekapı'dan geçiyordum. Döner kebapçının narası, kulağımın dibinde top gbi patladı. Başımı döndürdüm. Tam dükkânın kapısı önündeydim. Pişen köfte ve kebapların dumanlarının ta derinliğinde kimi görsem beğenirsiniz? Ragıp'ı! Mütlaka karanlık ve dumanlı kebapçı dükkânını, sokaktan görünmemek için, öteki lokantalara tercih etmişti. Yediği yoğurtlu kebabın parasını verecekti ya; kebabı, bayağı, düşmanıymış gibi hınçla ısırıyor, dişleri arasında çiğniyordu. Verdiği paranın acısını çıkarıyordu.

Hemen girip, sanki onu görmemiş ve rasgele bir yere oturuyormuşum gibi yanında yer aldım. Kebabını o yarılamıştı. Çarçabuk bitirmek ve kalkıp gtimek üzere acele atıştırmaya koyul-

du. Neyse. Selamlaştık. Kebabı ısmarladım. Kebabımdan birkaç parça yiyince, sanki sokaktan, aradığım bir tanıdık geçiyormuş gibi, kapıya doğru elimi salladım:

– Geliyorum! diye haykırdım.

Yerimden fırladım. Kapıdayken dönüp Ragıp'a,

– Parasını veriver! diye bağırdım.

Koşa koşa kalabalığa karıştım. Ona bağırmak üzere döndüğüm zamanki bakışı unutulur şeylerden değildi. Beti benzi kül olmuştu.

Birkaç gün sonra Ragıp'ın öldüğünü bir gazetede okudum. Acaba, kaçırdığı paranın derdinden mi ölmüştü? Arkasından,

– Oh olsun, ölmüş! demedim ama, acıdım desem yalan söylemiş olurum.

Fakat vicdan azabından mı nedendi, her nereye gitsem, kimin suratına baksam, Ragıp Pektutar'ın bakışına rastlıyordum. Lokantaya giderim. Tam önüme birisi oturur, gözümün içine bakardı. Yahu ben Ragıp'ı hiçbir şeyinden tanımasam, bakışından tanırım. Delici bir biz gibi soğuk ve sivri bir bakış. O bakış, ağzıma götürdüğüm lokmaya takılır,

– Benim paramı yiyorsun ha, dolandırıcı! diye haykırırdı.

Tramvayda, bilet parasını vermek üzere açtığım çantaya Ragıp'ın bakışları takılırdı:

– Utanmadan benim paramla seyahat ediyorsun, değil mi?

Sokakta, kahvede, dükkânlarda, kısacası her yerde Ragıp Pektutar'la göz göze geliyordum. Sağımdan, solumdan göz ucuyla gözetleniyordum. Sırtımı dönünce, o bakışın ensemi koyvermediğini duyuyordum. Her taraf Ragıp Pektutar'ın bakışıyla beni kovalayan gözlerle dolu. Herif öyle bir şiddetle arkamdan bakakalmıştı ki; ölünce bakışı da bana takılakalmıştı. Yıldızlar ölür, kendileri söner, fakat ışıkları gelmekte devam eder. Ragıp da herkesin gözünden, bitmez tükenmez bir bakışla böylece bakıyordu. Yoksa bakışı bütün topluma mı yayılmıştı? Eğer göz değme, kem göze uğrama bu idiyse, ben bunun âlâsına uğramıştım Çünkü en sevdiğim, can ciğer dostlarımın gözlerinde bile Ragıp Pektutar'ın bakışı yanıp sönmeye koyuluyordu.

Artık dostlarla, tanıdıklarla söz ve sohbetin tadı tuzu kalmadı. Herkesten bayağı soğuyordum. İş bu kadarla kalsa, yine iyiydi. Zaten herkesin gözü herkesin parasında değil miydi? Bu gerçek, terbiye ve edep maskesi ardından sırıtakoymuyor muydu? Bu durum yakında doğal durumu bulur, "Adam sen de!" diye omuz silker geçerdim. Ne var ki; o bakış, düşlerime bile girmeye başladı.

Artık uykumda bile Ragıp Pektutar gözünü benden ayırmıyordu. Nerdeyse batıl şeylere inanacaktım. Acaba adamın gözü mü hortlamıştı? Gündüz görülenlerin unutulması için yaradılışın, uyku denilen o tatlı ihsanı bile çekilmez bir işkence oluyordu. O bakışın, yüreğime basan ağırlığını nasıl defedecektim?

Kebap parasını varislerine vermek, "İşte borcumu ödedim; artık sayım suyum yok!" demek vardı. Fakat bunu yapmakla o cenabet bakışın içinden sıyrılamayacağımı biliyordum. Para şıkır şıkır kendi eline sayılmadıkça, Ragıp'ın ruhu şad mı olurdu?

Düşündüm taşındım ve şöylece hareket etmeyi kafama koydum:

Ragıp'ın Edirnekapı'da gömülü olduğunu varislerinden öğrendim. Elime bastonumu aldım. Dosdoğru mezarının başına vardım. Varisler mezartaşını taşçıya ısmarlamışlardı. Fakat herif daha bitirmemişti. Bir gün önceki yağmurdan yumuşamış olan toprağa bastonumu soktum. Dürttüm. Tabutunun tahtası tok! tok! ediyordu. Bastonu çektim. O kapkara deliğin içine:

– İşte borcum! diyerek yirmi kuruşu düşürdüm.

İki nikel onluk tabutun üzerine tak! çılınk! ederken,

– Bu da yüzde dört yüz faizi! diyerek, seksen kuruş daha attım.

Paraların çil çil ötüşünü duyunca, "Mezarıma nur yağıyor" diye Ragıp'ın ruhu şadolmuştur.

Deliğe gözümü dayayıp deliğin içine bakmaktan korktum.

İster inanın, ister inanmayın, deliğin öteki ucundan acaba Ragıp bakar mı, diye ürküyordum. Ağzımı deliğe yanaştırdım:

– Merhaba Ragıp! Borcumu ödedim ha! diye bağırdım.

Döndüm. Edirnekapı yolunu tuttum.

Uzaktan bir cenaze alayı geçiyordu. Ragıp, cenaze alayını oluşturanların gözlerinden bakıverirse diye korka korka yanaştım. Ürke ürke gözlerine baktım. Hepsinin gözleri gülüyordu. Bayağı, gözlerime inanamıyordum.

Derin bir soluk aldım.

KARA GECE

Yılbaşı gecesiydi. Karakışın upuzun gecelerinden biri. Bir fukara ressamdı ama, anlı şanlılardan değildi. Onu kimse çağırmamıştı; kimse de yılbaşını onunla birlikte geçirmeye gelmemişti. Bunun zararı yoktu a canım. Sanki her gün yılbaşı değil miydi?

Çiçekleri severdi. Birkaç çiçek alıp, bir vazoya koymuştu şöminenin üzerine. Önünde ocakta yanan korlara bakıyordu. Odada ışık yoktu, ocağın ateşi yüzünü aydınlatıyordu. İki gözü, guruba karşı parlayan pencereler gibi ışıldıyordu. Yavaş yavaş ateş söndü. Adamın gözleri loşlukla parlayan çiçeklere dikildi. Gözleri uykuyla ağırlaştı. İnsanlar amma da birbirlerinin kanına susamışlardı! Yeryüzünü, bu uzun kış geceleri gibi bir kin kaplamıştı yahu! Fakat doğrudan doğruya yeryüzünün topraklarından fışkıran şu çiçeklere bakındı bir. Onlara adlarını takan insanların içinde kötülük olabilir miydi? Düğünçiçeği, kır lalesi, hasekiküpesi, civanperçemi, çobançantası, gelincik, gülhatmi, meryembuhuru, unutmabeni, turnagagası, çançiçeği, kandilli sümbül, çiğdem, çayırgüzeli, kadıntuzluğu, eşekhıyarı, tarla şalgamı, kahkaha...

Böyle düşünürken yeşil yaprak kilimini yere sermiş olan bir menekşe sanki rüzgârda dans ediyormuş gibi oynamaya başladı. Sonra, ince bir ses çıkar gibi oldu:

– Toprağın gücü yeşil bir ateş gibi damarlarımızda çarpar ve biz çiçeklerin ortasında bir sevgi alevi halinde parlar. Güneşte ya da ay ışığında pırlantalara benzeyen pırıl pırıl titreyişimiz ölüm korkusundan değil, fakat ölümden bir kat daha güçlü olan hayat ateşindendir!

Sen kapkaranlık bir gecenin ortasında kendini yalnız sanıyorsun. İçinde bir üzüntü seziyorum. Fakat yeryüzünde geceleri açan kardeşlerim vardır. Ama yeryüzü hiç kara çiçek açmaz. Çoğu kardeşlerim, ışığı simgeleyen beyaz renktedir. Ne arı, ne kelebek bal yapar. Asıl bizim renkli ateşimizdir ki, bal peydahlar ve insan dilinde olduğu gibi mecazi değil; biz de böylece balayımızı yaşarız. Çünkü her çiçek bir zifaf odasıdır. Orada yarını, yani tohumu dünyaya getiririz.

O zifaf odasında sevgi büyük bir dalga halinde kabarınca, en kesin kızoğlan kızlığın simgesi olan bir gelin, bütün leke götürmez doğruluğuyla ayakucuna kalkar. Orada, hayat korkusuyla tiril tirildir.

Gelinin çevresini sarı papa başlı adaylar ve nişanlılar sarar. Fakat bunların hali yamandır. Çünkü gelinin ballı dudakları, onun uğrunda sevgiyle yanan ve adayların yetişemeyeceği yüksekliktedir. "Sevgiyle yanmak" deyişi, insan için kul-

lanılınca mecazdır. Fakat çiçekteki bu adaylar için değil. Çünkü onlar kendi oylumlarının (hacim) birkaç misli oksijen yakarlar. İnsanlar o oranda oksijen yaksalar; yanıp kül olmak şöyle dursun, duman olup savrulurlar.

Gelin, sevgilerin ve sevgililerin ateşini, dimdik duran tepesinden tırnağına dek, boyunca posunca dinler ve en çok yanan sevgilisine merhamet ederek ona doğru eğilir; sanki ona: "Ben gün ve güneşe bakıyordum, ama sevgin bana o kadar dokundu ki; seni güne, güneşe yeğ tuttum ve sana geldim. Çünkü dünyada kalmamız ancak sevgimizden ve kendimizdendir" der ve onu öper. Çiçeklerde büyük merhamet vardır. Galiba kokuları, sevgi ve merhametlerinin çekiciliğinden başka bir şey değildir.

Gece çiçekleri, ışığa cevap veremeyecek kadar sıkılgan ve utangaçtırlar; başlarını, bağırlarının en kuytu yerine eğerek yumulurlar; kendilerini tamamıyla kendilerinin içine toplar ve güpegündüzken, kendi koyunlarında gecenin düşüne dalarlar. Sular kararınca kayıp gelen loşlukların okşayışını duyarlar. Başlarını kanatlarının altına alıp, yüreklerini dinleyen kumrular gibi kımıldanmaya koyulurlar.

Koyu bir ipeğin üzerine damlatılan koyu bir renk gibi, yavaş yavaş açılıp yayılmaya başlarlar. Kara kirpiklerini aralayan kara yıldızlardır. Onlar, gecenin derin karanlığına daha büyük bir derinlikle cevap verirler.

Bunlara sevgileriyle deli divane olanlar, ge-

celerin yıldızlarından parlak, kapkara gözlerine imkânı yok varamazlar. Fakat aşkın sevinci bu mucizeyi de başarır; âşıklar yanar kül olur, gülümseyişleri kıvılcımlar gibi havada uçar uçar ve kapkara gelinin dudağına konar. İşte o zaman gelin, yeni yaşamla yenilenir ve yeni mevsime yeni renkler, yeni kokular, yeni çiçekler ve yepyeni varlıklar katar.

İmkânı var mıdır ki, büklüm büklüm helezonlarıyla her rüzgâra müzikle cevap veren, milyarlarca telleriyle ve büklümleriyle her çiçekten daha zarif olan ve fikir hızıyla her hızı geride bırakan insan beyni, dünyanın, hatta evrenin bir zıddı ve hayat düşmanı olsun da hayatın üstüne çöken kâbusu yenmesin?

Sonsuz karakışın ölüm karanlıkları ve donlarıyla kilitlenmiş bulunan, kuzeyli güneyli iki kutup bile şebiyeldaya (en uzun geceye) isyan eder ve ufkun bir taraftan öteki tarafına gelinkuşağı gibi kavislenen bir Orora Boralis yükselterek, yeryüzünün bütün pusula ve ibrelerini heyecanlı yürek çarpışları gibi çıldırasıya titretir. Birbirlerine karşı duydukları sevgi ve çekiciliği iki karanlık ve soğuk kutup böyle duyururken, imkân var mı ki, bilincin ve hayatın kutupları olan insan beyinleri birbirini patlatsınlar?

Adam birdenbire oturduğu yerde kayarak yere düştü. Düş görmüştü. Çiçekleri hayal meyal seçebildi. Onlar gülüyordular sanki. Gidip pen-

cereyi açtı. Demincek tüm bir karanlık olan gök, bütün yıldızlarıyla gürlüyordu. Samanyolu, bir ufuktan ötekine kavislenerek parlıyordu. Adam, ona bakakaldı. Gündelik ilişkilerin üstünde insanoğlunun geçmişten geleceğe parıl parıl giden mukadderatını görüyor gibi oluyordu.

Asıl adı Cevat Şakir Kabaağaçlı olan **Halikarnas Balıkçısı** 1890'da doğdu. İlköğrenimini Büyükada Mahalle Mektebi'nde, ortaöğrenimini Robert Kolej'de yaptı (1904). Oxford Üniversitesi'nde dört yıl Yakın Çağlar Tarihi okudu, üniversiteyi orada bitirdi.

İstanbul'a dönünce Resimli Ay, İnci vb. dergilerde yazılar yazdı, kapak resimleri ve süslemeler yaptı, karikatürler çizdi (1910-1925). Cumhuriyetten sonra asker kaçaklarıyla ilgili bir yazısı yüzünden üç yıl kalebentlikle Bodrum'a sürüldü.

Cezasının son yarısını İstanbul'da geçirdikten sonra yeniden döndüğü Bodrum'da yaklaşık çeyrek yüzyıl kaldı. Şehrin antik çağdan kalma değerinin ortaya çıkarılmasında büyük katkısı oldu. Servet-i Fünun, Cumhuriyet ve daha sonra Demokrat İzmir gibi dergi ve gazetelerde Halikarnas Balıkçısı takma adıyla yazdığı yazı, hikâye ve romanlarla uluslararası bir üne ulaştı.

1947'de İzmir'e yerleşen Halikarnas Balıkçısı, 13 Ekim 1973'de bu kentte öldü. Çok sevdiği Bodrum'a gömüldü.

ISBN 975 - 494 - 127 - 0
98 . 06 . Y . 0105 . 1328

9 789754 941272

4. basım

PARMAK DAMGASI... HALİKARNAS BALIKÇISI'ndan yeni öyküler. Bir süre önce televizyon filmi olarak beğeniyle izlenen PARMAK DAMGASI, Balıkçı'nın aynı öyküsüyle, başka öykülerinden yararlanılarak yapılmıştır.

Ege'nin yedi renkli denizlerini, cennet köşelerini, güzellikleri çirkinlikleriyle, sevinçleri korkularıyla, arayışları beklentileriyle insanlarını zaman zaman tarih süzgecinden de geçirerek kaleme alan Halikarna MAK DAMGASI'nda üzel öyküleri yer alı

KDV dahil 800000 Lira